

CARTEA ALBA

2023

CARTEA ALBĂ

2023

Propunerile investitorilor străini
pentru îmbunătățirea climatului investițional
în Republica Moldova

© 2023 Asociația Investitorilor Străini (FIA) din Republica Moldova

Oficiul FIA
Str. Timiș 19, of. 301
MD-2009 Chișinău
Republica Moldova
Telefon: +373 22 24 43 17; +373 22 24 03 72
Internet: www.fia.md
E-mail: project.manager@fia.md; office@fia.md

Toate drepturile rezervate.

Acest volum este un produs realizat de către membrii și personalul permanent al Asociației Investitorilor Străini (FIA).

Conținutul acestei publicații reprezintă opinia comună a FIA și prin aceasta nu constituie temei de răspundere pentru eventualele erori sau omisiuni din text.

FIA acordă permisiunea de a reproduce, copia, distribui sau traduce extrase sau textul integral al acestui volum fără o solicitare formală în scris, cu condiția că astfel de copii să nu fie efectuate sau distribuite în scopul obținerii de profit, iar FIA să fie recunoscută autor în toate cazurile, fără excepție. Nimeni nu are dreptul să reproducă, copieze sau să distribuie conținutul acestui document, parțial sau integral, fără o solicitare formală în scris, cu excepția cazurilor enumerate.

FIA distribuie Cartea Albă în mod gratuit. Un număr limitat de copii în limba română și engleză sunt disponibile la sediul FIA.

Versiunile electronice pot fi accesate pe site-ul www.fia.md.

2023
Chișinău, Republica Moldova

CUPRINS

SISTEMUL JUSTIȚIEI

LEGISLAȚIA FISCALĂ

PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ

CONCURENȚĂ

TRANZIȚIA LA ECONOMIA VERDE

TRANSFORMAREA DIGITALĂ

MEDICINĂ ȘI FARMACEUTICĂ

SUBIECTE FUNCiare

SISTEMUL FINANCIAR

7

15

26

36

45

49

52

56

59

SUMAR EXECUTIV

Cartea Albă 2023, elaborată de către experții companiilor membre FIA, este la cea de-a opta ediție. Prima ediție a Cărții Albe a fost publicată în 2005, reprezentând o adevărată platformă pentru dialog între mediul de afaceri și autoritățile din Republica Moldova, reflectând prioritățile activității FIA.

Cartea Albă este cartea de vizită a Asociației și reprezintă un document cu titlu de recomandare, ce descrie un plan de acțiuni concret pentru ameliorarea climatului investițional din țară, atragerea și menținerea investițiilor în economia Republicii Moldova.

Capitolul I. Sistemul Justiției

Perspectiva de integrare europeană a fost oferită Republicii Moldova în iunie 2022, când a fost acordat statutul de țară candidată pentru aderarea la UE. Astfel, Comisia Europeană în emis un aviz cu 9 măsuri, care necesită reforme structurale în mai multe domenii. Toate acestea, dar în special Reforma Justiției, reprezintă subiect de interes prioritar pentru Uniunea Europeană, în contextul în care se înțelege că Statul de drept și supremația legii constituie piatra de temelie, care permite a avansa sistemic în alte sectoare.

Reformarea sistemului de justiție din Republica Moldova este un proces complex și continuu care necesită angajament, resurse și monitorizare constantă. Implementarea propunerilor din Cartea Albă poate contribui semnificativ la consolidarea statului de drept și la asigurarea unei justiții independente, transparente și eficiente în Republica Moldova, iar colaborarea interinstituțională și monitorizarea externă pot juca un rol cheie în această direcție.

Capitolul II. Legislația Fiscală

Pe fundalul crizelor din ultimii ani, Republica Moldova a fost și este supusă unui test extrem de reziliență. Astfel, contextul regional actual, precum și cel național, reflectă necesitatea continuării identificării soluțiilor optime de racordare a sistemului fiscal la condițiile existente, cu accent pe principalele impedimente identificate în inițierea și desfășurarea activității de întreprinzător, dar și pornind de la dezideratul de creștere a rezilienței persoanelor fizice și juridice, prin intermediul instrumentelor fiscale. Astfel, experții companiilor-membre FIA au identifi-

cat un șir de propuneri concrete pentru a îmbunătăți legislația și administrarea fiscală.

Capitolul III. Piața Forței de Muncă

Mediul de afaceri salută deschiderea autorităților pentru modernizarea relațiilor de muncă, prin adoptarea recentelor amendamente, care vor îmbunătăți situația privind piața forței de muncă.

În același timp, din cauza globalizării și a migrației sporite, în special a exodului populației, piața forței de muncă din Republica Moldova continuă să fie una vulnerabilă, iar continuare fiind necesară atenția sporită a autorităților și implementarea unor măsuri stimulatorii.

Capitolul IV. Concurență

Comaniile – membre ale Asociației Investitorilor Străini promovează continuu reguli transparente și clare în desfășurarea activității economice, fiind promotori ai condițiilor de concurență echitabilă. O concurență liberă și puternică acționează ca un adevărat factor de impulsie pentru creșterea inovării, stimulând, totodată, piețele să ofere mai multe beneficii pentru consumatori, mediul de afaceri și societate per ansamblu.

Continuăm să credem că formarea și menținerea unui mediu concurențial sănătos și asigurarea independenței Consiliului Concurenței reprezintă sarcini majore, care pot fi implementate doar prin eforturile comune ale mediului de afaceri și ale autorităților Statului.

Capitolul V. Tranziția la Economia Verde

Pe parcursul ultimilor ani, conceptul de economie verde și tranziția la aceasta a căpătat o importanță majoră în discuțiile publice, atât la nivel național, cât și internațional. La nivelul Uniunii Europene, politica de dezvoltare promovează transformarea către o economie ecologică, care generează creștere economică și contribuie la reducerea sărăciei printr-o gestionare durabilă a capitalului natural.

Statutul de țară candidat al Republicii Moldova reiterează importanța subiectului legat de elaborarea inițiativelor de stimulare a investițiilor, a economiei verzi și a creșterii economice, per ansamblu. Promovarea economiei ecologice în Republica Moldova este prevăzută și în Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană.

Capitolul VI. Transformarea Digitală

Comunitatea de experți FIA, alături de colegii din alte asociații de business, este un contribuitor activ la dezvoltarea și actualizarea periodică a Foii de parcurs a Secretariatului Consiliului Economic pe lângă Prim-ministru. Lipsa unei viziuni și a unui mecanism eficient de implementare a politicilor în domeniul transformării digitale va afecta inovația în economia națională și digitalizarea interacțiunii cu autoritățile.

Salutăm aprobarea recentă (6 septembrie 2023) de către Guvern a Strategiei de Transformare Digitală pentru anii 2023 – 2030, care stabilește tendința autorităților pentru dezvoltarea digitală a țării până în 2030 și reconfirmă determinarea acestora de a construi o societate modernă, axată pe sectorul privat, cetățeni și aliniată cu agenda de integrare europeană.

Capitolul VII. Medicină și Farmaceutică

În prezent, deși se depun eforturi de digitalizare, simplificare și debirocratizare, concluzionăm că nu au fost înregistrate progrese semnificative în acest domeniu. Aceste deziderate sunt în corespundere cu recomandările privind Mecanismul European de Relansare și Reziliență, Comisia Europeană propunând adoptarea la nivelul fiecărui Stat a unor reforme specifice, care să acorde prioritate digitalizării și reducerii birocrăției.

Astfel, este absolut imperios prioritizarea propunerilor care creează un efect de sinergie prin înglobarea unor măsuri specifice de reducere a birocrăției, atât pentru mediul de activitate a cadrelor medicale și farmaceutice, cât și pentru cetățenii care necesită servicii de sănătate calitative.

Capitolul VIII. Subiecte Funciare

În continuare, o atenție separată din partea autorităților publice necesită legislația funciară. Prevederile actuale ale acesteia limitează funcțional și restricționează investitorii străini de a alege domeniul funciar pentru investiții pe termen mediu și lung. De asemenea, în condițiile încălzirii globale, schimbărilor climatice și a modificărilor de mediu, agricultorii întâmpină dificultăți în procesul de irigare a terenurilor agricole.

Capitolul IX. Sistemul Financiar

Stabilitatea financiară reprezintă o condiție esențială pentru funcționarea economiei naționale. În caz de perturbări, acestea ar putea duce la crize sistemice, incapacitatea instituțiilor financiare de a efectua uniform operațiuni sau, și mai grav, la căderea piețelor financiare. Astfel, sistemul financiar are un rol foarte important în asigurarea funcționării și eficienței economiei Republicii Moldova.

SISTEMUL JUSTIȚIEI

Perspectiva de integrare europeană a fost oferită Republicii Moldova în iunie 2022, când a fost acordat statutul de țară candidată pentru aderarea la UE. Astfel, Comisia Europeană a emis un aviz cu 9 măsuri / condiții, care vizează mai multe domenii și prin care se solicită reforme structurale. Toate aceste domenii, dar în special Reforma Justiției, reprezintă subiect de interes prioritar pentru Uniunea Europeană, în contextul în care se înțelege că Statul de drept și supremația legii constituie piatra de temelie, care permite a avansa sistemic în alte sectoare.

Apreciem eforturile autorităților orientate spre *ajustarea cadrului legislativ la modificările constituționale privind sistemul judecătoresc; realizarea exercițiului de prevetting al membrilor pentru Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor; reformarea Curții Supreme de Justiție; demararea exercițiului de evaluare a candidaților pentru funcția de judecător CSJ și adoptarea cadrului legislativ privind "full vetting-ul"; eficientizarea mecanismelor privind răspunderea disciplinară, dar și privind selecția și evaluarea judecătorilor și procurorilor.*

În concluzie, reformarea sistemului de justiție din Republica Moldova este un proces complex și continuu care necesită angajament, resurse și monitorizare constantă. Implementarea propunerilor din Cartea Albă poate contribui semnificativ la consolidarea statului de drept și la asigurarea unei justiții independente, transparente și eficiente în Republica Moldova, iar colaborarea interinstituțională și monitorizarea externă pot juca un rol cheie în această direcție.

Consolidarea capacităților ANI pentru asigurarea unui proces riguros de verificare a integrității organelor de aplicare a legii. Consolidarea posibilităților de confiscare a averilor nejustificate depistate la subiecții verificărilor realizate de ANI.

- Se propune perfecționarea legislației pentru consolidarea capacităților inspectorilor de integritate din cadrul ANI, inclusiv prin majorarea salariilor acestor funcționari, în vederea aplicării unor mecanisme efective de declarare a veniturilor, excluderea conflictelor de interese, ținând cont de legăturile de rudenie și cele spirituale tradiționale (nași, fini, cumetri, nepoți, veri, etc.), inclusiv prin controlul proprietății/bunurilor/averii rudelor, afinilor și persoanelor care oferă donații sau prestații colaboratorilor organelor de drept, pentru a asigura eliberarea sistemului de drept de persoanele corupte și/sau incompetente. Se impune, de asemenea, asigurarea permanentă a monitorizării modului de viață al colaboratorilor organelor de drept și al veniturilor și cheltuielilor acestora. Refuzul și imposibilitatea acestor persoane de a dovedi legalitatea surselor de origine a proprietății/bunurilor/averii, care nu poate fi justificată, trebuie să devină temei indiscutabil pentru concedierea acestora și posibila confiscare a proprietății / bunurilor/averii.

- Cu referire la confiscarea averilor nejustificate, depistate în cadrul unor controale realizate de ANI, se propune realizarea unor modificări în legislație care ar permite o desfășurare mai rapidă a procedurilor judiciare prin care s-ar realiza confiscarea averii nejustificate (prin atribuirea competenței de a examina această categorie de cauze către instanțe specializate), însoțită de stabilirea unor garanții suplimentare la nivel de lege ce ar contribui la evitarea posibilității „sustragerii” bunurilor de la o potențială confiscare (prin înstrăinarea acestora până la momentul emiterii unei hotărâri judecătorești de confiscare).

Crearea cadrului normativ care să permită atragerea experților / specialiștilor străini competenți, pentru a acorda sprijin colaboratorilor organelor procuraturii, organelor afacerilor interne și a Curții Supreme de Justiție în realizarea competențelor sale respectând principiile statului de drept

- În prezent, legislația interzice cetățenilor străini să activeze în cadrul instanțelor de judecată, procuraturii și organelor de drept (Ministerul Afacerilor Interne, SIS, Serviciul Vamal).

Asigurarea instruirii continue a judecătorilor

- Având în vedere că în ultima perioadă, Republica Moldova a transpus multe prevederi ale legislației comunitare și continuă să-și armonizeze legislația, este necesară instruirea judecătorilor în domeniile specializate respective, inclusiv în drept concurențial, dreptul proprietății intelectuale, protecția datelor cu caracter personal, protecția consumatorilor, ș.a. Consolidarea cunoștințelor teoretice ale judecătorilor este un element de bază pentru asigurarea unui act de justiție calitativ, care ar reduce povara pe sistemul judecătoresc din cauza contestărilor în instanțele ierarhic superioare a deciziilor/hotărârilor instanțelor ierarhic inferioare, emise cu interpretarea necorespunzătoare a normelor legale.

Revizuirea sistemului sancționator în domeniul afacerilor

- Revizuirea blocului infracțiunilor economice din Codul Penal, în scopul **de-criminalizării unor fapte care țin de riscul activității de întreprinzător**, cu excepția infracțiunilor care se comit în sfera bancară, spălării banilor, falsificării documentelor, etc.
- De asemenea, considerăm necesară revizuirea Codului Penal, în sensul recalificării unor infracțiuni economice din "grave" în "mai puțin grave" prin creșterea plafoanelor monetare prevăzute în CPP și raportarea lor la realitățile economiei.
- De exemplu, art. 246/1 Cod Penal prevede răspundere penală pentru orice act de concurență neloială, inclusiv:
 - a) crearea, prin orice mijloace, de confuzie cu întreprinderea, cu produsele sau cu activitatea industrială sau comercială a unui concurent;
 - b) răspândirea, în procesul comerțului, de afirmații false, care discreditează întreprinderea, produsele sau activitatea de întreprinzător a unui concurent;
 - c) inducerea în eroare a consumatorului referitor la natura, la modul de fabricare, la caracteristicile, la aptitudinea de întrebuințare sau la cantitatea mărfurilor concurențului;
 - d) folosirea denumirii de firmă sau a mărcii comerciale într-o manieră care să producă confuzie cu cele folosite legitim de un alt agent economic;
 - e) compararea în scopuri publicitare a mărfurilor produse sau comercializate ale unui agent economic cu mărfurile unor alți agenți economici cu amendă de la 3000 la 4000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 1 an, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3500 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

- Conform Legii concurenței nr. 183/2012, concurența neloială este o încălcare cu cel mai redus pericol social în raport cu alte încălcări concurențiale și se pedepsește cu amendă de până la 0,5% din cifra de afaceri a întreprinderii pentru anul financiar anterior. În comparație, acordurile anticoncurențiale și abuzul de poziție dominantă sau încălcări procedurale se pedepsesc cu amendă respectiv de până la 10% și 1% din cifra de afaceri a întreprinderii pentru anul financiar anterior. Spre deosebire de toate celelalte încălcări, concurența neloială poate fi sancționată de Consiliul Concurenței numai la plângerea unei persoane lezate, și nu din oficiu. Abuzul de poziție dominantă sau încălcările procedurale în general nu se pedepsesc penal, iar acordurile anticoncurențiale se pedepsesc penal numai dacă constituie un cartel dur interzis de legislația din domeniul concurenței, care are ca obiect fixarea prețurilor de vânzare a produselor către terți, limitarea producției sau a vânzărilor, împărțirea piețelor sau a clienților sau participarea cu oferte trucate la licitații sau la alte forme de concurs de oferte, dacă prin aceasta a fost obținut un profit în proporții deosebit de mari sau au fost cauzate daune în proporții deosebit de mari unei terțe persoane (art. 246 CP).

- Astfel, se propune eliminarea acestei inconsecvențe și inechități, prin abrogarea, printre altele, a art. 246/1 din Codul Penal.

Introducerea în timpul perioadei de tranziție a interdicției de aplicare a arestului pentru comiterea infracțiunilor economice

- Interdicția de aplicare a arestului ca măsură de constrângere pentru infracțiunile economice „mai puțin grave”. În prezent, această măsură este folosită în mod abuziv pentru a exercita presiuni asupra oamenilor de afaceri și pentru a obține dovezi fictive.
- Dintre cele 1 643 de cereri înaintate de procurori în anul 2022, 1 502 (91,4%) au fost acceptate de judecătorii de instrucție. Această rată rămâne una înaltă, cererile de arest fiind examinate superficial. Acest fapt este cauzat, mai degrabă, de atitudinea pro-acuzatorială manifestată de unii judecători de instrucție, practica judiciară deficitară sau lipsa de independență a judecătorilor de instrucție, decât de legislație. De asemenea, volumul mare de muncă a judecătorilor afectează posibilitatea examinării calitative a materialelor și dosarelor ce vizează cererile de arest.

Consolidarea statutului activității judecătorului de instrucție

- În prezent, se atestă situații când judecătorul de instrucție se află într-o poziție vulnerabilă, ce îi afectează independența decizională în contextul exercitării atribuțiilor sale. Astfel, în cazul respingerii unor demersuri înaintate de procuror, acesta are posibilitatea de a contesta decizia judecătorului de instrucție la Curtea de Apel, care poate anula decizia judecătorului, și, în acest caz, același procuror poate decide de a intenta un proces penal cu privire la luarea de decizii ilegale.
- Deși rolul judecătorilor de instrucție este de a proteja drepturile și libertățile individuale în procedura penală, analiza activității acestora pentru perioada 2017-2021, sugerează că aceștia se limitează la formalizarea legalității actelor, fără o supervizare judiciară reală și eficientă. Studiul indică o tendință de a autoriza arestări și interceptări în mod excesiv, fără a considera alternative mai puțin invazive. De asemenea, se observă o predispoziție favorabilă a judecătorilor față de solicitările organului de urmărire penală. Analiza de facto relevă perpetuarea practicii privind aplicarea excesivă a arestării și a autorizării, aproape automatizate, a demersurilor procurorilor cu privire la aplicarea măsurilor speciale de investigații, în speță – a interceptării și înregistrării comunicărilor.
- Volumul mare de muncă al judecătorilor afectează calitatea examinării dosarelor, iar practica de a examina demersurile în ședințe închise - pare nejustificată.
- Se sugerează necesitatea unei abordări mai transparente și publice, precum și integrarea tehnologiei în proceduri pentru eficiență. În plus, mecanismul de selectare a judecătorilor de instrucție ar trebui să fie mai transparent, cu criterii clare și garanții legale pentru a crește atractivitatea funcției.
- Mai multe detalii, aici: <https://rm.coe.int/studiu-activitatea-judecatorilor-de-instructie-in-rm/1680aa9obo>

Modificarea cadrului legal, pentru a preveni solicitarea abuzivă a informației ce ține de secretul corespondenței sau date cu caracter personal

- La moment, mai multe autorități publice (care nu sunt organe de drept) și persoane abilitate prin lege să solicite orice informații necesare pentru exercitarea atribuțiilor lor (de exemplu, avocați, administratori ai procesului de insolvență, executori judecătorești, etc.) cer de la furnizorii de comunicații electronice informații ce țin de secretul corespondenței (de exemplu, detalii apeluri) sau date cu caracter personal (de exemplu, geolocalizarea), fără niciun control prealabil judiciar, amenințând furnizorii cu atragerea la răspundere, inclusiv contravențională, pentru refuzul de prezentare a unor asemenea informații.
- Astfel, întru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, este necesar să fie reglementate clar aspectele legate de autoritățile publice și persoanele terțe care au dreptul de acces la asemenea informații, condițiile în care poate fi exercitat acest drept și garanțiile împotriva solicitărilor abuzive sau excesive.
- În acest sens, o importanță deosebită o va juca alinierea deplină a cadrului normativ intern la standardele Uniunii Europene din materie, prin transpunerea corespunzătoare în legislația internă a prevederilor *Regulamentului UE 2016/679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR))*, ceea ce la momentul de față formează obiectul unui proiect de lege promovat de Ministerul Justiției.

Crearea cadrului legal adecvat pentru blocarea legală a accesului la paginile web

- Furnizorii de comunicații electronice primesc solicitări din partea organelor de drept privind blocarea unor pagini Internet și adrese IP, care ar fi fost utilizate pentru susținerea mijloacelor bănești sau defăimarea unor persoane.
- Aceste eforturi de protejare a populației de fraude sunt salutare, însă merită de menționat că asemenea solicitări nu se bazează pe un cadru juridic adecvat, nu soluționează problemele reclamate (pot fi create alte pagini web cu același scop) și creează un precedent periculos.
- Orice măsură de blocare a accesului la orice conținut din Internet intră în conflict cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului, cum sunt libertatea de exprimare, libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice, garantate de art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și art. 32, 34 și 54 din Constituție, și, prin urmare, trebuie (1) să fie prevăzută de lege și (2) să fie necesară, într-o societate democratică, pentru atingerea scopurilor definite mai sus.
- În opinia Curții Europene a Drepturilor Omului, restricțiile, cum ar fi ordinele de blocare a internetului „*nu sunt neapărat incompatibile cu Convenția, ca principiu. Cu toate acestea, este necesar un cadru legal, care să asigure atât un control strict asupra întinderii interdicțiilor, cât și un control judiciar eficient pentru a preveni orice abuz de putere [...] În această privință, controlul judiciar al unei astfel de măsuri, bazat pe o cântărire a intereselor concurente în joc și menit să stabilească un echilibru între ele, este de neconceput fără un cadru care să stabilească norme precise și specifice privind aplicarea restricțiilor preventive asupra libertății de exprimare [...]*” (Ahmet Yıldırım v. Turkey, Cerere Nr 3111/10, Hotărâre din 18.12.2012, § 67).
- Articolul 7 alin. (1) lit. e) al Legii nr. 20/2009, pe care se bazează asemenea solicitări, este o normă de blanchetă, care nu prevede la solicitarea cui (persoane private sau autorități publice și care anume) furnizorii sunt obligați să sisteze accesul, la comiterea căror infracțiuni sau încălcări ale legislației poate fi dispusă asemenea măsură, la care etapă a procesului penal sau administrativ poate fi dispusă asemenea măsură, în care condiții și pe ce termen poate fi dispusă asemenea măsură, prin care act juridic se dispune asemenea măsură, dacă asemenea măsură trebuie autorizată în prealabil de o instanță de judecată, care este modul de atac al unei asemenea măsuri, etc.

Cealaltă normă legală, invocată de organele de drept, art. 217 alin. (1) CPP, nu este decât o normă generală, potrivit căreia un organ de urmărire penală poate sesiza persoana cu funcție de răspundere cu privire la luarea unor măsuri pentru înlăturarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

- Aplicarea unor asemenea măsuri în baza cadrului juridic existent creează un precedent periculos. Chiar dacă Legea nr. 20/2009 are ca obiect prevenirea și combaterea criminalității informatice, articolul citat mai sus permite blocarea accesului la pagini web, despre care se pretinde că ar contribui la comiterea **oricărei încălcări a legislației în vigoare, la solicitarea oricărui colaborator al organelor de drept sau funcționar public cu funcții de control, fără nici un control judiciar prealabil**. De asemenea, aceasta permite blocarea adreselor IP, care, de regulă, găzduiesc și alte pagini web față de care nu există obiecții. Astfel, pot fi blocate paginile web ale concurenților în afaceri, mass media incomodă sau oponenților politici.
- Un proiect de lege care conținea o normă similară cu cea prevăzută de Legea nr. 20/2009 a fost supus anterior expertizei Comisiei de la Veneția, care a formulat mai multe critici și recomandări cu privire la conținutul acestei norme. Din păcate, aceste critici și recomandări au fost ignorate de autorități.
- În anul 2023, MAI a inițiat adoptarea unor modificări la cadrul legal, care soluționează o parte din problemele existente, cum ar fi stabilirea autorităților abilitate să dispună sistarea accesului la paginile web, înlocuirea obligației de sistare a accesului la adresele IP pe care sunt amplasate paginile web contestate și care pot găzdui multe alte pagini web cu conținut legal cu obligația de sistare a accesului la paginile web ilegale propriu-zise, excluderea obligației de sistare a accesului la paginile web care contribuie “la încălcarea prevederilor legislației în vigoare”, care nu constituie infracțiune și nu trebuie să servească temei pentru sistarea accesului în baza Legii nr. 20/2009 sau Codului de procedură penală, precum și sistarea accesului la paginile web care sunt destinate și utilizate în scopul comiterii infracțiunilor, și nu doar contribuie la comiterea lor.
- Rămân însă probleme nesoluționate, cum ar fi păstrarea obligației de sistare a accesului la pagina web care “conține/difuzează instrucțiuni privind modul de comitere a infracțiunilor”, fapt care contravine obiecțiilor formulate de Comisia de la Veneția, posibilitatea dispunerii unor asemenea măsuri în afara procesului penal, reglementarea procedurii de sistare prin Hotărâre de Guvern, dar nu prin Codul de procedură penală (art. 2 alin. (4) CPP stabilește că normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în Cod). Procedura de sistare ar trebui să specifice:
 - infracțiunile sau categoriile de infracțiuni** pentru care se permite sistarea accesului;
 - actul procesual prin care se autorizează măsura respectivă și conținutul acestuia (inclusiv **conținutul online ilicit sau activitatea ilicită desfășurată prin intermediul paginii web**, încadrarea juridică a acestei activități, motivarea necesității aplicării acestei măsuri, precum și **adresa URL a paginii web accesat la care trebuie sistat**). Aceste elemente trebuie să permită persoanelor vizate să înțeleagă motivele pentru care este sistat accesul la pagina web, pentru a putea întreprinde măsuri de remediere sau exercita dreptul la apărare prin contestarea măsurii, iar furnizorilor de servicii să determine pagina web specifică la care trebuie sistat accesul, ținând cont de faptul că, potrivit art. 14 alin. (3) din Legea nr. 284/2004, furnizorii de servicii nu au obligația de a supraveghea informațiile pe care le transmit sau le stochează atunci când furnizează serviciile și nici obligația de a căuta în mod activ fapte sau circumstanțe din care rezultă că activitățile sunt ilicite;
 - necesitatea autorizării măsurii de către procuror sau instanța de judecată. Subdiviziunile centrale specializate în prevenirea și combaterea criminalității informatice ale Ministerului Afacerilor Interne și Serviciului de Informații și Securitate (SIS) și Informații nu pot fi calificate drept autoritate administrativă independentă și imparțială;
 - dispunerea măsurii de sistare a accesului cu respectarea principiului proporționalității, ținând cont de circumstanțele individuale ale cauzei penale, inclusiv **dacă sistarea accesului la pagina web este cea mai puțin restrictivă măsură pentru atingerea scopului legitim**, de exemplu, dacă **este posibilă eliminarea a conținutului online ilicit la sursă de către furnizorul acestuia sau de către furnizorul serviciilor de găzduire a conținutului online**;

- aducerea copiei de pe actul procedural respectiv **la cunoștința furnizorului de conținut online ilicit (dacă este posibilă identificarea acestuia), în termenul care să fie stabilit prin lege, pentru a permite exercitarea dreptului la apărare a furnizorului conținutului pretins ilicit;**
- stabilirea **procedurii de atac a actelor privind autorizarea și dispunerea unei asemenea măsuri** (poate fi similară cu cea stabilită în CPP pentru autorizarea măsurilor procesuale de constrângere). Procedura de contencios administrativ, prevăzută de proiectul actualizat, nu este o procedură adecvată de atac pentru actele emise în scopul prevenirii și combaterii criminalității;
- stabilirea **procedurii de revocare și încetare a actelor privind autorizarea și dispunerea unei asemenea măsuri** (poate fi similară cu cea stabilită pentru autorizarea măsurilor procesuale preventive), inclusiv temeiurile revocării și încetării, organul abilitat să să dispună acest lucru, la propunerea cui și prin care act procesual. De exemplu, măsura se revocă de către organul care a dispus-o dacă temeiurile care au servit la aplicarea acesteia au dispărut și măsura nu mai este justificată, cu înștiințarea furnizorului de conținut online respectiv.

Excluderea răspunderii personale a persoanelor cu funcții de răspundere pentru infracțiunile / contravențiile comise care țin de riscul activității de întreprinzător

- Excluderea răspunderii personale a persoanelor cu funcții de răspundere pentru infracțiunile / contravențiile comise care țin de riscul activității de întreprinzător, spre exemplu cele legate de încălcarea legislației speciale în domeniu, sau a condițiilor autorizației/licenței deținute, sau drepturilor consumatorilor. Acestea sunt fapte comise în procesul activității economice, care sunt parte a riscului comercial. Deci, răspunderea pentru asemenea încălcări trebuie să o suporte agentul economic în numele și în interesele cui se desfășoară asemenea activitate, dar nu personal administratorul. În opinia noastră, este o practică abuzivă a Statului de a încerca să elimine asemenea încălcări prin aplicarea răspunderii personale a administratorului în plus la răspunderea agentului economic.

Completarea art. 190 „Escrocheria” din Codul Penal al RM cu răspunderea pentru escrocheria însoțită de neexecutarea premeditată (intenționată) a obligațiilor contractuale în domeniul activității de întreprinzător, care a cauzat daune în proporții mari.

- De exemplu, unele societăți din industria telecomunicațiilor au reclamat faptul că se confruntă cu un număr mare de fraude comise de către agenții economici, care solicită procurarea unor volume importante de dispozitive cu achitare în rate și/sau la preț promoțional (subvenționat) sub pretextul că ar avea nevoie de acestea pentru pornirea sau extinderea afacerii. După obținerea dispozitivelor, aceștia încetează orice plăți, iar dispozitivele sunt înstrăinate (de regulă prin intermediul platformelor online de anunțuri/publicitate), banii obținuți fiind însușiți de infractori. Pentru a putea continua procurările frauduloase, infractorii deschid firme noi, folosind persoane interpuse în calitate de asociați, administratori sau reprezentanți prin procură. Astfel, în cazul de față este vorba despre un comportament infracțional intenționat repetat, atunci când cumpărătorul procură dispozitivele fără intenția de a le achita, dar cu scopul de a le înstrăina și însuși/obține venitul obținut. Din păcate, organele de drept refuză urmărirea penală a acestor infractori, calificând asemenea situații ca relații civile.
- Pentru atragerea la răspundere pentru asemenea infracțiune, va fi necesar de a demonstra caracterul premeditat al acestei fapte, adică apariția intenției de a nu de executa obligațiile contractuale în domeniul activității de întreprinzător până la momentul încheierii contractului sau apariției obligației.

Taxa de stat

- Pentru cererile de chemare în judecată (inclusiv apel, recurs, etc.), reclamantul/parte a achită taxă de stat. Conform practicii instituite, instanța de judecată nu dă curs cererii de chemare în judecată atât timp, cât reclamantul/apelantul nu prezintă **originalul** ordinului de plată a respectivei taxe de stat. În consecință, dreptul reclamantului de acces la justiție este limitat.

- O astfel de practică este inexistentă în majoritatea statelor, iar cadrul normativ și practica trebuie să fie modificate în așa fel încât dovada plății să se poată face și prin alte mijloace (copie ce corespunde originalului, extras din on-line banking, sau orice altă formă care în mod rezonabil confirmă plata). În ultimă instanță, partea care prezintă un document fals (inexistent, anulat) răspunde conform legislației.
- La 31.07.2023, a fost aprobată o nouă Lege a taxei de stat nr. 213/2023, cu intrarea în vigoare la 01.01.2024, care prevede mai multe prevederi inechitabile:
 1. Perceperea unei taxe de timbre de 200 lei pentru intentarea unui proces judiciar civil, de contencios administrativ, precum și pentru fiecare contestație împotriva deciziei agentului constator asupra cauzei contravenționale atât în primă instanță, cât și în căile de atac. Suma de bani plătită ca taxă de timbru nu se restituie și nici nu se compensează din contul părții care a pierdut procesul. Astfel, statul beneficiază financiar de pe urma actelor administrative defavorabile ilegale emise de autoritățile publice.
 2. Perceperea unor cuantumuri excesive ale taxei de stat pentru intentarea unui proces judiciar civil patrimonial în raport cu taxele percepute în statele din UE, în special ținând cont de diferențele enorme privind nivelul de dezvoltare economică și puterea de cumpărare a populației. Toate persoanele fizice și persoanele juridice de drept privat achită impozite și taxe generale semnificative pentru finanțarea funcțiilor statului, inclusiv cele de înfăptuire a justiției. Impunerea unor cuantumuri prohibitive ale taxei de stat le face pe aceste persoane să nu mai apeleze la stat pentru înfăptuirea justiției, în loc să le asigure o justiție echitabilă. Practica a demonstrat că remunerarea generoasă a sistemului de justiție nu a contribuit la depășirea problemelor sistemului de înfăptuire a justiției (calificare joasă, corupție, lipsă de independență).

Organizarea ședințelor de judecată la distanță

- Actualmente Codul de procedură civilă nu prevede posibilitatea organizării și desfășurării ședințelor de judecată de la distanță (online). De asemenea, actele judecătorești (hotărârile, titlurile) se ridică doar în original de la instanță (se stă în rând, etc.).
- Astfel, propunem (i) De implementat cât de curând posibil posibilitatea organizării și întreprinderii ședințelor de judecată în cadrul dosarelor în fața instanțelor judecătorești din Republica Moldova de la distanță (online).
- (ii) Includerea posibilității (obligației) instanțelor judecătorești (judecătorilor) de a semna actele judecătorești (hotărâri, decizii, titluri, etc.) în formă electronică (semnătură electronică avansată calificată) și remiterea acestor acte judecătorești prin email (poștă electronică).
- Reglementări referitor la ședințele online pe cauze civile nu sunt introduse (au fost introduse recent pentru cauzele penale). Cu toate acestea, unii judecători au încercat să organizeze astfel de ședințe în regim de testare, online, cu acceptul părților. Cu referire la expedierea hotărârilor semnate electronic, unii judecători practică acest lucru și hotărârile sunt expediate prin email. Practica însă, nu este prea extinsă și se întâlnește mai des în instanțele din mun. Chișinău. Considerăm necesar introducerea unor reglementări exprese privind uniformizarea practicii de desfășurare a ședințelor online pe întreg teritoriul RM.

Asigurarea protecției adecvate a proprietății private a agenților economici împotriva sustragerii prin delapidare

- Articolul 191 alin. (1) Cod penal decriminalizează delapidarea averii străine care nu produce daune considerabile. Prin delapidarea averii străine se înțelege însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor altei sau ale altor persoane de către cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop ori refuzul de a le restitui.

- Potrivit art. 126 alin. (2) Cod penal, caracterul considerabil al daunei cauzate se stabilește luându-se în considerare valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei, iar în cazul prejudicierii drepturilor și intereselor ocrotite de lege – gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.
- Conform unui proiect de lege pentru modificarea Codului penal, inițiat de autorități, se propune stabilirea unui prag de **10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei**, de la care daunele se consideră considerabile.
- În anul 2023, 10 salarii medii constituie 117 000 lei. Astfel, angajații cu răspundere materială care sustrag bunurile angajatorului în valoare mai mică de 117 000 lei, ceea ce este o sumă enormă, nu vor mai fi pasibili de răspundere penală.
- De remarcat că alte infracțiuni împotriva proprietății, cum ar fi furtul, escrocheria sau pungășia, nu conțin condiția privind cauzarea unei daune considerabile pentru atragerea la răspundere penală a făptuitorului.
- Pentru **asigurarea protecției adecvate a proprietății private a agenților economici împotriva sustragerii prin delapidare, se propune** excluderea de la art. 191 alin. (1) CP a sintagmei „daune considerabile” și introducerea condiției respective ca circumstanță agravantă la art. 191 alin. (2) CP.

Desfășurarea ședințelor de judecată în regim special

- Desfășurarea ședințelor de judecată în regim special (mai multe zile/săptămâni consecutiv, până la examinarea definitivă a cauzei), fără întreruperi îndelungate, pe cazuri de rezonanță și interes național. Acest fapt ar conduce la eliminarea riscului de tergiversare a proceselor de judecată, care uneori/ de cele mai multe ori nu au o finalitate, fiind depășite termenele de prescripție.

Îmbunătățirea implementării practice a procesului de recuperare a bunurilor provenite din activitatea infracțională în Republica Moldova

- Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale (ARBI) ar trebui să-și sporească capacitățile operaționale, transparența și să îmbunătățească mecanismele de gestionare a bunurilor sechestrate și confiscate.
- Părțile interesate naționale responsabile de recuperarea activelor ar trebui să dezvolte un dialog instituțional strategic pentru a garanta eficiența procesului.
- Tot în contextul acestui deziderat, cadrul normativ intern ar urma să fie dezvoltat suplimentar în sensul consacării posibilității confiscării bunurilor infracționale chiar și în situațiile când procesul penal nu se finalizează cu o sentință de condamnare cu dispunerea confiscării bunurilor infracționale sau în situațiile când urmărirea penală a fost încetată, clasată sau s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală și în cadrul urmării penale a fost aplicat sechestrul pe bunurile acestor persoane în scopul asigurării unei eventuale confiscări speciale și/sau confiscări extinse. Aspectele date urmează a fi abordate în cadrul unui proiect de act normativ promovat la moment de Ministerul Justiției (proiectul privind confiscarea civilă).

Transpunerea Directivelor UE în Legislația RM

- Transpunerea Directivelor UE în legislația RM. Majoritatea proiectelor de lege prevăd transpunerea mecanică imediată a prevederilor Directivelor, fără o analiză complexă a problemei și a impactului, fără a lua în considerație situația reală în economie, capacitățile reale ale autorităților publice din RM de a le implementa corespunzător. Suntem conștienți despre necesitatea implementării Directivelor UE, precum și altor norme din acquis-ul comunitar, dar totuși acest proces trebuie să fie însoțit de o analiză profundă a domeniilor implicate, să fie un proces transparent și, cu siguranță, să fie acordată o perioadă suficientă de pregătire/adaptare la normele respective.

LEGISLAȚIA FISCALĂ

Pe fundalul crizelor din ultimii ani: pandemia Covid-19, criza din sectorul energetic, războiul din Ucraina, cu toate consecințele nefaste ale evenimentelor menționate, Republica Moldova a fost și este supusă unui test extrem de reziliență. Astfel, contextul regional actual, precum și cel național, reflectă necesitatea continuării identificării soluțiilor optime de racordare a sistemului fiscal la condițiile existente, cu accent pe principalele impedimente identificate în inițierea și desfășurarea activității de întreprinzător, dar și pornind de la dezideratul de creștere a rezilienței persoanelor fizice și juridice, prin intermediul instrumentelor fiscale.

Totodată, ca componentă de bază a Strategiei de dezvoltare a țării, procesul de integrare europeană are o importanță majoră pentru Republica Moldova, sub aspect economic și social, fiind necesară ajustarea progresivă a legislației naționale la aquis-ul comunitar. Efectele politicii fiscale și vamale generează un impact intens, masiv și determinant asupra domeniilor economice, investiționale și sociale. Astfel, experții companiilor-membre FIA au identificat un șir de propuneri concrete pentru a îmbunătăți legislația și administrarea fiscală.

IMPOZITE SALARIALE

Impozitarea facilităților acordate de patron

- Facilitățile acordate de patron sunt taxate atât cu impozitul pe venit, cât și cu contribuțiile sociale și primele medicale. Aceste contribuții/prime la facilități acordate de patron sunt o povară pentru angajatori și salariați, nu stimulează angajatorii să susțină interesele sănătoase ale salariaților, problemele sociale și culturale.
- Recomandăm ca facilitățile acordate de patron să se supună impozitării doar cu impozitul pe venit.
- Respectiv, tipurile de drepturi și de venituri din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii, conform Anexei 3 la Legea nr. 489/1999 privind sistemul public de asigurări sociale și Legii cu privire la mărirea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr.1593/2002, urmează a fi completate cu prevederi în acest sens.
- Conform Legii 1593/2002, art.3, este utilizată noțiunea și enumerate drepturile și veniturile la care nu se calculează AOM “alte recompense – orice altă sumă decât salariul, plătită de angajator în folosul angajatului său, precum și alte drepturi și venituri plătite persoanelor fizice, cu excepția drepturilor și veniturilor, prevăzute la art. 20, 89, 90, 901 din Codul fiscal, la care nu se calculează prime de asigurare obligatorie de asistență medicală.”
- Astfel, pentru ca acestea să intre în categoria celor din care nu se reține AOM - acestea urmează a fi listate în Codul Fiscal.

Transportul și hrana angajaților

- Limitarea mărimii cheltuielilor suportate de angajator pentru transportul și hrana angajaților, pentru deducere în scopuri fiscale, creează impedimente în desfășurarea activității de întreprinzător. Mărirea acestor cheltuieli urmează a fi la discreția fiecărei entități în parte.
- Propunem modificarea prevederilor Regulamentului cu privire la determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venitul persoanelor juridice și persoanelor fizice care practică activitate de întreprinzător aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 693/2018, în sensul excluderii limitei maxime a plafonului mediu, per angajat, pentru fiecare zi efectiv lucrată.
- De asemenea, propunem deducerea cheltuielilor de taxi suportate de companie pentru asigurarea transportului în scopuri de serviciu, ca: deplasarea la o întâlnire de afaceri, deplasare la serviciu în cazul lipsei transportului direct, în cazul asigurării unui proces optim și eficient de lucru.

Stock option plan

- În necesitatea de a alinia prevederile fiscale actuale la realitatea economică actuală, precum și practica internațională existentă, multe companii multinaționale cu sediul în Republica Moldova evită de a implementa programe de fidelizare a angajaților de tip "stock option plan" din motivul lipsei unui cadru legal propice, care să reglementeze regimul fiscal al acestui tip de fidelizare.
- Considerăm esențială completarea Codului Fiscal cu modalitatea de impunere a stock option plan, acordate salariaților de către angajator.
- În forma actuală a legislației fiscale, în Republica Moldova, entitățile pledează ca angajații să participe la programe de fidelizare inițiate de societate-mamă nerezidentă, decât să fie inițiate de către întreprinderile rezidente.

Legea nr. 166 din 21.09.2017 cu privire la tichetele de masă

- Considerăm oportună majorarea valorii nominale maxime a tichetelor de masă, în contextul facilităților acordate de patron, ca măsură de stimulare pentru salariați.
- Propunem majorarea valorii nominale a tichetelor de masă până la 100 lei, în loc de 75, după cum prevede la moment Legea nr. 166 din 21.09.2017 cu privire la tichetele de masă.
- Astfel, art. 4) alin. (1) ar fi expus în următoarea redacție: "Valoarea nominală deductibilă în scopuri fiscale a unui tichet de masă pentru o zi lucrătoare trebuie să fie cuprinsă între 35 și 100 de lei."
- Propunem modificarea art. 7 (2) al Legii nr. 166/2017 cu privire la tichetele de masă și anume: „Valoarea nominală deductibilă a tichetelor de masă acordate de către angajator salariaților, potrivit prezentei legi, reprezintă un venit din care nu se calculează prime de asigurare obligatorie de asistență medicală, contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii și impozit pe venit din salariu. În cazul în care valoarea nominală a tichetelor este mai mare decât limita stabilită la art. 4 alin. (1), pentru suma care depășește limita respectivă se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii, prime de asigurare obligatorie de asistență medicală și impozit pe venit din salariu.”

IMPOZITUL PE VENIT DIN ACTIVITATEA DE ÎNTRERINZĂTOR

Scutirea de impunere a dividendelor achitate către companiile rezidente în statele membre UE

- Acordul de asociere cu UE prevede obligativitatea apropierea legislației Republicii Moldova de actele normative ale UE. Directiva 2011/96/EU prevede scutirea de la impozitul pe venit la sursa de plată a dividendelor achitate către companiile-mamă din statele membre UE (care dețin o cotă de participare de minim 10% în capitalul entității fiice pentru o perioadă de cel puțin 2 ani), astfel eliminând impunerea dublă a acestor venituri.
- Luând în considerare Acordul de asociere cu UE, precum și faptul că Republica Moldova nu are semnate Convenții de evitare a dublei impuneri cu unele state membre UE sau unele Convenții existente sunt învechite (de ex. Germania), recomandăm implementarea în legislația fiscală a Republicii Moldova a Directivei 2011/96/EU sau semnarea Convențiilor de evitare a dublei impuneri cu restul statelor.

Modificarea documentării deplasărilor angajaților peste hotare

- În conformitate cu pct. 16 al Regulamentului cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova (HG nr.10/2012), în cazul deplasărilor în străinătate, compensarea cheltuielilor cu taximetrul se efectuează doar în cazul în care ora sosirii sau plecării delegatului nu corespunde cu orarul de timp al transportului public.
- Propunem excluderea din pct. 16 al Regulamentului a prevederii privind compensarea cheltuielilor cu taximetrul în cazul în care ora sosirii sau plecării delegatului nu corespunde cu orarul de timp al transportului public.
- La deplasarea în străinătate persoanele nu dispun de informații privind orarul de timp al transportului public din localitatea respectivă.
- Considerăm că limitarea compensării cheltuielilor de transport cu taximetrul la delegarea angajaților în străinătate creează o povară suplimentară în evidența contabilă și fiscală, fără a duce la un impact fiscal semnificativ pentru Bugetul Public Național.
- De asemenea, considerăm necesară creșterea și alinierea plafoanelor diurnelor, având în vedere contextul actual al economiei globale, precum și rata inflației.

Modificarea prevederilor aferente menținerii salariului în perioada deplasărilor

- Atât Codul Muncii cât și Regulamentul cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova prevăd ca salariul delegat în interes de serviciu i se păstrează locul de muncă și salariul mediu pentru timpul deplasării, inclusiv pentru timpul aflării în drum.
- Propunem de a calcula salariul lunar pe perioada deplasărilor și nu a salariului mediu, deoarece în calculul salariului mediu se includ prime/bonusuri primite de angajat ceea ce poate majora semnificativ costurile salariale cu angajatul pe perioada deplasării, cu toate că și-a îndeplinit sarcinile de serviciu obișnuite. Companiile care au un sistem de premiere a angajaților suportă un volum mai mare de cheltuieli în legătură cu acest fapt.

Articolul 20 din Codul fiscal. Sursele de venit neimpozabile

- În contextul evoluțiilor demografice, stimularea economisirilor private pe termen lung devine una din principalele opțiuni pentru susținerea sistemului asigurărilor sociale. În condițiile în care deficitul forței de muncă este o problemă acută pentru oricare sector al economiei, angajatorii sunt determinați să creeze cele mai bune condiții de muncă pentru salariații lor. Astfel, pentru atragerea și menținerea personalului, angajatorii oferă o gamă variată de beneficii, printre care pot fi introduse și asigurările de viață. Asigurarea de viață este o alternativă ce poate oferi beneficii importante reflectate în creșterea gradului de protecție a populației și va contribui la garantarea unor resurse financiare necesare la un moment dat într-o familie pentru a menține standardul de viață al acesteia în cazul producerii unui eveniment neprevăzut (deces, accident, îmbolnăvire invalidantă), care, pentru majoritatea familiilor, are ca efect o scădere drastică a nivelului de trai și dependența de ajutoarele sociale oferite de stat.
- Se propune expunerea art. 20 lit. (d⁶) în următoarea redacție:

”(d⁶) plățile suportate de angajator conform art. 24 alin. (19), (19¹), (20) și (20¹)”.
- Mai mult ca atât, primele colectate de către asiguratorii care practică asigurări de viață, sunt investite pentru acoperirea rezervelor tehnice și matematice de asigurări, astfel susținând activitatea economică.

Articolul 24 din Codul Fiscal. Deducerea cheltuielilor aferente activității de întreprinzător

- În vederea alinierii prevederilor de deductibilitate pentru persoane fizice și persoane fizice/angajați, propunem permiterea spre deducere a cheltuielilor anuale suportate de angajator pentru primele de asigurare de viață a angajatului.
- Asigurările de viață pot contribui la diminuarea dezechilibrelor sociale prin complementarea programelor publice de asistență socială. În același timp, o politică continuă de susținere din partea statului, cu o estimare de impact minim asupra bugetului public poate aduce beneficii importante reflectate în creșterea gradului de protecție a populației. Este relevant faptul că deficitul de protecție al populației s-a amplificat în ultimii ani, ceea ce ar justifica o intervenție din partea autorităților publice pentru încurajarea comportamentului de protecție privat.
- Avantajele susținerii de către stat a dezvoltării asigurărilor de viață rezidă în:
 - scăderea nivelului de dependență al populației de sistemul public de asistență socială;
 - creșterea nivelului de protecție al populației.
- Dezvoltarea asigurărilor de viață ar contribui la diminuarea dezechilibrelor sociale și creșterea bunăstării populației, stimulând familiile să achiziționeze protecția suplimentară de care au nevoie.
- Asigurările de viață dezvoltă, pe lângă asigurarea protecției financiare a familiilor împotriva riscurilor, un comportament responsabil pentru sustenabilitatea veniturilor familiale.
- Pe de altă parte pentru reducerea deficitului de protecție al populației mai este necesar și:
 - Încurajarea schimbării de mentalitate în rândul populației în ceea ce privește protecția împotriva riscurilor, prin conștientizarea responsabilității individuale;
 - Eforturi comune și susținute la nivel de industrie și autorități pentru educarea populației și promovarea beneficiilor asigurărilor de viață;
 - Introducerea de facilități fiscale care să încurajeze popularizarea polițelor de asigurări de viață și beneficiilor acestora.
- În același timp companiile de asigurări oferă surse de finanțare pentru guvern și sectorul privat pe termen lung. În țările OECD, companiile de asigurări sunt cei mai mari investitori instituționali (sursa: Insurance Europe). Însă, în comparație cu țările din regiune, Republica Moldova are cea mai scăzută rată de penetrare a asigurărilor de viață în PIB. Comparația defavorabilă cu statele din regiune arată că Moldova pierde an de an potențialul social și economic ale pieței asigurărilor de viață, economia pierzând resurse importante pentru investiții. În aceste condiții, toți actorii implicați resimt nevoia unui stimulent care să așeze piața asigurărilor de viață pe un curs ascendent de durată.
- Asigurarea de viață este unul dintre instrumentele utilizate de un număr mare de state în aplicarea politicii lor sociale. Majoritatea membrilor OECD, precum și o bună parte dintre statele membre ale Uniunii Europene stimulează prin mijloace fiscale dezvoltarea pieței asigurărilor de viață. Acest lucru se concretizează prin reduceri de impozite sau deductibilitatea primelor de asigurare. Gradul de densitate a asigurărilor – volumul de prime de asigurare repartizate pe cap de locuitor - a crescut substanțial în aceste state datorită deductibilității fiscale a primelor de asigurare.
- Exemple de facilități fiscale în domeniul asigurărilor de viață și efectul pozitiv avut asupra dezvoltării pieței:
 - BULGARIA: deductibilitate pentru primele de asigurare, în limita a 10% din venitul personal anual.

■ Se propune completarea articolului 24 din Codul fiscal cu alineatul (20¹) în următoarea redacție:

”(20¹) Se permite deducerea anuală a primelor de asigurare de viață plătite de angajator pentru angajat în baza contractului de asigurare de viață.”

CEHIA: începând din 2001, a acordat deductibilitate pentru primele de asigurări de viață încheiate pentru minimum 5 ani, înaintea împlinirii vârstei de 60 de ani, în limita a aproximativ 400 EUR/anual. Dacă se renunță la poliță înainte de maturitate, toate beneficiile fiscale trebuie returnate.

ESTONIA: deductibilitate totală pentru primele plătite pentru asigurări de viață încheiate pentru minimum 10 ani.

LITUANIA: deductibilitate pentru primele plătite pentru asigurări de viață încheiate pentru minimum 10 ani. Suma dedusă poate fi în limita a 4 salarii minime pe economie.

LETONIA: deductibilitate pentru primele plătite pentru asigurări de viață încheiate pentru minim 5 ani.

Articolului 24 alineatul (20¹) din Codul fiscal

■ Actualmente, cheltuielile de protocol nu se recunosc în scopuri fiscale, dar direct contribuie la creșterea beneficiilor de menținerea relațiilor companiilor și în final la dezvoltarea întregii economii naționale. Prin urmare, aceasta va contribui esențial la susținerea mediului de afaceri în RM.

■ Se propune completarea articolului 24 din Codul fiscal cu alineatul (20¹) în următoarea redacție:

„Se permite deducerea cheltuielilor de protocol în limita de 2% din venitul impozabil. În cadrul cheltuielilor de protocol se includ și cheltuielile înregistrate cu TVA aferent cadourilor/suvenirelor oferite de contribuabil.”

Articolul 24 alineatul (12) din Codul fiscal

(12) Nu se permite deducerea plăților pentru eliminările supranormative de substanțe poluante în mediul înconjurător și folosirea supralimită a resurselor naturale.

■ În condițiile actuale, în cazul în care un agent economic are instalată o stație de epurare și va presta servicii de epurare terților - acesta va factura serviciile de ”epurarea apei” (excludere substanțelor poluante din ape) în conformitate cu nivelul încărcării de substanțe poluante. Astfel, facturarea pentru ”apele uzate supraîncărcate de poluați cu depășiri de CMA” va include TVA. Respectiv, operatorul la rândul său, va deversa apele uzate în emisare, care pot conține poluanți pe care nu a reușit să le epureze din diverse condiții, inclusiv și condiții normale de activitate, dar care au fost incluse la venituri impozabile. În asemenea condiții, există o neconcordanță, pentru operator este activitatea lui de bază și va factura ”venit impozabil”, dar când deversează în emisare suportă costuri prin diverse plăți pentru depășiri care de fapt sunt ”cheltuieli ordinare” însă nedeductibile.

■ Propunem modificarea Codului Fiscal în sensul permițerii deducerii plăților pentru eliminările supranormative de substanțe poluante în mediul înconjurător și folosirea supra-limită a resurselor naturale.

■ Spre exemplu, în cazul apelor uzate în Moldova, normele sunt exagerat de mici, în comparație cu alte țări din UE.

■ Este necesar de menționat că agenții economici elimină în mediu (aer, ape, sol) diverse substanțe, pentru depășirea normelor *ori achită taxe, ori instalează filtre de fum, stații de epurare etc.* Astfel oricum are de suportat costuri de ”remediere/restabilire”, prin urmare aceste sume tot ar putea fi privite sub aspectul ”*deductibilității*”, deoarece sunt legate de ”poluanți”.

■ Un alt aspect ține de ”folosirea supra-limită a resurselor naturale”, respectiv dacă un agent economic deține o fântână arteziană și folosește apa conform condițiilor și limitei din autorizația Agenției de Mediu, și plătește **taxa pentru apă** pentru tot volumul inclusiv și cel depășit – astfel din textul actual din alin (12) rezultă că și taxele pentru apă pentru volumul depășit impuse prin Cod Fiscal - sunt nedeductibile, ceea ce vine în contradicție cu același Cod Fiscal.

Articolul 31 din Codul fiscal. Limitarea altor deduceri

- ☑ (3) Băncilor li se permite deducerea reducerilor pentru pierderi la active și la angajamente condiționale, calculate conform IFRS.
- ☑ Pentru aplicarea uniformă și crearea condițiilor echivalente a regulilor privind deducerea reducerilor pentru pierderi la active și la angajamente condiționale, calculate conform IFRS în sectorul financiar, se propune ajustarea art. 31, alin. (3).
- ☑ În același timp considerăm imperios necesar să atenționăm asupra faptului că deducerea provizioanelor pentru reducerea pierderilor la active și angajamente condiționale nu este reglementată de prevederile art. 50 alin. (3) din Codul fiscal așa cum greșit s-a concluzionat în anii precedenți. Art. 50 alin. (3) din Codul fiscal reglementează deducerea indemnizațiilor de asigurare și despăgubirilor de asigurare, precum și a altor plăți efectuate de către asigurător/reasigurător în favoarea asiguratului/persoanei terțe sau beneficiarului asigurării și/sau reasiguratului, în conformitate cu contractul de asigurare și/sau de reasigurare încheiat și deducerea cheltuielilor asigurătorului legate de formarea rezervelor tehnice și rezervelor matematice, în modul stabilit de Guvern.

Se propune expunerea alineatului (3) al articolului 31 într-o nouă redacție, astfel stabilind condiții echivalente atât pentru bănci, cât pentru asigurători în contextul deductibilității provizioanelor reducerilor pentru pierderi la active și angajamente condiționale.

Astfel, articolul 31 alineatul (3) va avea următorul cuprins: "(3) Băncilor și asigurătorilor (reasiguratorilor) li se permite deducerea provizioanelor, reducerilor pentru pierderi la active și la angajamente condiționale, calculate conform IFRS."

Articolul 32 din Codul Fiscal. Reportarea pierderilor fiscale înregistrate

- ☑ În practica internațională sunt multe exemple de state care nu au limitări de reportare a pierderilor fiscale: Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, etc.
- ☑ Adicional, va fi o măsură pozitivă pentru crearea unui cadru investițional mai favorabil și atragerea investițiilor străine. Criza pandemică, războiul din Ucraina, creșterea inflației au încetinit substanțial viteza de recuperare a investițiilor în RM.
- ☑ În România, eșalonarea pierderii se efectuează pentru ultimii 7 ani, având una din cele mai rapide creșteri economice din Europa din ultimii ani.
- ☑ Posibilitatea de a repune în lucru pierderea suportată pentru a obține profit va fi o măsură de susținere a mediului de afaceri afectat.
- ☑ Valorificarea nelimitată a pierderilor fiscale este un drept al agentului economic. Aceste pierderi sunt suportate în scop antreprenorial, corectitudinea lor este verificată de către autorități în cadrul controalelor fiscale. Limitarea utilizării pierderilor pune presiune suplimentară pe companii, care oricum au ca scop principal valorificarea profitabilă a investițiilor create.

Modificarea art. 32 din Codul Fiscal, prin eliminarea limitei de 5 ani pentru reportarea pierderilor fiscale înregistrate.

Articolul 44, alin. (9) din Codul Fiscal

- ☑ La prima aplicare a unui nou IFRS sau la actualizarea acestuia pot fi efectuate ajustări în situațiile financiare, care ulterior generează reflectarea veniturilor și cheltuielilor ca urmare a tranziției.
- ☑ Propunem expunerea alin. (9) art. 44 din Codul Fiscal în următoarea redacție: „*Veniturile și cheltuielile rezultate din trecerea de la Standardele Naționale de Contabilitate la IFRS, la implementarea unui nou standard sau de la actualizarea unui nou standard nu sunt recunoscute în scopuri fiscale.*”

Codul Fiscal. Reguli speciale referitor la determinarea prețurilor de transfer

- ☑ La moment nu există un regulament sau prevedere clară cu privire la conținutul și modul de întocmire a dosarului prețului de transfer, ceea ce trezește îngrijorări și incertitudini și va duce eventual la abuzuri din partea autorităților competente. Propunem elaborarea de către Ministerul Finanțelor a Regulamentului respectiv în termeni cât mai restrânși pentru a avea suficient timp de a analiza și implementa prevederile respective.
- ☑ De asemenea, considerăm necesară extinderea termenului de intrare în vigoare cu cel puțin un an a clauzelor pentru a asigura o tranziție organică.
- ☑ Totodată propunem ca **cel puțin pentru primii 2 ani de la aplicarea normelor să nu fie aplicate amenzi**, timp în care mediul de business se va conforma benevol acestor cerințe precum și va fi o perioadă de „înțelegere” a noilor norme, de ajustare și de perfecționare a acestora acolo unde este necesar.

TAXA PE VALOARE ADĂUGATĂ ȘI ACCIZE

Taxa pe Valoare Adăugată

- ☑ La moment se aplică TVA 8% la anumite coduri de încadrare tarifară și este dificil din punct de vedere tehnic identificarea și urmărirea codurilor tarifare pentru fiecare articol separat.
 - ☑ În practica altor țări, există multe exemple în care se aplică TVA la categorii mari de produse alimentare. De exemplu:
 - România – TVA redus la 9% la comercializarea de alimente și băuturi destinate consumului animal și uman, inclusiv ingredientele folosite pentru prepararea alimentelor;
 - Austria - TVA redus la 10% la produse alimentare, cărți, produse farmaceutice, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale și divertisment, hoteluri;
 - Belgia - TVA redus la 6% la produse alimentare, cărți, apă, produse farmaceutice, servicii medicale, ziare, evenimente culturale și de divertisment, hoteluri;
 - Cipru - TVA redus la 5% pentru produse alimentare, cărți, produse farmaceutice, servicii medicale, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale, de divertisment și sportive;
 - Republica Cehă - TVA redus la 15% la produse alimentare, servicii medicale și farmaceutice, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale și de divertisment, hoteluri; și TVA redus la 10% la medicamente, cărți și produse alimentare pentru bebeluși;
 - Germania - TVA redus la 7% pentru produse alimentare, cărți, servicii medicale, transport de pasageri, ziare, evenimente culturale și de divertisment, hoteluri;
 - Grecia - TVA redus la 13% la produse alimentare, produse farmaceutice, servicii medicale, evenimente culturale, de divertisment și sportive;
 - Polonia - TVA redus la 8% pentru produse farmaceutice, servicii medicale, transport de pasageri, ziare, hoteluri, restaurante, evenimente culturale, sportive și de divertisment; și TVA redus la 5% la produse alimentare;
 - Slovacia - TVA redus la 10% pentru cărți, produse alimentare și farmaceutice, servicii medicale, evenimente culturale.
- ☑ Uniformizarea categoriilor de produse pentru care se aplică cota redusă de TVA 8%.
 - ☑ Propunem uniformizarea categoriilor de produse pentru care se aplică cota redusă de TVA 8%. Pentru o evidență simplă, clară și transparentă, propunem să fie aplicată cota redusă pentru categorii mari de produse și anume: **produse lactate (0401, 0402, 0403, 0404, 0405, 0406), de panificație (1901, 1905), fructe și legume (0701-0714, 0801-0810, 1001-1008, 1201-1214).**

Articolul 93 pct. 18 din Codul Fiscal. Mecanismul de restituire a TVA

- Legislația fiscală oferă dreptul de restituire TVA pentru agenți economici ce efectuează investiții capitale în legătură cu crearea și/sau procurarea mijloacelor fixe și a imobilizărilor necorporale destinate utilizării în procesul de producție (prestare servicii/executare lucrări). Această restricție limitează posibilitatea agenților economici care efectuează investiții în echipamente și utilaje cu altă destinație de a utiliza sume considerabile de mijloace bănești trecute în cont, sume ce pot fi investite în dezvoltarea activității de întreprinzător.
- **Recomandăm modificarea prevederilor Codului fiscal (art. 93 pct. 18) și oferirea dreptului de restituire a TVA pentru toate investițiile capitale în echipamente și utilaje, nu doar pentru cele utilizate în procesul de producție (prestare servicii/executare lucrări), dar și pentru cele utilizate în scopuri comerciale (de depozitare, logistică, ambalare, etc).**

Articolul 95 (2) pct. (c) din Codul Fiscal

- Materialele publicitare au doar scop informativ, nu pot fi valorificate de clienți în nici un alt mod și ar trebui să aibă același tratament TVA ca și celelalte forme de publicitate;
- Scopul materialelor publicitare imprimate este să informeze consumatorii despre promoțiile curente. Distribuirea acestor materiale (flyere, pliante) este o formă de publicitate, la fel ca publicitatea radio, TV și panourile exterioare. Natura și scopul tranzacției sunt identice pentru aceste forme de publicitate și respectiv tratamentul fiscal ar trebui să fie identic;
- Contractarea unei companii terțe, ce prestează servicii de publicitate ce includ imprimarea și distribuirea materialelor publicitare, nu cade sub incidența art. 95 (2) punct (c). În acest caz, natura tranzacției este identică, consumatorul final primește pliante și flyere, însă tratamentul fiscal este diferit în dependență de cum este documentată tranzacția. La aplicarea prevederilor Codului Fiscal este esențial să se acorde prioritate naturii și conținutului tranzacției.
- Distribuirea de ziare nu este o livrare cu titlu gratuit. Flyerele sunt bunuri care nu au destinația să fie comercializate. Ele nu au nici un folos pentru consumatori. Scopul acestora constă în informare și creșterea vânzărilor.
- **Modificarea art. 95 (2) punct (c) Cod Fiscal în vederea excluderii limitei de 0,5% din venitul din vânzări obținut pe parcursul anului precedent, în vederea aplicării TVA la livrarea de mărfuri și servicii efectuată cu titlu gratuit în scopuri de publicitate și/sau de promovare a vânzărilor.**

Articolul 101⁶, alin. (1) din Codul Fiscal

- Redacția actuală a acestui articol face practic imposibilă aplicarea pentru restituirea sumei TVA aferente procurărilor de mărfuri și servicii, obligând practic agentul economic să solicite furnizorilor să emită facturile fiscale prin e-factura, fapt ce creează neplăceri în procesele de colaborare între părți, precum și imposibilitatea aplicării pentru restituire.
- **Propunem expunerea alin. (1) art. 101⁶ din Codul Fiscal în următoarea redacție:**
„Acțiunea prezentului articol se extinde asupra subiecților impozabili, înregistrați în calitate de plătitori de TVA, ce documentează livrările prin Sistemul informațional automatizat "e-Factura" și/sau prin bonuri fiscale emise de echipamentele de casă și control conectate la Sistemul informațional automatizat "Monitorizarea electronică a vânzărilor", prin care dispun de depășirea sumei TVA aferente procurărilor (inclusiv TVA aferentă importurilor), față de suma TVA aferentă livrărilor, pentru tranzacțiile înregistrate începând cu 1 ianuarie 2024. ”

Articolul 102 alin. (18) din Codul Fiscal. Utilizarea/neutilizarea facturilor fiscale electronice

- În cazul procurării de pe teritoriul țării a valorilor materiale, serviciilor de la un furnizor inclus în lista contribuabililor obligați să utilizeze facturi fiscale electronice (e-factura), agenții economici au dreptul la deducerea sumei TVA, doar dacă dispune de factura fiscală electronică, eliberată de furnizor.
- **Considerăm că penalizarea pentru neutilizarea facturilor fiscale electronice trebuie să fie pe seama emitentului și nicidecum lipsirea de deducerea TVA a cumpărătorului. Astfel, propunem excluderea art.102 alin.(18) din Codul fiscal.**

Articolul 103 alin. 24 din Codul fiscal

- Autoturismele importate în RM până la 01.01.2025 au inclus în valoarea lor accizele majorate în vigoare de până la 01.01.2025.
- Aplicarea adițională TVA la valoarea autoturismelor importate până la 01.01.2025 va crește considerabil și nejustificat valoarea lor de vânzare. Autoturismele uzate sunt achiziționate de cele mai multe ori de către persoane fizice, care nu vor putea deduce TVA aplicat.
- **Excluderea de la art. 103 alin. 24 a autoturismelor importate după 01.01.2025**
 Propunem păstrarea scutirii TVA pentru autoturismele importate până pe 01.01.2025 pentru care au fost achitate accizele la import.

Articolul 117, alin. (15) din Codul Fiscal

- Propunem să fie exclusă obligativitatea expedierii pe suport de hârtie a facturii fiscale, pentru anumite servicii, emise prin ciclul scurt, prin intermediul SIA „e-Factura”, în cazul în care Cumpărătorul este înregistrat în SIA „e-Factura” și are acces la această factură. Necesitatea prezentării facturii fiscale electronice emise prin SIA „e-Factura” pe suport de hârtie și semnarea olografă a acesteia poate fi stipulată în contract. La necesitate Cumpărătorul, de sine stătător, va imprima factura fiscală semnată electronic de către Furnizor, cu dreptul de a deduce cheltuielile și TVA.
- **Propunem completarea aliniatului (15) art. 117, după cum urmează:**
 „(15) La efectuarea livrărilor regulate de servicii (energie electrică, termică, apă, gaz, comunicații electronice etc.), în cazul utilizării e-facturii prin ciclul scurt, furnizorul nu este obligat să imprime factura fiscală pe suport de hârtie, să o semneze olograf și să o transmită Cumpărătorului, dacă contractul nu prevede altfel.”

ALTE IMPOZITE ȘI TAXE

Taxele locale

- Criteriile actuale de determinare a taxei locale, prin plafonarea recentă a acestora, acordă o apreciere neargumentată și excesivă pentru administrația publică locală. Astfel, consiliile locale stabilesc discreționar cotele taxelor locale, fără a invoca nici o argumentare sau justificare a stabilirii acestora.
- Drept urmare a amendamentelor recente la Codul fiscal, putem atesta o creștere considerabilă, pe alocuri – nejustificată, a sarcinii fiscale asupra agenților economici.
- **Propunem modificarea legislației fiscale, în sensul aprobării unei metodologii unice și obligatorii pentru toate autoritățile publice locale de calculare a taxelor locale, care va proteja atât autoritățile publice locale, cât și agenții economici.**
 Acest fapt va face posibilă determinarea cu maximă obiectivitate a taxelor locale.
 Totodată, propunem indexarea taxelor locale anual, în baza indicilor inflației stabilite de organele competente, alte temeuri de majorare fiind excluse, conform practicilor și directivelor UE.

Articolul 277 alin (1) lit. c) din Codul Fiscal

- Impozitul pentru bunurile imobiliare, racordarea cu prevederile Legii cu privire la accesul la proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice
- La 15.04.2016 a intrat în vigoare Legea nr.28 cu privire la accesul la proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice. Art.9 alin.(3) și art.41 prevăd expres că furnizorul de servicii publice nu poate fi obligat să plătească impozite, taxe, tarife, chirii pentru locațiunea spațiilor interne și externe pentru construirea sau instalarea rețelelor. Până în prezent, furnizorii de rețele și/sau servicii publice de comunicații electronice calculează impozitul pe bunuri imobiliare pentru spațiile / terenurile asupra cărora au drept la acces.
- Pentru a putea utiliza în practică prevederile Legii nr.28/2016, propunem de a stipula expres în legislația fiscală că contribuabilii sunt scutiți de calcularea impozitului pe bunurile imobiliare pentru suprafețele / terenurile ce fac obiectul unui contract de acces.

Se propune de a completa art.277 alin. (1) litera c) al Codului fiscal, după cuvintele „Republicii Moldova” să se introducă textul „cu excepția celor care dețin dreptul de acces, în conformitate cu Legea nr.28/2016 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice”.

ALTE SUBIECTE

Inventarierea anuală

- În conformitate cu prevederile Legii contabilității și raportării financiare, agenții economici sunt obligați să efectueze inventarierea anuală.
- Totodată, în conformitate cu prevederile pct.3 2) al Ordinului Ministerului Finanțelor nr. 60 din 29.05.2012 cu privire la aprobarea Regulamentului privind inventarierea, entitatea efectuează inventarierea, cel puțin o dată pe parcursul perioadei de gestiune.
- Astfel, propunem:
 - Modificarea pct.3 alin 2) al Regulamentului privind inventarierea și de a prevedea efectuarea inventarierii patrimoniului entității la decizia acționarilor sau a managementului companiei, dar nu mai rar de o dată la doi ani.
 - Includerea în Regulament a noțiunii de „prag de semnificație”, ca un criteriu prestabilit de către entitate pentru determinarea necesității de a efectua inventarierea pentru patrimoniul, valoarea căruia depășește limitele stabilite prin politicile contabile. Aprobarea unui prag de semnificație ar oferi posibilitatea ca entitățile să stabilească lista de active/stocuri care au o valoare ne semnificativă în totalul patrimoniului companiei și nu necesită a fi supuse inventarierii, deoarece nu au impact asupra deciziilor economice ale utilizatorilor informațiilor.
 - Includerea în Cap. IV. Reguli generale de efectuare a inventarierii - **tehnici și instrumente moderne în efectuarea inventarierii** (soft, sisteme de identificare, etc). Pct. 10 al Regulamentului permite: 7) *dotarea comisiei de inventariere cu un număr suficient de aparate și instrumente adecvate pentru măsurare, cântărire, etc., cu mijloace de identificare (cataloage, mostre etc.)*, precum și cu formulare și rechizite necesare, însă acestea nu sunt subiecte în condițiile unei evoluții rapide a mijloacelor de inventariere.

Regulamentul cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin HCA al BNM nr.231 din 27.10.2011

- Aplicarea unei abordări unice (IFRS) pentru reflectarea reducerilor pentru pierderi la active și la angajamentele condiționale ale băncii supuse riscului de credit
- La moment băncile asigură ducerea evidenței contabile a reducerilor pentru pierderi la active și la angajamentele condiționale conform standardului IFRS 9, reflectate în situațiile financiare (evidența bilanțieră). Totodată, conform Regulamentului cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin HCA al BNM nr.231 din 27.10.2011 este necesar de a asigura ducerea evidenței contabile extra bilanțiere în scopuri prudențiale.

- Prin urmare existența a două abordări simultan: IFRS pe de o parte și prudențială pe de altă parte creează precondiții pentru menținerea a două metodologii concomitent, precum și aplicarea redundantă a proceselor de reflectare a reducerilor pentru pierderi.
- Astfel se propune examinarea posibilității abrogării **Regulamentului cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin HCA al BNM nr.231 din 27.10.2011**

Activitatea Parcului IT

- Parcul IT acționează drept un catalizator al investițiilor în sectorul IT prin promovarea unor politici guvernamentale flexibile, crearea unui mediu favorabil inovării în domeniul TIC și a unei economii digitale transformate printr-un sector IT puternic ce poate deschide noi oportunități. Alte împovărări fiscale riscă să sugrume această industrie, bazată în proporție de 90% pe servicii cu valoare adăugată scăzută, de tip outsourcing. Anume din aceste considerente predictibilitatea fiscală și de reglementare este cea mai importantă pentru a menține traiectoria crescândă și vizionară a sectorului IT. Este crucial să ne concentrăm pe dezvoltarea continuă a acestui sector și pe promovarea digitalizării.
- Solicităm extensia activității Parcului IT, precum și menținerea regimului fiscal și al garanțiilor pentru activitatea Parcului IT, întru asigurarea previzibilității.

Legea nr.1466/1998 cu privire la reglementarea repatrierii de mijloace bănești, mărfuri și servicii provenite din tranzacțiile economice externe

- Una dintre provocările identificate de mediul de afaceri ține și de obligațiile privind repatrierea mijloacelor bănești, care se impun prin Legea nr. 1466/1998. Prin prevederile Legii în cauză, agenții economici rezidenți de bună-credință sunt pasibili de răspundere și pot fi sancționați pentru acțiunile/inacțiunile companiilor nerezidente care nu își îndeplinesc obligațiile contractuale (adică, neachitarea în termen pentru mărfurile/serviciile procurate). Astfel, pe lângă faptul suportării unor prejudicii financiare cauzate de neexecutarea de către terți a obligațiilor contractuale, agenții economici rezidenți sunt pasibili suplimentar la sancțiunile din partea Statului - prevăzute de Legea cu privire la repatriere. Considerăm că agenții economici nu ar trebui să fie sancționați de două ori pentru imposibilitatea recuperării datoriei legate de activitatea comercială externă. Mai mult decât atât, considerăm că prin abrogarea Legii nu va avea de suferit securitatea statului (așa cum prevede art. 1 alin. (2) al Legii), deoarece agenții economici însuși sunt interesați în repatrierea și încasarea mijloacelor bănești din comerțul extern. De asemenea, astfel de reglementări nu se regăsesc în practica statelor europene. În aceste condiții, este firesc să fie anulată practica învechită, care nu este conformă acquis-ului comunitar.
- Solicităm **abrogarea** Legii nr.1466/1998 cu privire la reglementarea repatrierii de mijloace bănești, mărfuri și servicii provenite din tranzacțiile economice externe (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.28-29, art.203).

PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ

Mediul de afaceri salută deschiderea autorităților pentru modernizarea relațiilor de muncă, prin modificările legislative recente considerabile.

În același timp, din cauza globalizării și a migrației sporite, în special a exodului populației, piața forței de muncă din Republica Moldova continuă să fie vulnerabilă.

Astfel, modernizarea legislației muncii, care ar permite angajatorilor să se adapteze la fluctuația mare de personal și/sau lipsa acestuia, pe alocuri, este o măsură imperioasă. Prevederile învechite, care impun bariere birocratice nejustificate, precum și costuri suplimentare, necesită a fi înlocuite prin norme care să ofere angajatorului și angajaților flexibilitate în relațiile de muncă.

Implementarea conceptului de “muncă prin agent de muncă temporară”, introducerea Registrului electronic al salariaților, reglementarea conceptului de “conflict de interese”, racordarea curriculum-urilor de studii la necesitățile pieței forței de muncă, precum și alte modificări la legislația muncii vor contribui la eficientizarea și productivitatea companiilor, prin urmare, la creșterea economică a țării.

Articolul 86, alin. (1), lit h) Codul Muncii, absența fără motive întemeiate de la lucru timp de 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă

☐ Temeiul respectiv de concediere presupune ne-prezentarea fizică a salariatului la locul de muncă. Odată cu introducerea în legislație a muncii la domiciliu și a muncii la distanță, a apărut necesitatea introducerii în Codul Muncii a unei prevederi similare care să reglementeze neexecutarea de către salariați a muncii la domiciliu sau la distanță.

☑ În scopul adaptării prevederilor art. 86 din Codul Muncii la condițiile de executare a muncii la domiciliu sau la distanță, propunem modificarea articolului respectiv cu următoarea redacție:

h) neexecutarea de către salariatul cu munca la domiciliu sau la distanță, fără motive întemeiate, a obligațiilor de muncă timp de cel puțin 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă – în cazul salariaților cu durata zilnică a timpului de muncă de minim 8 ore pe zi, sau timp de cel puțin jumătate din durata zilnică a timpului de muncă – în cazul salariaților cu durata zilnică a timpului de muncă mai mică sau mai mare de 8 ore pe zi.

Art. 90 Codul Muncii. Răspunderea angajatorului pentru transferul sau eliberarea nelegitimă din serviciu

☑ În practică, restabilirea la locul de muncă, după un litigiu, nu este o opțiune benefică nici pentru angajator, nici pentru salariat. Din acest motiv, art. 90, alin. (4) din Codul Muncii prevede posibilitatea ca **părțile, în locul restabilirii la locul de muncă**, să încheie o tranzacție de împăcare.

☑ Totodată, în caz de litigiu asupra condițiilor tranzacției, instanța **cu acordul salariatului**, poate încasa de la angajator o compensație suplimentară de minim 3 salarii medii lunare. Această prevedere este interpretabilă și nu oferă exhaustiv angajatorului posibilitatea de a nu restabili salariatul respectiv la locul de muncă, decât în cazul în care acesta își exprimă acordul.

☑ Din aceste considerente, pentru a aduce claritate normei citate și a exclude orice confuzie, propunem să fie exclus **acordul salariatului** și expunerea alineatului în următoarea redacție:

“(4) În locul restabilirii la locul de muncă, părțile pot încheia o tranzacție de împăcare, iar în caz de litigiu cauzat de imposibilitatea încheierii unei asemenea tranzacții – instanța de judecată poate încasa de la angajator, în beneficiul salariatului, o compensație suplimentară la sumele indicate la alin.(2) în mărime de cel puțin 3 salarii medii lunare ale salariatului.”

Articolul 91 Codul Muncii. Cerințele generale privind prelucrarea datelor personale ale salariatului și garanțiile referitoare la protecția lor

☑ În scopul asigurării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, în procesul prelucrării datelor personale ale salariatului, angajatorul și reprezentanții lui sunt obligați să respecte următoarele cerințe:

f) la adoptarea unei decizii care afectează interesele salariatului, angajatorul nu este în drept să se bazeze pe datele personale ale salariatului obținute exclusiv în urma prelucrării automatizate sau pe cale electronică;

☑ Considerăm abuzive prevederile art. 91 lit. f) și solicităm abrogarea acestei norme care efectiv anulează dreptul angajatorului de posibilitatea aplicării unor măsuri, inclusiv de aplicare a sancțiunilor disciplinare, obținute exclusiv în urma prelucrării automatizate sau pe cale electronică.

Această prevedere are impact în special în cazul muncii la domiciliu sau la distanță, unde relațiile și comunicarea între angajator și salariat au loc în totalitate pe cale electronică.

Totodată, considerăm că în domeniul protecției datelor cu caracter personal ale salariaților, Codul Muncii urmează să facă trimitere la Legea Nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal, la fel cum în domeniul sănătății și securității în muncă, Codul Muncii face trimitere la Legea securității și sănătății în muncă (art. 244 CM).

Articolul 102 Codul Muncii. Durata muncii în ajunul zilelor de sărbătoare nelucrătoare

☑ Conform art. 102 alin. (1), durata zilei de muncă (schimbului) din ajunul zilei de sărbătoare nelucrătoare se reduce cu cel puțin o oră pentru toți salariații, cu excepția celor cărora li s-a stabilit, conform art.96, durata redusă a timpului de muncă sau, conform art.97, ziua de muncă parțială. Reducerea programului de munca cu 1 oră în ajunul zilelor de sărbătoare împactează negativ activitatea companiei.

În situația prevăzută de acest articol, activitatea companiei este prejudiciată din următoarele considerente:

- Productivitatea muncii în ziua respectivă este mai mică, din cauza programului de muncă redus cu 1 oră. Astfel, compania nu poate produce volumul planificat în cadrul programului normal de muncă.
- Angajații nu pot utiliza această oră efectiv din cauza că deplasarea acestora spre casă este uneori legată de graficul transportului, care este organizat conform programului normal de muncă.
- Costul beneficiilor oferite angajatului (ex. hrana, transport) rămân aceleași, în condițiile în care productivitatea muncii este redusă cu 1 oră.

☑ În acest context și în baza argumentelor expuse, considerăm oportună excluderea art. 102 alin. (1) din Codul Muncii.

Articolul 104 Codul Muncii. Munca suplimentară

- (5) La solicitarea angajatorului, salariații pot presta munca în afara orelor de program în limita a 240 de ore într-un an calendaristic.
 Extinderea numărului de ore suplimentare ar permite raportarea, cât și achitarea integrală a orelor prestate de salariați în contextul respectării normelor legale.
 De exemplu, în România, acest quantum este stabilit la 8 ore pe săptămână (~416 ore pe an).
- Se propune revizuirea și stabilirea unui quantum mai mare pentru orele suplimentare permise pe parcursul unui an calendaristic, prin modificarea art. 104, al. (8), după cum urmează:
- (8) *Se admite ca în contractul colectiv de muncă sau în contractul individual de muncă să fie prevăzută posibilitatea de a compensa orele de muncă suplimentară cu ore libere, cu acordul scris al părților. În acest caz, orele libere vor fi acordate în decurs de 12 luni de la prestarea muncii suplimentare.*
- Compensarea muncii suplimentare cu ore libere poate fi efectuată în modul: 1) muncă suplimentară, apoi compensare cu ore libere sau 2) acordarea de ore libere, iar apoi efectuarea muncii suplimentare. Pentru a asigura că și a 2-a situație nu este în contradicție cu prevederea respectivă, considerăm necesar de a face următoarea precizare:
- În acest caz, orele libere vor fi acordate în decurs de 12 luni de la prestarea muncii suplimentare **sau prestarea muncii suplimentare va fi efectuată în decurs de 12 luni de la acordarea orelor libere, în avans.**

Articolul 113 Codul Muncii. Durata concediului de odihnă anual

- (1) Tuturor salariaților li se acordă anual un concediu de odihnă plătit, cu o durată minimă de 28 de zile calendaristice, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare.
 - Acordarea concediului în zile lucrătoare este o practică utilizată în multe țări, spre ex. România, Italia, Germania, Grecia, Turcia, etc.
 - Propunerea facilitează negocierile asupra perioadei de vacanță, precum și calculul acesteia. Calculul concediului anual de odihnă în zile lucrătoare ar permite angajaților să beneficieze de mai multe zile de concediu, în același timp beneficiind de un quantum mai mare al indemnizației de concediu, ex. o indemnizație de concediu, care să nu fie mai mică decât salariul de bază pentru zile lucrătoare.
 - Directiva nr. 2003/88 din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru.
 - Articolul 7 alin. (1): Statele membre iau măsurile necesare pentru ca orice lucrător să beneficieze de un concediu anual plătit de cel puțin **patru săptămâni** în conformitate cu condițiile de obținere și de acordare a concediilor prevăzute de legislațiile și practicile naționale.
 - Cât timp este respectată limita minimă prevăzută în Directivă, de 4 săptămâni pe an, legiuitorul național este liber să stabilească concediul de odihnă în zile lucrătoare sau în zile calendaristice.
- Propunem modificarea art. 113 alin. (1) al Codului Muncii, prin înlocuirea sintagmei „28 de zile calendaristice” cu „20 de zile lucrătoare”.

Articolul 138 Codul Muncii. Recompensa în baza rezultatelor activității anuale

- (1) Pe lângă plățile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariații unității se poate stabili o recompensă în baza rezultatelor activității anuale din fondul format din beneficiul obținut de unitate.
- (2) Regulamentul privind modul de plată a recompensei în baza rezultatelor activității anuale se aprobă de către angajator de comun acord cu reprezentanții salariaților.
- Considerăm absolut nejustificată obligarea angajatorului de a emite un regulament pentru achitarea unor plăți de stimulare în baza rezultatelor activității anuale. În cazul în care recompensa constituie o sumă fixă sau un anumit raport clar și neinterpretabil, angajatorul poate emite un ordin în acest sens. Totodată, considerăm abuzivă obligarea angajatorului de a achita recompensa în baza rezultatelor activității anuale cu acordul reprezentanților salariaților.
- În acest sens, propunem expunerea art. 138 în următoarea redacție:

“Pe lângă plățile prevăzute de sistemele de salarizare, pentru salariații unității se poate stabili o recompensă în baza rezultatelor activității anuale din fondul format din beneficiul obținut de unitate, în baza ordinului aprobat de angajator.”

Articolul 143 Codul Muncii. Termenele de efectuare a achitărilor în caz de încetare a contractului individual de muncă

- (1) Dacă nu se contestă quantumul tuturor sumelor ce se cuvin salariatului de la unitate, efectuarea achitărilor se face:
 - a) în caz de încetare a contractului individual de muncă cu un salariat care continuă să lucreze până în ziua eliberării din serviciu - în ziua eliberării;
 - b) în caz de încetare a contractului individual de muncă cu un salariat care nu lucrează până în ziua eliberării din serviciu (concediu medical, absență nemotivată de la serviciu, privațiune de libertate etc.) – cel târziu în ziua imediat următoare zilei în care salariatul eliberat a cerut să i se facă achitățile.
 - În companiile cu un număr mare de angajați nu este posibil de efectuat achitarea în ultima zi din motiv că există munca în schimburi, un sistem de salarizare bazat pe anumiți indicatori, sunt mai multe departamente implicate în procesul de calculare și achitare a salariului și mai există și fluctuație sezonieră mare.
 - Plata sumei de bani datorată salariatului efectuată cel târziu odată cu plata ultimului salariu, ar permite organizarea mai eficientă a fluxurilor de bani în organizație.
- Considerăm oportun de a modifica art. 143 din Codul Muncii, referitor la termenul achitării, care să fie **nu mai târziu de data achitării salariului, stabilită în contractul individual de muncă.**

Articolul 211 Codul Muncii. Termenul de validitate și efectele sancțiunilor disciplinare

- (3) În interiorul termenului de validitate a sancțiunii disciplinare, salariatului sancționat nu i se pot aplica stimulări prevăzute la art. 203.”
 - Considerăm prevederea respectivă incoerentă din motiv că limitează nejustificat drepturile angajatorilor de a stimula salariații întreprinderii pentru succese în muncă și în același timp, salariații pot fi demotivați să execute calitativ munca în perioada de valabilitate a sancțiunii disciplinare.
 - Menționăm că nu putem găsi un argument valabil pentru restricția prevăzută de art. 211, alin (3) din Codul Muncii.
 - Totodată, există interpretări privind efectele aplicării unor stimulări prevăzute la art. 203, alin (3), pentru salariații care au fost sancționați disciplinar, în interiorul termenului de valabilitate a sancțiunii disciplinare.
- Propunem abrogarea alin. (3) art. 211 al Codului Muncii.

Articolul 214 Codul Muncii. Drepturile și obligațiile salariaților în domeniul formării profesionale

- Adesea, în practică, angajatorii se confruntă cu situații în care suportă cheltuieli pentru formarea profesională a salariaților, însă nu beneficiază de pe urma investițiilor respective, întrucât angajații decid să întrerupă raporturile de muncă înainte ca angajatorul să resimtă impactul pozitiv al acestora.
 - Propunem completarea art. 214 Codul Muncii cu alin. 5), în următoarea redacție: **“Salariații care au beneficiat de formare profesională, în condițiile art. 214 alin. (1), nu pot avea inițiativa încetării contractului individual de muncă pentru o perioadă stabilită prin**
- Mai jos venim cu cele mai bune practici ale statelor UE:
- Estonia:**
<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/financing-adult-learning-db/search/agreement-compensation-training-expenses>

Angajatorii și salariații pot conveni asupra unei clauze de rambursare a costurilor legate de instruire/formare. Astfel, salariatul va lucra pentru angajator pe o perioadă convenită (nu mai mult de 3 ani) în scopul compensării cheltuielilor de formare suportate.

În conformitate cu Codul Muncii, salariații și angajatorii pot conveni asupra sprijinului financiar pentru formare care urmează să fie plătit de angajator. În schimb, se așteaptă ca angajatul să lucreze pentru angajator pe o perioadă convenită după formare - dar maximum 3 ani - în funcție de durata și costul instruirii. Salariatul este obligat prin lege să ramburseze costurile de formare în cazul demisiei salariatului sau concedierii din cauza încălcării obligațiilor de muncă.

România:

Art. 198. [obligațiile beneficiarilor formării profesionale]

(1) Salariații care au beneficiat de un curs sau un stagiu de formare profesională, în condițiile art. 197 alin. (1), nu pot avea inițiativa încetării contractului individual de muncă pentru o perioadă stabilită prin act adițional.

(3) Nerespectarea de către salariat a dispoziției prevăzute la alin. (1) determină obligarea acestuia la suportarea tuturor cheltuielilor ocazionate de pregătirea sa profesională, proporțional cu perioada nelucrată din perioada stabilită conform actului adițional la contractul individual de muncă.

În studiile UE sunt menționate și Austria, și Germania cu astfel de prevederi legale: https://www.cedefop.europa.eu/files/5523_en.pdf

Legea nr. 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova

Art.43¹ din Lege prevede obligația de achitare a unui salariu mediu lunar pe economie străinilor, fapt care generează un tratament discriminatoriu față de cetățenii RM, care pot munci în baza salariului minim prevăzut de legislație. Menționăm că aceasta reprezintă un impediment în angajarea cetățenilor străini și instituie un tratament inechitabil și discriminatoriu față de cetățenii RM.

Întru susținerea celor expuse mai sus, prezentăm atenției dumneavoastră argumente suplimentare, dar și practica altor state pe această dimensiune:

Germania

Nu există un salariu minim definit pentru acești lucrători calificați. Cu toate acestea, salariul trebuie să fie același cu cel al germanilor cu competențe comparabile.

<https://www.bmi.bund.de/EN/topics/migration/immigration/labour-migration/generell-information/general-information-node.html>

Austria

După luni de așteptare, o reformă importantă este pe cale să aibă loc, începând cu 1 octombrie 2022. Noua reformă juridică a Legii austriece privind angajarea cetățenilor străini reduce salariul minim brut al acestora <https://www.workinaustria.com/en/blog/legal-reform-of-the-red-white-red-card>

Belgia

În orice caz, salariile nu pot fi niciodată mai mici decât "venitul mediu lunar minim garantat".

<https://www.vlaanderen.be/en/work-permits-for-foreign-workers/work-permits-wages-and-allowances>

act adițional la contractul de muncă. Nerespectarea acestei obligații de către salariat determină rambursarea tuturor cheltuielilor suportate de angajator pentru formarea sa profesională, proporțional cu perioada nelucrată din perioada stabilită conform actului adițional la contractul individual de muncă.”

Canada:

<https://www.afl.org/minimum-wage-tfw-list-shows-program-undermining-canadian-wages#:~:text=Under%20the%20Temporary%20Foreign%20Worker,dollar%20is%20their%20standard%20practice>

Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Instruirea la Agenția Națională pentru Sănătate Publică

În temeiul Legii nr. 10/2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice, persoanele care urmează a fi angajate în funcții care implică activitatea cu produse alimentare sunt obligate să fie instruite la Agenția Națională pentru Sănătate Publică la Cursul privind Instruirea Igienică.

Considerăm necesară demonopolizarea acestor instruirii de către ANSP, oferind certificările necesare și altor participanți competenți în acest domeniu.

Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Examenul medical profilactic periodic

În conformitate cu art. 49 alin. 7) al Legii nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice și a HG nr. 1025 din 07.09.2016, angajații sunt supuși obligatoriu examenelor medicale profilactice periodice, costurile fiind acoperite de către angajatori.

De asemenea, aceste examene medicale profilactice periodice se efectuează în baza unor factori de risc, care, de facto, nu au impact asupra sănătății angajaților. Acest lucru este determinat de faptul că în HG 1025/2016 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc - sunt stipulați factorii de risc profesionali, care sunt factori de risc generali.

Propunem modificarea art. 49 alin. (7) Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice și expunerea acestuia în următoarea redacție:

“Examenul medical la angajare și examenul periodic, desfășurate în scopul prevenirii apariției bolilor profesionale, se efectuează în cadrul prestatorilor publici sau privați de asistență medicală, costurile fiind acoperite din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală.”

Propunem revizuirea HG 1025/2016 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc, prin reexaminarea listei factorilor de risc și excluderea factorilor:

2.1. (Câmpuri electromagnetice neionizante din banda 0-300 GHz), **5.3** (Suprasolicitare a analizatorului vizual (categoria activității vizuale I, II, III; lucrători care în procesul activității (mai mult de 50% din schimbul de lucru) utilizează aparate optice, urmăresc ecrane și displayurile tehnicii de calcul etc.); solicitare a simțului cromatic).

HG 95/2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008. Securitatea și sănătatea în muncă

În contextul digitalizării și optimizării resurselor pentru reducerea utilizărilor documentelor pe suport de hârtie, necesitatea efectuării instruirii în domeniul securității muncii și consemnării efectuării instruirii prin semnătură olografă pe acte pe suport de hârtie rămâne o practică învechită.

Propunem modificarea HG 95/2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008, după cum urmează:

p. 47. „Instruirea lucrătorilor în domeniul securității și sănătății în muncă se efectuează din mijloacele unității, în timpul programului de lucru, în interiorul sau în afara unității, **inclusiv prin sisteme de instruire și/sau comunicare electronice”.**

Totodată, anumite tipuri de activitate/lucrări nu conțin riscuri sporite pentru sănătatea angajatului în perspectivă de scurtă și lungă durată. În special, lucrătorii, care activează în spații de birou, ale căror muncă este organizată la oficiu și instrumentele de lucru sunt calculatorul, telefonul, printer-ul nu se supun riscurilor profesionale specifice. Astfel, în scopul eficientizării muncii întreprinderii, pentru astfel de lucrări se propune excluderea instruirii periodice în domeniul securității și sănătății în muncă sau efectuării acestei instruirii pe măsura necesității, fără semnarea actelor adiționale, cu păstrarea log-urilor confirmative (fără a plafona acest interval la termenul de 6 luni)

p. 53. „Rezultatul instruirii lucrătorilor în domeniul securității și sănătății în muncă se consemnează, în mod obligatoriu, în Fișa personală de instruire în domeniul securității și sănătății în muncă, **care se va păstra de către angajator în format fizic sau electronic în cadrul arhivei electronice, asigurate de angajator.**”

p. 54. „După finalizarea instruirii, Fișa personală de instruire în domeniul securității și sănătății în muncă **se va considera completată fie prin semnarea acesteia de către lucrătorul instruit, fie prin păstrarea datelor (log-urilor) cu privire la parcurgerea instruirii în sisteme de evidență electronică sau arhiva electronică.**”

p. 68. sintagma **“care nu va fi mai mare de 6 luni”** – se exclude.

De asemenea, propunem completarea art. 17 (2) lit. b) a Legii 186/2008 securității și sănătății în muncă, la final, cu expresia **“în cazul unităților în care se desfășoară activități fără pericole de accidente sau de îmbolnăvire profesională.”**

Exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri

În orice întreprindere, indiferent de domeniul de activitate, uneori, sunt necesare efectuarea unor lucrări ocazionale, pe termen scurt.

Legiuitorul, prin intermediul Legii nr. 22/2018 privind exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri, a legiferat aceste raporturi, care însă, **se aplică doar în domeniul agriculturii.**

Recomandăm completarea alin. (2) al art. 1 din Legea nr. 22 din 23.02.2018 privind exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri cu alte domenii de activitate în care să fie admisă munca zilierilor.

Spre exemplu, conform legislației României, pot fi prestate activități cu caracter ocazional în următoarele domenii:

- agricultură;
- vânătoare și pescuit;
- silvicultură, exclusiv exploatarea forestieră;
- piscicultură și acvacultură;
- pomicultură și viticultură;
- apicultură;
- zootehnie;
- spectacole, producții cinematografice și audiovizuale, publicitate, activități cu caracter cultural;
- manipulări de mărfuri;
- activități de întreținere și curățenie.

De asemenea, propunem extinderea termenului pentru care zilierii pot exercita activități pentru același beneficiar de la 120 de zile la 180 de zile, după modelul legislației României (LEGEA nr. 52 din 15 aprilie 2011), care menționează că:

“(4) Niciun zilier nu poate presta activități pentru același beneficiar sau un împuternicit al acestuia pe o perioadă mai lungă de 90 de zile cumulate pe durata unui an calendaristic, **cu excepția zilierilor** care prestează activități în domeniile agricol, silvic, viticol, pomicol, legumicol, floricol, piscicol, creșterii animalelor în sistem extensiv prin pășunatul sezonier al bovinelor, cabalinelor, activități sezoniere în cadrul grădinilor botanice, precum și în activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare din domeniul agricol al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură «Gheorghe Ionescu-Șișești», al institutelor, centrelor și stațiilor de cercetare-dezvoltare aflate în subordinea sa și al institutelor naționale, al instituțiilor de învățământ agricol și silvic; în cazul acestora, perioada nu poate depăși 180 de zile cumulate pe durata unui an calendaristic.”

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/127831>

De asemenea, se propune înființarea Registrului electronic de evidență a zilierilor, ca singura modalitate de transmitere a datelor privind evidența zilierilor, precum și trecerea obligației de raportare și achitare la CNAM și CNAS de către “beneficiar”.

Experiența României: Sistemul informatic aferent Registrului electronic de evidență a zilierilor se achiziționează de Inspecția Muncii, în condițiile legii.

Legea nr.110/2022 cu privire la învățământul dual

Legea sus-menționată prevede că acest tip de instruire practică în unități a elevilor, se aplică doar învățământului profesional tehnic.

Beneficiile instruirii practice a studenților la unitate, au fost demonstrate în cadrul mai multor proiecte pilot implementate de către instituțiile de învățământ superior din țară.

Cu toate acestea, proiectele pilot implementate în cadrul învățământului superior, nu cad sub incidența Legii 110/2022 și respectiv nu sunt aplicabile facilitățile prin compensarea cheltuielilor unităților în învățământul dual.

Beneficiile învățământului dual pentru studii superioare (măcar pentru ciclul de licență), sunt aceleași ca și în cazul învățământului profesional tehnic: Formarea specialiștilor cu deprinderi practice de care are nevoie o întreprindere/unitate care participă în învățământul dual. Pentru IT de exemplu se pot căpăta deprinderi practice de lucru cu sisteme informatice care sunt utilizate în companie, nu cunoștințe generale obținute la universitate.

Propunem ca instruirea practică conform principiilor învățământului dual, să fie extinsă și asupra **învățământului superior**, pentru a stimula instruirea practică a studenților în cadrul unității și posibilitatea de remunerare a studenților încadrați în instruirea prin învățământ dual.

Conflictul de interese

În realitatea complexă a perioadei pe care o trăim, companiile se confruntă cu regularitate cu situații în care interesele se află în conflict. Pentru funcționarea adecvată a unei organizații, este important ca aceste conflicte să fie rezolvate într-o manieră etică și responsabilă. În sectorul privat, conflictele de interese au fost identificate ca o cauză majoră a problemelor recente de guvernare corporativă. Dacă situațiile de conflict de interese nu sunt identificate și gestionate corespunzător, acestea pot periclita integritatea organizațiilor și pot rezulta în corupție, atât din partea sectorului public, cât și a celui privat.

Propunem introducerea în Codul Muncii a unui articol ce va reglementa conflictele de interese:

Art. XX: Conflictul de interese

Angajatorul poate stabili în contractul individual de muncă sau în procedurile interne o clauză privind conflictul de interese prin care salariatul să fie obligat să declare conflictele de interese.

Salariatul trebuie să evite situația în care el are sau poate avea un interes direct ori indirect care intră în conflict ori ar putea să intre în conflict cu interesele angajatorului. Salariatul trebuie să informeze angajatorul despre această situație.

Salariatul aflat în conflict de interese trebuie să se abțină de la negocierea și luarea deciziilor în numele angajatorului referitoare la actul juridic sau operațiunea la care se referă conflictul.

Salariatul trebuie să se abțină de la valorificarea, în folosul propriu sau a persoanelor sale afiliate, a oportunităților de a efectua investiții sau de a desfășura activități, pe care le-a cunoscut pe durata exercitării funcției dacă investiția sau activitatea a fost propusă angajatorului sau angajatorul avea în ea un interes economic ori alt interes conform cu scopul urmărit, cu excepția cazului când angajatorul a refuzat oportunitatea fără influența salariatului.”

Art. 9 alin. 2 lit. j. din Codul Muncii: *”Salariatul este obligat să declare potențiale conflicte de interese, conform procedurilor stabilite de către angajator.”*

Art. 74 alin. 1 al Codului Muncii: ”.....cu excepția cazurilor de conflicte de interese.”

Noțiunea: “conflict de interese - conflictul dintre exercitarea atribuțiilor funcției deținute și interesele personale”.

Introducerea și reglementarea noțiunii “Munca prin agent de muncă temporară”

În condițiile economiei concurențiale, precum și insuficienței forței de muncă, companiile sunt orientate spre aplicarea diferitor metode de recrutare a personalului pentru a deveni competitive și a asigura continuitatea proceselor economice inițiate.

Metodele de recrutare diferă în funcție de profilul și mărimea companiei, dificultatea și domeniul funcțiilor pentru care se fac angajări. Astfel, introducerea conceptului de “muncă prin agent de muncă temporară” ar oferi companiilor posibilitatea de a reduce timpul și cheltuielile de recrutare cu angajații și atragerea, totodată, a persoanelor cu un nivel de calificare necesar.

Considerăm oportună introducerea unui nou capitol în Codul muncii al Republicii Moldova: **Munca prin agent de muncă temporară.**

Art. X:

- (1) *Munca prin agent de muncă temporară este munca prestată de un salariat temporar care a încheiat un contract de muncă temporară cu un agent de muncă temporară și care este pus la dispoziția utilizatorului pentru a lucra temporar sub supravegherea și conducerea acestuia din urmă.*
- (2) *Salariatul temporar este persoana care a încheiat un contract de muncă temporară cu un agent de muncă temporară, în vederea punerii sale la dispoziția unui utilizator pentru a lucra temporar sub supravegherea și conducerea acestuia din urmă.*
- (3) *Agentul de muncă temporară este persoana juridică, autorizată de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, care încheie contracte de muncă temporară cu salariați temporari, pentru a-i pune la dispoziția utilizatorului, pentru a lucra pe perioada stabilită de contractul de punere la dispoziție sub supravegherea și conducerea acestuia. Condițiile de funcționare a agentului de muncă temporară, cât și procedura de autorizare se stabilesc prin Hotărâre de Guvern.*
- (4) *Utilizatorul este persoana fizică sau juridică pentru care și sub supravegherea și conducerea căreia muncește temporar un salariat temporar pus la dispoziție de agentul de muncă temporară.*
- (5) *Misiunea de muncă temporară înseamnă acea perioadă în care salariatul temporar este pus la dispoziția utilizatorului pentru a lucra temporar sub supravegherea și conducerea acestuia, pentru executarea unei sarcini precise și cu caracter temporar.”*

Introducerea acestui capitol este imperioasă pentru modernizarea relațiilor de muncă și aducerea acestora în concordanță cu practicile internaționale.

În anul 2008 Parlamentul European a adoptat Directiva 2008/104/CE privind munca prin agent de muncă temporară, iar statele membre ale Uniunii Europene urmau să revizuiască Directiva până în decembrie 2011.

Astfel, România în 2011 a modificat Codul Muncii și a adoptat Hotărârea Guvernului nr. 1256 din 21 decembrie 2011 privind condițiile de funcționare, precum și procedura de autorizare a agentului de muncă temporară pentru a transpune Directiva.

Inițierea la locul de muncă

La moment, în legislația muncii nu există o procedură expresă care să reglementeze inițierea la locul de muncă, fără încheierea și semnarea unui anumit contract. În practică, există cazuri când unii angajați, chiar în primele zile după angajare, nu se mai prezintă la locul de muncă, angajatorul fiind în situația când a 2-a zi după întocmirea tuturor actelor pentru angajare, trebuie deja să elaboreze actele pentru încetarea raporturilor de muncă.

Considerăm oportun de a introduce o noțiune și o procedură legală pentru a reglementa situația de fapt când, potențialul angajat se familiarizează cu locul și condițiile de muncă, comunică cu angajații ș.a.

Astfel, recomandăm includerea în Codul muncii a unui articol nou, cu următorul conținut:

”Art. X. **Inițierea la locul de muncă**

- (1) *Viitorul angajator, poate, având la bază cererea scrisă a viitorului salariat, să stabilească un termen de până la 5 zile lucrătoare, pentru ca viitorul salariat să se familiarizeze cu locul de muncă, condițiile de muncă și atribuțiile sale.*

- (2) *Inițierea prevăzută la alin. (1) se va desfășura cu participarea obligatorie și sub supravegherea unui reprezentant al viitorului angajator.*
- (3) *Ambele părți au dreptul de a refuza încheierea unui CIM după expirarea termenului prevăzut la alin. (1).”*

De asemenea, este necesar de prevăzut această situație și în Legea securității și sănătății în muncă nr. 186/2008.

Registrul electronic al angajaților (REA)

Din 1 septembrie 2019 mecanismul privind carnetele de muncă nu mai este aplicabil și nu există un sistem electronic de evidență integrată și sistematizată a informației aferente persoanelor angajate în sectorul real, inclusiv a informațiilor aferente raporturilor de muncă ale acestora.

În prezent, unicele surse de informații cu privire la persoanele angajate sunt datele declarate de către angajatori în dările de seamă fiscale prezentate Serviciului Fiscal de Stat, informațiile pe care le dețin Casa Națională de Asigurări Sociale și Compania Națională de Asigurări în Medicină privind persoanele asigurate, precum și informațiile din Registrul funcțiilor publice și al funcționarilor publici.

Totodată, datele deținute de către fiecare instituție în parte nu sunt complete și suficiente pentru crearea unui registru la nivel național, rapoartele fiind prezentate cu aceleași date către diverse instituții publice, la un anumit interval de timp după apariția și/sau modificarea raportului de muncă.

Nu în ultimul rând este necesar de a ține cont și de drepturile fundamentale ale angajatului, care la momentul actual nu dispune de un mecanism centralizat de verificare a raporturilor sale de muncă, atât istorice, cât și cele înregistrate sau nu la zi. SIA REA permite în timp real monitorizarea de către angajat, în mod individual, a respectării obligațiilor de către angajator.

SIA REA propune automatizarea proceselor de evidență a persoanelor angajate în câmpul muncii, asigurarea păstrării istoricului aferent raporturilor de muncă și facilitarea accesului la date în timp real.

Astfel, în contextul accelerării digitalizării tuturor serviciilor publice, considerăm oportună **extinderea** Registrului de stat format de Sistemul informațional automatizat „Registrul electronic al angajaților” (SIA REA), aprobat prin HG 681/2020 și asupra sectorului real al economiei, întrucât la moment se aplică doar în sectorul public, fiind o resursă informațională destinată evidenței integrate și sistematizate a informației aferente raporturilor de muncă ale angajaților.

CONCURENȚĂ

Comaniile – membre ale Asociației Investitorilor Străini promovează continuu reguli transparente și clare în desfășurarea activității economice, fiind promotori ai condițiilor de concurență echitabilă.

O concurență liberă și puternică acționează ca un adevărat factor de impulsie pentru creșterea inovării, stimulând, totodată, piețele să ofere mai multe beneficii pentru consumatori, mediul de afaceri și societate per ansamblu.

Considerăm concurența efectivă nu doar un scop în sine, ci o condiție pentru realizarea unei piețe interne libere și dinamice, constituind unul dintre instrumentele de promovare a bunăstării economice generale. Continuăm să credem că formarea și menținerea unui mediu concurențial sănătos și asigurarea independenței Consiliului Concurenței reprezintă sarcini majore, care pot fi implementate doar prin eforturile comune ale mediului de afaceri și ale autorităților Statului.

Fortificarea Consiliului Concurenței

Legea concurenței este o lege de importanță majoră pentru economia țării, iar o autoritate de concurență independentă din punct de vedere operațional, dotată cu resurse umane și financiare adecvate, este o garanție esențială pentru protecția și stimularea concurenței.

Conform celui mai recent Raport privind activitatea Consiliului Concurenței, la 31.12.2021 Consiliul Concurenței dispunea de 66 de persoane, dintre care 4 demnitari publici, 59 de persoane care dețin statut de funcționar public (dintre care 44 cu atribuții de investigare și 18 cu atribuții administrative) și 3 persoane, care fac parte din personalul tehnic. Dintre aceste persoane, 22,7% dintre angajații Consiliului Concurenței pot fi calificați ca și "începători" având o vechime în muncă în cadrul autorității mai mică de 3 ani, iar 40,9% sunt în proces de formare profesională avansată, cu o vechime de muncă în cadrul autorității, cuprinsă între 3 și 5 ani. La personalul „calificat” și „înalt calificat”, pot fi atribuiți circa o treime (36,4%) din angajații autorității, care reprezintă nucleul ce asigură păstrarea memoriei instituționale, transmiterea experienței și cunoștințelor către ceilalți angajați. Fluctuația personalului Consiliului Concurenței pentru anul 2022 a constituit 28.2%, care, comparativ cu anul 2021, este în continuă creștere.

Considerăm oportună o evaluare externă a activității Consiliului Concurenței, pentru a găsi soluții care ar permite consolidarea capacităților funcționale ale Consiliului Concurenței și sporirea efectivă a gradului de protecție a mediului concurențial.

În continuare, se recomandă revizuirea cadrului legal cu referire la modul de finanțare a Consiliului Concurenței.

Creșterea nivelului de pregătire a angajaților Consiliului Concurenței – este o altă propunere din partea

Mai mult ca atât, Consiliul Concurenței a raportat printre provocările cu care s-a ciocnit în 2022 (i) insuficiența de personal calificat, manifestată prin gradul scăzut de ocupare a funcțiilor publice vacante, care se datorează, inclusiv nivelului de salarizare neconcordan complexității atribuțiilor și competențelor solicitate de activitatea ce urmează a fi desfășurată. Mai mult ca atât, Consiliul raportează că pe parcursul anului 2022, au fost încetate 20 de rapoarte de serviciu/relații de muncă, printre care și angajați din categoria de personal „calificat” și „înalt calificat”, care reprezintă nucleul ce asigură păstrarea memoriei instituționale, transmiterea experienței și cunoștințelor către ceilalți angajați. (ii) deficit de dotări tehnice, cea mai mare parte din tehnica de calcul fiind învechită; (iii) condiții de muncă nesatisfăcătoare pentru desfășurarea activității în sediul nou al instituției. Înțelegerea noastră este că situația nu s-a îmbunătățit nici în 2023.

Tot aici, având în vedere că de cele mai multe ori, furnizorii ajutorului de stat nu au capacitatea necesară pentru a răspunde prompt și eficient solicitărilor Consiliului Concurenței în cadrul procedurii de notificare, recomandăm fortificarea capacităților Consiliului Concurenței și adoptarea unei orientări pro-business, prin care autoritatea de concurență să fie partea activă care să faciliteze notificarea, cu implicarea beneficiarului, în măsura în care este posibil.

Ajustarea actelor normative secundare în domeniul concurenței la cadrul normativ european

Legea concurenței nr. 183/2012 este pusă în aplicare prin regulamente aprobate de Consiliul Concurenței, inclusiv:

- Regulamentul privind evaluarea acordurilor orizontale anticoncurențiale nr. 14/2013;
- Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale nr. 13/2013
- Regulamentul privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale de transfer de tehnologie nr. 15/2013;
- Regulamentul privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă nr. 16/2013;
- Regulamentul privind concentrările economice nr. 17/2013;
- Regulamentul privind acceptarea angajamentelor propuse de către întreprinderi nr. 2/2015.

Regulamentele enumerate supra au fost elaborate prin transpunerea regulamentelor, comunicărilor și orientărilor Comisiei Europene în materie de concurență în vigoare la acea perioadă. Majoritatea regulamentelor, comunicărilor și orientărilor Comisiei Europene au fost modificate și ajustate la noile provocări concurențiale, inclusiv cele generate de economia digitală.

Art. 47 alin. (7) din Legea concurenței nr. 183/2012

La 18 august 2023 au fost publicate în Monitorul Oficial modificări la Legea concurenței, care vor intra în vigoare din 18 septembrie 2023.

Conform modificărilor, art. 47 alin. (7) va avea următorul conținut:

Considerăm că această prevedere reprezintă o derogare de la prevederile Codului Administrativ în privința deciziilor Consiliului Concurenței. Derogarea respectivă nu a fost justificată și argumentată în careva mod de către autorii proiectului și va reduce standardul calității investigațiilor Consiliului Concurenței, dar și a deciziilor autorității (care nu va fi obligată să respecte cu strictețe propriile sale proceduri) și deschide calea spre abuzuri din partea autorității de concurență.

comunității de afaceri. Ca măsuri de scurtă durată și medie, propunem inițierea unor cursuri de instruire, schimb de experiență cu reprezentanți din alte țări, traducerea și publicarea practicii judiciare internaționale pe pagina Consiliului Concurenței, în limba română. Ca măsuri de lungă durată, recomandăm includerea obiectului Concurența în curriculum de studiu la universități sau pregătirea specialiștilor strict pe acest domeniu.

- ☑ „(7) Instanța de judecată nu poate anula decizia Consiliului Concurenței care este legală în fond, în cazul constatării unor încălcări procedurale care nu influențează fondul cauzei și care nu au dus la limitarea dreptului la apărare al părților implicate, însă poate trimite cauza la reinvestigare la Consiliul Concurenței.”
- ☑ Mai mult, prevederea dată afectează dreptul la apărare a părții și reprezintă o imixtiune în exercitarea puterii judiciare, care este o putere separată în stat (art. 6 din Constituție). Imixtiunea va avea loc prin limitarea împuternicirilor instanțelor de judecată de a examina pe deplin modul în care s-a desfășurat procedura, termenii, etc.
- ☑ La fel, nu este clar mecanismul prin care va fi apreciat dacă aceste încălcări procedurale influențează sau nu fondul cauzei și duc la limitarea dreptului la apărare – or, instanței i se limitează competența de a se expune plenar și în ansamblu asupra deciziei Consiliului Concurenței. Nu există justificări pentru asemenea derogări importante de la asigurarea protecției părții în conformitate cu art. 6 CEDO.

☑ Prin Legea nr. 199/2023 în Legea nr. 183/2012 a fost introdus un articol nou care reglementează răspunderea întreprinderii pentru faptele terților.

☑ **Articolul 72².** Amendă aplicată succesorilor legali sau economici

Dacă în cadrul întreprinderii care a participat la săvârșirea unei încălcări a legislației concurențiale au avut loc modificări juridice sau organizatorice ori dacă întreprinderea a încetat să mai existe, Consiliul Concurenței atrage la răspundere succesorii legali sau economici ai întreprinderii date și aplică succesorilor legali sau economici amenziile pentru încălcarea legislației concurențiale.

☑ Astfel, drept temei pentru impunerea răspunderii asupra unei întreprinderi pentru faptele altei întreprinderi servesc încetarea existenței întreprinderii care a participat la săvârșirea unei încălcări a legislației concurențiale sau intervenirea unor modificări juridice sau organizatorice în cadrul întreprinderii care a participat la săvârșirea unei încălcări a legislației concurențiale.

☑ Aceste temeuri sunt extrem de vagi și, în mod vădit, nu satisfac cerințele de calitate ale legii.

☑ În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că, în conformitate cu art. 23 alin. (2) din Constituție, legislația trebuie să îndeplinească anumite condiții de calitate. Exigența calității legii este conturată prin prisma principiului securității juridice în componența condițiilor de previzibilitate și claritate a legii. Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate - accesibilitate, previzibilitate și claritate - norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. Previzibilitatea și claritatea constituie elemente sine qua non ale constituționalității unei norme, în activitatea de legiferare acestea nicidecum nu pot fi omise (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 10 din 16.03.2017, § 40-43).

☑ Directiva 2019/1 cât și jurisprudența Curții de Justiție Europene recunoaște dreptul autorităților de concurență de a atrage la răspundere pentru încălcările normelor concurențiale a altor subiecți decât făptuitorul în cazul continuării activității economice, însă această răspundere apare doar în **cazuri excepționale** (cu criterii descrise foarte precis).

☑ Formularea vagă a condițiilor impunerii răspunderii pentru faptele terților lasă loc de abuz la identificarea acestor succesori de către autoritatea de concurență și, ulterior, de către instanțele de judecată și la atragerea nejustificată la răspundere a persoanelor pentru încălcările comise de terți.

☑ Potențial, atragerea la răspundere a succesorilor legali și economici ar bloca orice potențiale achiziții pe viitor a acțiunilor/ activelor în societăți în Moldova, deoarece investitorii nu vor dori să preia riscul de a fi amendați pentru o încălcare comisă de societate înaintea achiziției.

☑ Se propune definirea clară a condițiilor în care o întreprindere poate să poarte răspundere pentru o încălcare a legislației concurențiale săvârșită de o altă întreprindere, în conformitate cu jurisprudența comunitară.

☑ Spre deosebire de legislația comunitară, **Legea nr. 183/2012 stabilește praguri minime ale amenzilor care pot fi aplicate.**

☑ De remarcat că lipsa unui asemenea prag nu împiedică Consiliul Concurenței să stabilească orice quantum al amenzii în limitele plafonului stabilit de lege.

☑ Aplicarea unor asemenea praguri lipsește Consiliul Concurenței de o flexibilitate necesară la stabilirea quantumului amenzilor, care ar ține cont de ponderea activității în cadrul căreia a fost comisă încălcarea în totalul veniturilor obținute de întreprindere, gravitatea faptei, durata ei, faptul dacă a produs careva consecințe, măsura în care a fost afectată piața, dacă încălcarea a fost remediată din propria inițiativă, profitul obținut din încălcare, baza de calcul a amenzii, etc.

☑ Ar putea să existe situații în care încălcarea să nu justifice o amendă mare, ținând cont de toate circumstanțele relevante, chiar dacă conform criteriilor formale se califică drept de gravitate medie sau mare.

☑ Astfel, potrivit pct. 13 din Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003, „pentru a determina quantumul de bază al amenzii care urmează să fie aplicată, Comisia utilizează **valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii, realizate de întreprindere, care au legătură directă sau indirectă (1) cu încălcarea, în sectorul geografic relevant din teritoriul SEE. Comisia utilizează în mod normal vânzările realizate de întreprindere în cursul ultimului an complet de participare a sa la încălcare (denumite în continuare „valoarea vânzărilor”).**”

☑ Stabilirea unor asemenea praguri, care se calculează din cifra totală de afaceri, nu permite individualizarea amenzilor în conformitate cu Orientările UE și creează un cadru juridic excesiv de represiv, care, prin riscurile financiare care le generează, descurajează orice investiții în RM.

☑ Capitolul din **Legea concurenței nr. 183/2012** dedicat concentrărilor economice transpune eronat prevederile Regulamentului (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi în partea ce ține de momentul până la care întreprinderile sunt obligate să notifice o concentrare economică către Consiliul Concurenței.

☑ Articolul 22 alin. (1) din Legea nr. 183/2012 stabilește că concentrarea economică se notifică înainte de punerea în aplicare a concentrării economice. Mai departe, alin. (2) din același articol prevede că „*prin punerea în aplicare a operațiunii de concentrare economică se înțelege, după caz, încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau preluarea pachetului de control*”.

☑ Însă, potrivit pct. 4 par. (1) din Regulamentul (CE) nr. 139/2004, „concentrările care au dimensiune comunitară definite în prezentul regulament trebuie notificate Comisiei înainte de punerea în aplicare și **după încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau după preluarea pachetului de control.** Notificarea poate fi efectuată și în cazurile în care întreprinderile implicate demonstrează Comisiei intenția de bună credință de a încheia un acord sau, în cazul unei oferte publice, în cazul în care și-au anunțat public intenția de a face o astfel de ofertă, cu condiția ca acordul sau oferta planificată să aibă ca rezultat o concentrare cu dimensiune comunitară”.

☑ Se propune **eliminarea pragurilor minime ale amenzilor**, păstrând doar plafoanele pentru încălcările de diferite natură și gravitate.

☑ Solicităm modificarea art. 22 alin. (1) și (2) din Legea nr. 183/2012 și pct. 136 din Hotărârea 17/2013 a Plenului Consiliului Concurenței în conformitate cu pct. 4 par. (1) din Regulamentul (CE) nr. 139/2004, precum și completarea Hotărârii 17/2013 a Plenului Consiliului Concurenței cu un punct care să prevadă că încheierea de către părțile la concentrare economică a unui acord (contract) (e.g. în privința transferului părților sociale, încheierii tranzacției, etc.) sub condiție suspensivă nu poate fi văzută ca punere în aplicare a concentrării economice.

- ☑ Prin urmare, conform legislației comunitare, *încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau după preluarea pachetului de control nu sunt considerate punere în aplicare a concentrării economice, întreprinderile fiind obligate să notifice concentrarea economică nu înainte, ci după încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau după preluarea pachetului de control. Totodată, întreprinderile au dreptul, dar nu sunt obligate, să notifice concentrarea economică înainte de încheierea acordului, anunțarea ofertei publice sau preluarea pachetului de control, dacă demonstrează Consiliului Concurenței intenția de bună credință de a încheia un acord sau, în cazul unei oferte publice, în cazul în care și-au anunțat public intenția de a face o astfel de ofertă, cu condiția ca acordul sau oferta planificată să aibă ca rezultat o concentrare.*
- ☑ Pct. 136 din Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței 17/2013 trebuie modificat în mod similar.
- ☑ În acest sens, un contract (acord) semnat între părți la o concentrare economică, sub condiție suspensivă (Art.352 Cod civil), în sine nu poate fi văzut ca punere în aplicare a concentrării economice. Măsurile de punere în aplicare a unei concentrări economice sunt specificate corect la pct. 137 din Hotărârea Plenului Consiliului Concurenței 17/2013.
- ☑ Reglementarea defectuoasă a momentului până la care trebuie realizată notificarea creează dificultăți practice, deoarece obligă părțile la concentrare economică să pregătească și să depună un dosar minuțios de notificare la Consiliul Concurenței fără a putea fixa în prealabil înțelegerile părților privind condițiile principale ale viitoarei tranzacții, care să aibă forță obligatorie pentru părți.

Promovarea culturii concurențiale

- ☑ Legislația concurențială rămâne a fi neînțeleasă de întreprinderi, funcționari publici și alți actori ai vieții sociale. Instituțiile de învățământ din Republica Moldova acordă o atenție insuficientă cursurilor de Dreptul concurenței. Piața duce lipsă de economiști specializați în efectuarea unor analize concurențiale. Întreprinderile autohtone acordă o importanță scăzută prevenției încălcării Legii concurenței.
- ☑ De asemenea, măsurile de sprijin, în forma ajutorului de stat, sunt identificate și notificate de către furnizori, care sunt de regulă autoritățile publice. Beneficiari ai măsurilor de sprijin sunt de regulă persoane juridice de drept privat care au un interes direct în autorizarea măsurilor de sprijin de către Consiliul Concurenței. În practică, autoritățile publice nu sunt suficient de active în notificarea măsurilor de sprijin (neavând capacitatea necesară și nici cunoștințele necesare), iar Consiliul Concurenței nu oferă sprijinul suficient autorității pentru a facilita rolul său de furnizor al ajutorului de stat, în detrimentul persoanei juridice - beneficiar al ajutorului de stat.
- ☑ Astfel, se recomandă:
 - derularea unor campanii educaționale cu participarea Consiliului Concurenței destinată publicului larg de informare cu privire la regulile concurențiale și rolul Consiliului Concurenței;
 - finanțarea din bugetul de stat a disciplinelor de Dreptul concurenței și analiză economică concurențială în cadrul instituțiilor de învățământ superior din țară;
 - derularea campaniilor informaționale cu participarea Consiliului Concurenței de încurajare a întreprinderilor la implementarea programelor de conformare cu normele concurențiale;
 - diseminarea activă și pe larg a informației privind notificarea ajutoarelor de stat către furnizori, prin organizarea seminarelor informative de către Consiliul Concurenței, unde autoritatea de concurență să fie școlarizată cu privire la particularitățile notificării;
 - transparentizarea Deciziilor Consiliului Concurenței prin publicarea:
 - a. denumirii descifrate ale acestora, care să reflecte obiectul și subiectul deciziei,
 - b. publicarea unor analize/rapoarte care să reflecte practica și viziunile autorității pe anumite domenii de activitate în economie sau anumite probleme concurențiale.

- ☑ O astfel de prevedere ar fi în linie cu practicile în domeniu din UE, inclusiv România, și alte state.
- ☑ De asemenea, se propune excluderea art. 22 alin. (2/1), introdus prin Legea nr. 199/2023, care dublează art. 20 alin. (5) din aceeași lege.

Economia Informală

- ☑ Conform datelor recente ale Biroului Național de Statistică, ponderea economiei informale în Republica Moldova, pentru anii precedenți, constituia aproximativ 25% din PIB. În mod tradițional, segmentului nedeclarat, ponderea cea mai mare îi revine agriculturii, fiind urmată de construcții, urmat de comerț.
- ☑ Venim să apreciem efortul și decizia autorităților de a exclude activitatea de comerț în bază de patentă și a stimula tranziția la activitatea independentă.
- ☑ Considerăm că economia informală are un impact negativ asupra economiei per integru a Republicii Moldova și distorsionează concurența loială.
- ☑ În acest sens, experții societăților membre FIA vin cu un șir de propuneri, și anume:
 - Monitorizarea activității unităților comerciale regionale de către organele de control abilitate;
 - Măsuri sistematice de limitare și excludere a importului produselor contrafăcute și de contrabandă;
 - Stimularea agenților economici pentru reducerea tranzacțiilor în numerar și efectuarea tranzacțiilor prin virament;
 - Organizarea și desfășurarea campaniilor de informare și sensibilizare a societății civile cu privire la efectuarea plăților prin intermediul cardurilor bancare;
 - Suportul & contribuția Statului la instalarea POS terminalelor în fiecare unitate comercială (prin dezvoltarea infrastructurii corespunzătoare);
 - Stabilirea de către autorități a comisioanelor interbancare aplicate pentru tranzacțiile „Domestic” (cardul emis în RM – POS din RM).

Sectorul Comercial / imixtiunea Statului în activitatea de întreprinzător

- ☑ În conformitate cu Constituția Republicii Moldova, piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei.
- ☑ În conformitate cu principiile de bază ale concurenței, intervenția statului în activitatea de întreprinzător, realizată prin deciziile emise sau prin actele adoptate ale autorităților administrației publice centrale sau locale, care influențează direct sau indirect concurența, poate fi admisă în situații excepționale, când asemenea măsuri sunt luate în aplicarea altor legi sau pentru apărarea unui interes public major.
- ☑ În conformitate cu principiile de reglementare stabilite prin Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017, la elaborarea actului normativ trebuie să fie asigurată constituționalitatea, consecutivitatea, predictibilitatea și transparența actului normativ.
- ☑ Se recomandă:
 - Analiza inițiativei în vederea corespunderii tratatelor internaționale la care RM este parte; principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, precum și legislației Uniunii Europene.
 - Evaluarea și analiza impactului de reglementare, în conformitate cu art. 13 al Legii nr. 235/2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător.
 - ☑ Obținerea avizului Consiliului Concurenței pentru orice inițiativă a statului, care poate influența direct sau indirect concurența.

Hotărârea Guvernului nr. 774/2016 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante

- ☑ Considerăm Hotărârea Guvernului nr. 774/2016 cu referire la prețurile de comercializare a produselor social importante una depășită în timp, care este o rămășiță a politicii economice din perioada sovietică, anul 1995. O asemenea hotărâre nu există în alte țări din UE. În contextul obținerii de către RM a statutului de țară candidată UE și dorința de a urma un curs european, considerăm oportun să implementăm cele mai bune practici din statele UE, unde există și funcționează perfect o economie de piață liberă și competitivă, dar nu să stagnăm în perioada economiei controlate. Recent, statul vecin Ucraina a renunțat la existența unei liste de produse social importante.
- ☑ Reieșind din faptul că această hotărâre de Guvern contravine principiilor unei economii libere și a prevederilor Constituției RM și a altor prevederi legale în vigoare, considerăm necesară renunțarea la „lista produselor social importante”, revenirea la economia

- ☑ Până în prezent, nu a fost publicat nici un studiu motivat, care ar demonstra că lista produselor social importante într-adevăr este absolut necesară, are un efect pozitiv în formarea prețurilor și asupra consumatorilor.
- ☑ Astfel, acest proiect contravine principiilor unei economii libere și vine în contradicție cu Constituția RM și alte prevederi legale în vigoare.
- ☑ Conform art. 9 și 126 din Constituția Republicii Moldova, piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei. În Constituție este expres și clar stabilit că Statul trebuie să asigure libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție.
- ☑ Legea Concurenței nr. 183 din 11.07.2012 stabilește principiile de bază ale concurenței (art.3), prin care:
 - (1) Statul asigură libertatea activității de întreprinzător, protecția concurenței, iar
 - (3) Prețurile la produse se determină în procesul liberei concurențe, pe baza cererii și ofertei, dacă legea specială nu prevede altfel.
Legea prevede ca excepție posibilitatea Statului de a interveni în activitatea de întreprinzător și a reglementa prețurile pentru o perioadă strict determinată, având la bază o justificare obiectivă,
 - (4) Pentru sectoarele economice în care concurența este restrânsă sau nu există, precum și în împrejurări excepționale (cum ar fi: situațiile de criză, dezechilibrul major dintre cerere și ofertă), Guvernul este în drept să dispună și/sau să aplice măsuri cu caracter temporar pentru a împiedica sau chiar pentru a bloca creșterea excesivă a prețurilor. Aceste măsuri sînt adoptate prin hotărâre de Guvern pe o perioadă de 6 luni, care poate fi prelungită succesiv pentru perioade de cel mult 3 luni, atît timp cît persistă împrejurările care au justificat adoptarea Hotărârii Guvernului.
- ☑ Mai mult, în conformitate cu prevederile art. 21¹⁶ alin. (1) lit. b) din Legea 231/2010 privind comerțul interior, „solicitarea și oferirea de reduceri comerciale pentru produsele social importante de primă necesitate conform listei aprobate de către Guvern” este interzisă și constituie o practică comercială neloială. Această reglementare, dimpotrivă este în detrimentul consumatorului, deoarece prin stabilirea unui preț minim consumatorul nu va putea beneficia de un preț final mai mic.

Importurile paralele

- ☑ Actualmente există un conflict între normele juridice primare și secundare în ceea ce privește admisibilitatea importurilor paralele.
- ☑ Astfel, art. 13 alin. (1) din Legea cu privire la protecția mărcilor nr. 38/2008 interzice titularului unei mărci înregistrate de a cere interzicerea utilizării de către alte persoane a acestei mărci pe produse și/sau servicii care au fost plasate pe piața Republicii Moldova de el însuși sau cu consimțământul său. Altfel spus, art. 13 alin. (1) permite titularului unei mărci înregistrate să interzică altor persoane utilizarea acestei mărci pe produse/servicii, dacă produsele nu au fost plasate în Republica Moldova de titular, sau au fost plasate fără consimțământul său.
- ☑ În același timp, art. 63 din Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale nr. 13/2013 prevede că politica de restrîngere a importurilor paralele prin care vînzătorul restrînge dreptul distribuitorului la vînzări active sau pasive în diferite țări este considerată interzisă. Se permite doar restrîngerea vînzărilor active într-un anumit teritoriu alocat în mod exclusiv unui distribuitor.

de piața liberă, civilizată și competitivă, prin **abrogarea** Hotărârii Guvernului nr. 774/2016 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante.

- ☑ Se recomandă autorităților competente să introducă modificările necesare în actele normative, prin modificarea art. 13 alin. (1) din Legea cu privire la protecția mărcilor și/sau art. 63 din Regulamentul privind evaluarea acordurilor verticale, astfel încât conflictul normelor legat de admisibilitatea importurilor paralele să fie înlăturat.

- ☑ Acest conflict creează o stare de incertitudine atît pentru titularii mărcilor, cît și pentru importatorii de produse și servicii în ceea ce privește legalitatea interzicerii importurilor paralele. Astfel, chiar dacă interzicerea importurilor paralele este admisă în anumite condiții stabilite de Legea privind protecția mărcilor, titularii mărcilor și distribuitorii riscă să fie acuzați de comportamente anticoncurențiale prin încheierea unor acorduri verticale anticoncurențiale de interzicere a importurilor paralele conform Legii concurenței.

Legea 96/2021 pentru modificarea Legii nr.461/2001 privind piața produselor petroliere și Hotărârea Consiliului de Administrație ANRE nr.446 din 12.10.2021 privind aprobarea Metodologiei de calcul și aplicare a prețurilor la produsele petroliere (în continuare "Metodologia")

- ☑ Actele normative menționate mai sus creează un cadru total defavorabil operării în sfera comercializării cu ridicata și cu amănuntul a produselor petroliere.
- ☑ Potrivit Legii 96/2021, prețurile maxime de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere principale de tip standard se stabilesc de către ANRE în baza Metodologiei.
- ☑ Astfel, în urma implementării Metodologiei marja comercială (adică, câștigul comercianților cu amănuntul a produselor petroliere principale de tip standard) este una limitată și nu poate depăși valorile stabilite de ANRE pe baza semestrială.
- ☑ Situația actuală, creată în urma implementării Legii 96/2021 și a Metodologiei confirmă în mod practic că valorile marjelor stabilite de până acum nici nu acoperă cheltuielile societăților petroliere nemaivorbind de careva profit.
- ☑ Mai mult, în conformitate cu p.13 din Metodologie, în cazul lipsei unuia din produsele petroliere de tip standard (adică, benzina COR 95 și motorina, fără denumire comercială) la stația de alimentare, agentul economic **sisteză imediat comercializarea celorlalte tipuri de produse din aceeași categorie**, informează consumatorii prin excluderea prețurilor de pe panoul stației de alimentare și întocmește un raport privind lipsa produselor petroliere principale de tip standard, cu expedierea raportului respectiv în adresa ANRE în decursul a cel mult o zi lucrătoare.
- ☑ În condițiile actuale geopolitice, influențate de conflictul armat din Ucraina, un asemenea nonsens juridic creează pericol atît pentru siguranța energetică a Republicii Moldova, cît și pentru siguranța mediului de afaceri și a consumatorului de rînd, întrucît, în ipoteza în care pe piața internă nu ar mai exista (temporar sau permanent) produse petroliere de tip standard, comercializarea cu amănuntul a altor tipuri de produse petroliere principale ar fi imposibilă.

- ☑ Solicităm **abrogarea** Legii 96/2021 și Hotărârii ANRE 446/2021 și revenirea, cel puțin, la cadrul normativ, care a existat pînă la 1 iulie 2021 în acest domeniu, și alinierea la practicile Uniunii Europene, în așa fel încât prețurile să fie stabilite de societățile petroliere conform principiilor economiei de piață și cu respectarea legislației privind concurența și economia de piață.

Implementarea conceptului "auto-servire" la Stațiile de Alimentare cu Combustibil

- ☑ Posibilitatea de auto-servire (self-service) la alimentarea cu carburanți a clienților în stațiile de distribuție carburanți este actualmente inexistentă în RM. Conform p.51 din Regulamentul la HG 1117/2002 despre aprobarea Regulamentului de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere, în cel mai permisiv caz, clientul poate alimenta de sine stătător, dar sub supravegherea operatorului, ceea ce înseamnă că operatorul stației de alimentare cu carburanți trebuie să fie prezent la fața locului. În consecință, indicarea de societatea petrolieră că clientul trebuie să se alimenteze de sine stătător (fără operator) poate duce la plîngerii de la consumatori și sancțiuni (inclusiv regulatorii) pentru nerespectarea condițiilor de licențiere / legislației privind comercializarea cu amănuntul a produselor petroliere.
- ☑ O astfel de limitare nu se regăsește în UE și alte state din regiune (e.g. Ucraina).

- ☑ Solicităm modificarea corespunzătoare sau excluderea p.51 din Regulamentul la HG 1117/2002 despre aprobarea Regulamentului de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere.
- ☑ (ii) Includerea unei norme (de exemplu în Regulamentul la HG 1117/2002), conform căreia societatea petrolieră este în drept să decidă de sine stătător

- ☐ Clientul trebuie să poată alimenta de sine stătător și fără supravegherea operatorului (e.g. în temeiul unor pași afișați la pompă), iar societatea petrolieră trebuie să dispună de un remediu juridic în temeiul căruia să arate clientului, că, conform regulilor din stație, alimentarea o face însuși clientul (fără participarea operatorului).

mecanismul în temeiul căruia clienții să efectueze alimentarea în stația sa de distribuție carburanți (inclusiv, fără participarea/supravegherea operatorului).

Implementarea conceptului de stație de distribuție carburanți de tip *unmanned*

- ☐ Actualmente, legislația Republicii Moldova nu reglementează conceptul de stație de distribuție carburanți de tip *unmanned* (fără personal și cu achitarea prin card). Mai mult ca atât, din normele juridice existente, un astfel de tip de stație de distribuție carburanți ar fi imposibil de realizat.
- ☐ Practica stațiilor de tip *unmanned* este larg răspândită în UE (a se vedea Austria, Germania, Grecia, etc.).

- Se recomandă modificarea art. 26 al Legii 461/2001 privind piața produselor petroliere și HG1117/2002 despre aprobarea Regulamentului de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere prin elaborarea și includerea în legislație a unui astfel de concept conform celor mai bune practici ale UE.

Crearea unui mediu concurențial favorabil și echitabil pentru agenții economici din Republica Moldova, de pe ambele maluri ale Nistrului

- ☐ Conform Hotărârii Guvernului nr. 1001 din 19.09.2001 cu privire la declararea mărfurilor de către agenții economici din raioanele de est ale Republicii Moldova, importurile în raioanele din stânga Nistrului sunt avantajate față de producătorii din Republica Moldova. Producătorii locali (partea dreapta a Nistrului) sunt defavorizați față de importatori (partea stânga Nistrului), care nu achită drepturile de import (accize, TVA) la organele vamale.
- ☐ În schimb, producătorii locali (partea dreaptă a Nistrului) trebuie să achite impozite în Moldova și la vânzare către entitățile din partea stângă a Nistrului - aceștia trebuie să achite impozitele în partea stângă a Nistrului. Astfel, Statul favorizează importatorii (partea stângă Nistrului) în detrimentul producătorilor locali (partea dreaptă a Nistrului) care doresc să comercializeze în partea stângă a Nistrului.

- Solicităm, abrogarea Hotărârii Guvernului nr. 1001 din 19.09.2001 cu privire la declararea mărfurilor de către agenții economici din raioanele de est ale Republicii Moldova și asigurarea unui mediu concurențial echitabil pentru toate entitățile, care comercializează sau intenționează să comercializeze în raioanele de est a Republicii.

TRANZIȚIA LA ECONOMIA VERDE

Pe parcursul ultimilor ani, conceptul de economie verde și tranziția la aceasta a deținut o importanță majoră în discuțiile publice, atât la nivel național, cât și internațional. La nivelul Uniunii Europene, politica de dezvoltare promovează transformarea către o economie ecologică, care generează creștere economică și contribuie la reducerea sărăciei printr-o gestionare durabilă a capitalului natural.

O dovadă a rolului important pe care l-a obținut tranziția spre o economie verde este numărul mare al inițiativelor legislative la nivelul UE, în special aprobarea Pactului Ecologic European - un set de inițiative politice ale Comisiei Europene, cu scopul general de a face Europa climatică neutră până în 2050. Statutul de țară candidat al Republicii Moldova reiterează importanța subiectului legat de elaborarea inițiativelor de stimulare a investițiilor, a economiei verzi și a creșterii economice, per ansamblu. Promovarea economiei ecologice în Republica Moldova este prevăzută și în Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, prin semnarea căruia se urmărește, printre altele, și armonizarea legislației naționale la cea europeană, precum și utilizarea rațională a resurselor și eficiență energetică în toate sectoarele economiei naționale.

În acest sens, experții FIA vin în atenția autorităților cu un șir de propuneri, pentru a facilita tranziția la economia verde și a stimula creșterea nivelului de governanță pe acest segment.

Strategia națională de tranziție spre economia verde

- ☐ Schimbările climatice și degradarea mediului sunt o amenințare existențială pentru întreaga lume. Pentru a contracara aceste provocări, este nevoie de o strategie economică de tranziție la economia verde, care va transforma Statul într-o economie modernă, competitivă și eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor.

- Elaborarea și adoptarea strategiei naționale de tranziție către economia verde, care să prevadă direcțiile principale de dezvoltare și investiții în acest sens, programele politice și modificările legislative aferente, indicatorii de performanță a strategiei, sursele de finanțare preconizate și planului național de acțiune, precum și elaborarea Foii de parcurs pentru promovarea economiei verzi.

Oferirea stimulentei fiscale pentru entitățile care implementează și promovează economia verde prin activitatea sa

- ☑ Conceptul privind elaborarea Programului de Promovare a economiei verzi și circulare în Republica Moldova conține măsuri de promovare a politicilor în acest domeniu.
- ☑ La moment, un accent maxim se pune pe armonizarea legislației RM cu Directivele UE.
- ☑ Pactul Ecologic European este un set de inițiative politice ale Comisiei Europene cu scopul general de a face Europa climatică neutră în 2050. Moldova fiind stat candidat din 2022, reiterăm importanța subiectului legat de elaborarea inițiativelor de stimulare a investițiilor, a economiei verzi și a creșterii economice, per ansamblu.
- ☑ În ultimii 2-3 ani s-a accentuat dependența Republicii Moldova de sursele de energie produsă prin arderea combustibililor fosili. Creșterea excesivă a prețului la combustibilii fosili au produs în lanț o creștere istorică a prețului la energie electrică. Necesitatea accelerării investițiilor în energia verde este evidentă și necesară inclusiv prin stimulente fiscale.
- ☑ Din perspectivă fiscală, companiile care nu vor investi, vor continua să consume energie la prețurile curente, vor avea costuri mai mari, respectiv profiturile se vor diminua și impozitul pe venit încasat de stat va fi mai mic.
- ☑ Pe segmentul economiei verzi, Statul trebuie să intervină imperativ și cât mai curând posibil, să ajute la motivarea companiilor să producă/să ofere produse/servicii mai ecologice, contribuind, astfel, la ecologizarea generală a economiei și pieței Republicii Moldova.
- ☑ Crearea unui fond local sau atragerea de fonduri europene și direcționarea acestora către subvenționarea investițiilor în domeniul energiei regenerabile, a economiei circulare și verzi, dedicate inclusiv companiilor mari, cu scopul de a diminua amprenta de carbon și a spori competitivitatea mărfurilor autohtone în contextul procesului de trecere la economia verde.
- ☑ Suportul agenților economici poate fi atât sub formă de subvenții directe și granturi, cât și scutiri de taxe sau credite preferențiale.
- ☑ Încurajarea sistemului financiar să dezvolte regulamente "verzi" pentru creditarea economiei.
- ☑ Oferirea de stimulente fiscale vor fi eficiente la acest capitol luând exemplul altor state, cum ar fi:
 1. Credit fiscal pentru energie regenerabilă - investitorii pot beneficia de un credit fiscal pentru energie regenerabilă (Investment Tax Credit), care poate ajuta la reducerea costurilor de investiții inițiale pentru proiecte de energie solară și eoliană.
 2. Reduceri fiscale pentru mașini electrice – se oferă o reducere fiscală de până la 7.000 de euro pentru achiziționarea unei mașini electrice.
 3. Amortizare accelerată - companiile care investesc în echipamente de producție a energiei verzi pot beneficia de o amortizare accelerată, ceea ce înseamnă că își pot deduce o proporție mai mare din costul echipamentelor în primii ani.
 4. Reduceri fiscale pentru panouri solare - se oferă subvenții generoase și reduceri fiscale pentru panourile solare, pentru a spori producția de energie regenerabilă.
 5. Deductibilitatea cheltuielilor de mediu - companiile care fac investiții pentru a reduce impactul asupra mediului, cum ar fi instalarea unor echipamente de energie verde sau îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor, pot beneficia de deduceri fiscale.

Legea privind taxele de mediu

- ☑ Elaborarea și adoptarea Legii privind taxele de mediu care să expună clar toate obligațiile de mediu ale companiilor, persoanelor fizice și ale autorităților, ceea ce va simplifica relația acestora cu autoritățile de mediu și va permite o administrare mai bună a fondurilor acumulate.

Regulamentul privind deșeurile de echipamente electrice și electronice (DEEE), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2018

- ☑ Deși conform pct. 111 din HG 212/2018, agenții economici care comercializează DEEE trebuie să se înregistreze în Lista producătorilor, această obligație nu poate fi realizată din cauza că furnizorii mari cu reprezentanță exclusivă a unor brand-uri pe teritoriul RM nu se înregistrează în Lista producătorilor, iar distribuitorii nu pot renunța la furnizorii respectivi din lipsa de alternativă.
- ☑ În atare condiții, recomandăm autorităților de resort întreprinderea următoarelor măsuri:
 - Elaborarea cadrului normativ care să reglementeze obligațiile persoanelor fizice cu privire la reciclarea DEEE inclusiv de sancționarea acestora, în cazul nerespectării obligațiilor respective (de ex. nepredarea DEEE la punctele de colectare comunicate de vânzător).

- Completarea Regulamentului DEEE cu privire la obligativitatea producătorilor/distribuitorilor de a informa consumatorii finali la procurarea DEEE despre posibilitatea predării - preluării gratuite a unităților vechi de echipamente.

Regulamentul privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 561/2020.

- ☑ În prezent, se atestă lipsa unui sistem colectiv operațional care ar asigura valorificarea mai multor tipuri de ambalaje hârtie/plastic/lemn/metal. Actualmente, sunt agenți economici autorizați care prelucrează doar un singur tip de ambalaj: sau hârtie, sau polietilenă și masă plastică, sau metal, sau lemn.
- ☑ Acest fapt va crea o situație când deținătorii de ambalaje vor fi nevoiți să adere la mai multe sisteme colective în dependență de tipul ambalajului, ceea ce va implica resurse suplimentare financiare și de timp.
- ☑ Astfel, considerăm imperativ necesară întreprinderea și implementarea următoarelor măsuri:
 - Crearea condițiilor propice pentru dezvoltarea platformelor regionale de colectare a deșeurilor și colaborarea acestora cu sistemele colective de responsabilitate extinsă a producătorilor.
 - Reformatarea Fondului Ecologic Național și redirecționarea fondurilor acestuia inclusiv spre sistemele REP. Subvenționarea prin granturi și cofinanțare a sistemelor colective de management al deșeurilor pentru a impulsiona activitatea acestora.
 - Elaborarea de către Agenția de Mediu, în colaborare cu producătorii, a unei liste electronice cu posibilitatea completării permanente care să conțină toate tipurile de ambalaj, caracteristicile și greutatea acestora.
 - Definirea clară a proprietății asupra deșeurilor.
 - În cazul subvenționării de către stat a activității agenților economici colectori/valorificatori de deșeurii de ambalaj, este necesară introducerea unei norme care reglementează deducerile corespunzătoare din costul aplicat de către acești operatori producătorilor pentru gestionare.
 - Obligarea autorităților publice locale să implementeze modelul de colectare separată a deșeurilor de către serviciile respective.

Sistemul de depozit pentru ambalaj

- ☑ La ora actuală, HG nr. 561/2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje prevede existența unui concept / noțiune depozit pentru ambalajul returnabil/reutilizabil, valoarea căruia va fi stabilită de către producători și Guvern.
- ☑ Totodată, nici un act normativ nu se referă la crearea și gestionarea sistemelor de returnare a ambalajului.
- ☑ În formula legală actuală, jucătorii din piață nu sunt încurajați în nici un fel să fie parte la sistemele de colectare/returnare.
- ☑ În continuare, întru implementarea corespunzătoare a sistemului de depozit, în opinia comunității de afaceri, urmează a fi înlăturate un șir de impedimente și neclarități, precum:
 - Examinarea sistemelor de depozit din țările UE și definirea clară a conceptului sistemului de depozit, ce se dorește a se implementa în RM, precum și stabilirea responsabilităților principale ale fiecărei părți (producător, comerciant, sistem de gestiune), prin includerea reglementărilor generale în Legea 209/2016;
 - Urmare a mai multor discuții și ședințe tehnice, comunitatea de afaceri FIA vine cu un șir de propuneri în acest sens:
 - Stabilirea prin lege a **unui singur** sistem de depozit ca obligație pentru toate ambalajele la băuturi, pentru a încuraja returnarea contra cost a ambalajului prin intermediul unităților comerciale și a punctelor de colectare specializate.
 - Definirea mecanismului de depozit pentru ambalajele reutilizabile.
 - Elaborarea unei liste care poate fi completată în permanență, care să includă toate tipurile de ambalaj supus depozitului și mărirea depozitului respectiv.
 - Încurajarea prin lege sau stimulente fiscale a utilizării ambalajului returnabil pentru toate tipurile de băuturi nealcoolice și cu conținut redus de alcool, care nu prezintă risc de contrafacere.
 - Elaborarea pe parcursul unui an a mecanismului fiscal al sistemului de depozit și a altor acte normative secundare referitoare la Reglementarea activității Sistemului de gestionare a depozitului.
 - Identificarea posibilității atribuirii costurilor de implementare a sistemului de gestionare a depozitului la cheltuieli deductibile aferente activității de întreprinzător, ceea ce va încuraja companiile să se includă în sistem. Posibilitatea obținerii autorizației a colectare/valorificare a sticlei doar prin simplă notificare, ceea ce va încuraja crearea punctelor de colectare autonome, în special în zonele rurale.

- Lipsa clarității cu privire la regimul fiscal al sumelor achitate/încasate cu titlu de depozit, fapt ce necesită modificarea Codului Fiscal;
- Lipsa clarității cu privire la modul de operare a sistemului depozit pentru ambalajele de unică folosință și reutilizabile.
- Reglementarea rolului Agenției de mediu în crearea/desemnarea administratorului sistemului de depozit și controlul asupra activității acestuia.
- Participarea Statului la cofinanțarea creării infrastructurii necesare pentru funcționarea sistemului de depozit (de exemplu: scutire de taxe, oferirea de grant-uri etc.)

Crearea mecanismelor de colectare/valorificare sau reparare a mărfurilor și utilajelor defecte sau ieșite din uz prin "tichetul verde"

- Extinderea mecanismului de "tichete verzi", care să permită subvenționarea reparației sau înnoirii utilajelor și mărfurilor defecte sau ieșite din uz cu unele eficiente energetice sau cu scop de colectare separată. Aceste programe pot include electrocasnicele, mobilierul, ustensilele electrice și mecanice, calculatoarele, etc. Pe lângă eficientizare energetică și managementul corect al deșeurilor, aceste tichete au un potențial de accelerare a economiei și crearea de noi locuri de muncă (în cadrul atelierelor de reparație).

TRANSFORMAREA DIGITALĂ

Comunitatea de experți FIA, alături de colegii din alte asociații de business, este un contributor activ la dezvoltarea și actualizarea periodică a Foii de parcurs a Secretariatului Consiliului Economic pe lângă Prim-ministru. Lipsa unei viziuni naționale și a unui mecanism eficient de implementare a politicilor în domeniul transformării digitale afectează inovația în economia națională și digitalizarea interacțiunii cu autoritățile.

Salutăm aprobarea recentă (6 septembrie 2023) de către Cabinetul de miniștri a Strategiei de Transformare Digitală pentru anii 2023 – 2030, care stabilește viziunea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării pentru dezvoltarea digitală a țării până în 2030 și reconfirmă determinarea autorităților de a construi o societate modernă, axată pe sectorul privat, cetățeni și aliniată cu agenda de integrare europeană.

În același timp, observăm dispersarea eforturilor de transformare digitală între mai multe autorități, fiind necesară consolidarea eforturilor autorităților și o mai bună coordonare între instituțiile vizate – MDED, AGE, STISC, ASP, CTIF, etc. Un alt șir de recomandări din partea comunității de afaceri ar fi ajustarea structurii guvernamentale și crearea capacităților instituționale pentru punerea în aplicare a Strategiei; Înlăturarea barierelor administrative pentru digitalizarea proceselor în cadrul companiilor; Crearea condițiilor pentru digitalizarea interacțiunii B2B; Promovarea unor programe de digitalizare și incluziune financiară, și altele.

Elaborarea unui mecanism de implementare și aplicare a interacțiunii la distanță cu autoritățile publice

- Conform legislației naționale, documentul semnat electronic este asimilat, după efectele sale, cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă. Cu toate acestea, agenții economici impuși să se prezinte fizic și să depună documente semnate pe hârtie în numeroase situații de interacțiune cu autoritățile statului și alte organizații.
- Menținerea obligativității de a efectua vizite la autorități consumă timp, creează impedimente și implică costuri, iar în unele cazuri, chiar și riscuri majore pentru desfășurarea afacerilor, atunci când investitorii sunt plecați sau se află peste hotarele țării.
- Se recomandă intensificarea proceselor de implementare și aplicare a interacțiunii la distanță cu autoritățile publice, aplicarea largă a noilor prevederi legale privind digitalizarea interacțiunii cu autoritățile și proliferarea semnăturii electronice și documentul electronic, aplicarea largă a principiului "digital by default".
- Acțiunile imediate pentru a obține implementarea soluțiilor digitale ar fi:
 - (a) solicitarea (presiunea publică) de la toate autoritățile să identifice situațiile posibile de interacțiune cu cetățenii și persoanele juridice;
 - (b) identificarea interacțiunilor mai puțin sensibile și care pot avea loc fără autentificarea avansată (prin semnătură);

Cu efortul comun al comunității experților FIA, sectorului asociativ și donatorilor, s-a reușit elaborarea în cadrul platformei Consiliului Economic pe lângă PM și promovarea Legilor 175/2021 și 126/2023 pentru promovarea afacerilor la distanță, precum și promovarea legislației privind serviciile de încredere (Legea nr. 124/2022), a pachetelor legislative pentru dereglementare, etc. Implementarea lor rămâne un obiectiv necesar de realizat și FIA își va concentra eforturile sale în această direcție.

- (c) elaborarea și publicarea mecanismului de interacțiune la distanță pentru două categorii de situații: prin intermediul documentului electronic semnat electronic și prin intermediul comunicării electronice fără folosirea semnăturii electronice;
- (d) stabilirea măsurilor de impunere a respectării legislației cu privire la documentul electronic (prioritar în baza prevederilor existente și, după caz, cu aprobarea prevederilor adiționale).

Implementarea soluțiilor de înregistrare, radiere și modificare a documentelor de înregistrare a întreprinderilor și altor entități cu statut de persoană juridică

Teoretic, acest obiectiv la nivel de legislație este atins, prin aprobarea Legii nr. 175/2021, însă în practică, din cauza anumitor factori de decizie dintr-o societate, instrucțiunilor interne și sistemelor informaționale depășite, la moment nu este posibilă oferirea acestor servicii on-line, ci doar aplicarea prin email și recepționarea documentelor electronice de la solicitantii înregistrării întreprinderilor și altor persoane juridice de către ASP.

Recomandăm autorităților continuarea eforturilor în acest sens, până la obținerea digitalizării depline a acestor servicii pentru companii, cu ajustarea corespunzătoare a cadrului normativ secundar și a procedurilor interne în autoritățile abilitate, primordial la Agenția Servicii Publice, în vederea excluderii impedimentelor pentru recepționarea și emiterea documentelor electronice în domeniul înregistrării, radierii și modificării statutului întreprinderilor și a altor persoane juridice.

Facilitarea eliberării și utilizării cât mai largi a semnăturii electronice

Procedura actuală de obținere a semnăturii electronice este una mai puțin prietenoasă, care necesită resurse de timp, dar și prezența tuturor factorilor de decizie dintr-o societate, iar termenul valabilității acesteia – este considerat prea scurt. Simplificarea accesului la acest serviciu, automatizarea procesului de înnoire a semnăturii digitale, prelungirea perioadei de valabilitate, utilitatea și aplicarea cât mai largă a acestor servicii – sunt noile obiective în acest sens, iar noua lege privind serviciile de încredere (Legea nr. 124/2022) a creat premisele necesare în acest sens.

Astfel, solicităm continuarea procesului de simplificare a procedurii de eliberare și extindere a valabilității semnăturii electronice pe o perioadă de **3 - 5 ani**, cu notificarea beneficiarului despre expirarea termenului și oferirea mai multor posibilități de prelungire a termenului de valabilitate la distanță. Posibilitatea de aplicare pentru semnătura digitală în cadrul altor autorități ce au capacitatea de identificare a persoanei sau ce pot întruni aceste condiții și identificarea la distanță a beneficiarului eKYC – ar facilita mult accesul la semnătura digitală.

Posibilitatea de aplicare în ambasade pentru semnătura digitală este o realizare, dar oricum necesită prezența fizică, dublarea perioadei de valabilitate la 2 ani a fost o realizare, **dar practica regională se apropie de 5 ani**, înnoirea semnăturii digitale în baza unei valabile este un pas pozitiv – dar aceste realizări asupra cărora a insistat comunitatea de afaceri, sunt insuficiente, într-o societate în care accentul în digitalizarea interacțiunii G2B/B2G se bazează preponderent pe semnătura digitală.

Totodată, este necesar de stimulat autoritățile și agenții economici pentru obținerea unei utilități cât mai largi a semnăturilor digitale, ce va impulsiona procese de modernizare, economisire a timpului și resurselor.

De asemenea, solicităm promovarea noii soluții moderne de semnătură digitală (*gen MobiSign*), care ar asigura o mai bună interacțiune cu autoritățile și digitalizarea afacerilor.

Crearea platformei tehnologice universale pentru identificarea de la distanță a clienților (eKYC)

Dezvoltarea unei platforme de identificare la distanță, de rând cu noi metode de semnătură electronică, sunt necesare pentru o mai facilă înrolare digitală a clienților, interacțiunea cu partenerii de afaceri și cu autoritățile. Comunitatea de afaceri are nevoie de asemenea servicii și evitarea investițiilor multiple în aceste platforme digitale.

Solicităm promovarea acestui obiectiv prin crearea de:

- Instrumente credibile, universale și ușor accesibile de identificare la distanță eKYC/eKYB,
- Definitivarea cadrului legal necesar, inclusiv în domeniul AML (prevenirea spălării banilor).

Servicii de notarizare digitală pentru antreprenori, diasporă și investitorii străini

Odată cu aprobarea Legii nr. 126/2023 privind dezvoltarea afacerilor la distanță, a fost creat cadrul legal necesar pentru digitalizarea notariatului, însă speranța într-o implementare rapidă a acestui obiectiv rămâne joasă. Comunitatea de afaceri are nevoie de instrumente moderne în domeniul notarizării, atât timp, cât legislația prevede prezența notarului în mai multe genuri de tranzacții/decizii realizate de companii.

Propunerile comunității FIA în acest sens sunt:

- Legislația secundară privind dezvoltarea afacerilor la distanță urmează a fi dezvoltată și implementată corespunzător;
- Servicii notariale digitale și instrumente implementate accesibil, pe o platformă tehnologică unică.

Stimularea pieței serviciilor de plată electronică în suportul economiei digitale și a comerțului electronic

Aprobarea cadrului legal necesar pentru armonizarea legislației interne cu Directiva europeană privind serviciile de plată (PSD2) a fost o mare realizare, însă implementarea corespunzătoare a acestor prevederi rămâne o preocupare constantă. Competiția deschisă, inclusiv pentru absorbția inovațiilor FinTech, APIurile deschise, Open Banking – necesită o atenție sporită din partea comunității de afaceri și un efort considerabil din partea autorităților.

Astfel, recomandăm autorităților următoarele măsuri și obiective:

De asemenea, una din modalitățile de a stimula consumatorii să se integreze în noul spectru de servicii de plată digitale este prestarea unor servicii de plată cu acces ușor, în limita unor valori monetare admisibile. La moment limitările impuse prestatorilor de servicii de plată și societăților emitente de monedă electronică, depășesc semnificativ reglementările Directivei (UE) 2015/849 a Parlamentului European și Consiliului din 20 mai 2015, care stabilește excluderi de la aplicarea anumitor măsuri de precauție privind clientela, în special ce țin de identificarea clientului și verificarea identității clientului.

- Competiție, acces la servicii de plată online la tarife competitive, FinTech și APIuri deschise;

- Dezvoltarea comerțului electronic, stimularea economiei fără numerar și reducerea economiei neformale (competiției nelocale).

Conform art. 12 al Directivei menționate, se permite ca "în baza unei evaluări corespunzătoare a riscurilor care să demonstreze existența unui risc scăzut, statele membre pot permite entităților obligate să nu aplice anumite măsuri de precauție privind clientela cu privire la moneda electronică în cazul în care sunt îndeplinite toate condițiile următoare de atenuare a riscurilor:

- Se solicită revizuirea legislației naționale, în special, Legea nr. 308/2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, prin care să fie excluse limitările de utilizare a conturilor anonime în limita valorilor monetare aplicabile inclusiv la nivel european.

(a) instrumentul de plată nu este reîncărcabil sau are o limită maximă de 250 EUR pentru tranzacțiile de plăți lunare, care poate fi utilizată numai în statul membru respectiv;

(b) suma maximă depozitată electronic nu depășește 250 EUR";

Aceste limite monetare se regăseau și în legislația națională, până la intrarea în vigoare a Legii nr.66/2023, însă au fost excluse fără o argumentare și o analiză a impactului de reglementare solide.

Identificarea și promovarea unui set de măsuri de optimizare a procedurilor fiscale și vamale pentru digitalizarea afacerilor și comerț electronic

Acest domeniu de activitate necesită o atenție continuă, în mod special, în contextul amânărilor aplicării noului Cod Vamal, a existenței numeroaselor constrângeri și bariere în acest domeniu pentru comerțul on-line și digitalizarea afacerilor.

Astfel, considerăm oportune următoarele acțiuni:

- Scanarea periodică a procedurilor administrative în domeniul fiscal-vamal. Optimizare și digitalizare;
- Stimularea formalizării afacerilor și eliminarea concurenței nelocale;
- Proliferarea economiei digitale.

MEDICINĂ ȘI FARMACEUTICĂ

În prezent, deși se depun eforturi de digitalizare, simplificare și debirocratizare, concluzionăm că nu au fost înregistrate progrese semnificative. Aceste deziderate sunt în corespundere cu recomandările privind Mecanismul European de Relansare și Reziliență, Comisia Europeană propunând adoptarea la nivelul fiecărui Stat a unor reforme specifice, care să acorde prioritate digitalizării și reducerii birocrăției. Astfel, este absolut imperios prioritizarea propunerilor care creează un efect de sinergie prin înglobarea unor măsuri specifice de reducere a birocrăției, atât pentru mediul de activitate a cadrelor medicale și farmaceutice, cât și pentru cetățenii care necesită servicii de sănătate.

La nivelul Guvernului, se solicită asumarea și implementarea măsurilor de reformă aplicabile domeniului, precum: reguli mai simple, asigurarea transparenței, un sistem de management unitar eficient și altele.

Simplificarea regulilor și a legislației naționale privind accesarea serviciilor de sănătate, prin micșorarea timpului de așteptare, sunt condiții obligatorii pentru serviciile medicale de calitate și pentru asigurarea nevoilor pacientului.

Efectul debirocratizării actului medical va avea un impact benefic asupra tuturor părților interesate, în special asupra pacientului.

Digitalizarea în Sănătate

Transformarea asistenței medicale prin digitalizare aduce beneficii sistemelor de sănătate, economiei și cetățenilor. Tehnologiile digitale precum comunicarea mobilă, inteligența artificială sau managementul, guvernanta și analiza datelor (inclusiv Big Data) oferă noi oportunități pentru a transforma modul în care se primesc și se oferă servicii de sănătate. Datele privind sănătatea și analiza avansată a acestora pot ajuta la gestiunea mai bună a informației, optimizarea ei în condițiile unei limitări a resurselor umane și materiale, evitare de risipă, scădere a presiunii asupra sistemului de sănătate.

Sistemul național de sănătate publică are nevoie de implementarea conceptului de E-sănătate și furnizarea de servicii medicale de generație nouă pentru beneficiari finali. În această ordine de idei, este binevenită includerea în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2023-2025, Cap. VI Protecția socială și ocrotirea sănătății, paragraful pct. 6.4, acțiuni de „Dezvoltare a sistemului informațional integrat e-sănătate”.

Se propune evaluarea necesităților și modelelor de implementare a Dosarului electronic al pacientului (EHR) și dezvoltarea, reglementarea și implementarea serviciilor de telemedicină în Republica Moldova, cu scopul de a asigura sănătatea populației și a comunităților, ca unii dintre principalii factori pentru avansarea procesului de digitalizare în sectorul sănătății.

Cuvântul „integrat” reprezintă punctul de pornire în vederea dezvoltării unui astfel de sistem cu-prinzător. La pct. 3 al Regulamentului privind modul de ținere a registrului medical aprobat prin HG nr. 586 din 24 iulie 2017 se constată că registrul medical reprezintă o resursă informațională de stat care conține următoarele sisteme informaționale: SIA AMP, SIA AMS, SIERUSS, SIA SS, SIA TRANSPLANT și Portalul certificatelor de concediu medical. La fel, conform pct. 22 și 23 ale aceluiași regulament, registrul medical este interconectat cu servicii precum (MPass), (MLog), (MSign), (MConnect) și cu Registrul de stat al populației, precum și cu Sistemul informațional (SI) de raportare și evidență a serviciilor medicale Case-Mix DRG și SI automatizat „Asigurarea obligatorie de asistență medicală”, SI „Verificarea statutului de asigurat în cadrul AOAM”, SI „Registrul persoanelor înregistrate în instituțiile medico-sanitare ce prestează asistență medicală primară în cadrul sistemului de asigurare obligatorie de asistență medicală”, SI „Achitarea serviciilor medicale”, SI „Medicamente compensate” deținute de Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM), și SI „Nomenclatorul de stat al medicamentelor” (SIA NSM), deținut de Agenția Medicamentelor și Dispozitivelor Medicale, SI integrat al Casei Naționale de Asigurări Sociale (SII „Protecția Socială”). Cu toate acestea, se constată că la mod practic toate aceste sisteme informaționale din domeniul sănătății fie sunt parțial interconectate, fie nu sunt interconectate, ceea ce afectează grav integritatea informațională și posibilitatea de a asigura interoperabilitatea datelor. În această ordine de idei, una din variante ar fi includerea în sistem a unui SI (cum ar fi: Dosarul electronic al pacientului folosit pe larg în țările din regiune), care va reprezenta un sistem informațional centralizat, cu un set de baze de date cooperative/interactive, care vor dispune de mecanisme speciale pentru integrare cu alte sisteme informaționale. Fiecare sistem informațional automatizat sectorial (AMP, AMS, Serviciul Sânge, Serviciul Urgență, E-rețetă alte sisteme) va livra și va avea acces la datele ce țin de sectorul dat. Dosarul electronic al pacientului (EHR) este unul dintre pilonii principali pentru promovarea E-sănătății în Republica Moldova. EHR este fișierul medical, care conține date de la nașterea persoanei cu toate înregistrările care urmează: vaccinare, profilaxie, dispensarizare, diagnostice, vizite și adrese, intervenții / proceduri importante efectuate, rețete, concedii medicale etc. Datele din EHR sunt încărcate automat din sisteme de informații medicale (publice sau private), pe baze interoperabile. Fără acest element digital - EHR, datele colectate manual au o utilizare limitată, nu sunt accesibile pentru alte instituții / personal medical, limitând accesul necesar la informații despre pacient, inclusiv în situații critice. EHR bazat pe utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) poate susține avansarea telemedicinii și re-proiecta modul în care sunt colectate datele statistice, precum și pentru a spori transparența și utilizarea eficientă a resurselor în sistemul sănătății. Nivelul de dezvoltare a comunicațiilor electronice și accesul la rețea internet în Republica Moldova creează precondiții necesare pentru un progres rapid în acest domeniu.

Totodată, oportunitatea furnizării serviciilor de sănătate la distanță a fost identificată odată cu dezvoltarea accelerată a tehnologiei informației și comunicațiilor în multe sisteme de sănătate din lume, ca o soluție la deficitul cronic de medici și asigurarea unui acces mai echitabil al populației la servicii de sănătate. Telemedicina este recomandată și de Organizația Mondială a Sănătății și este considerat ca un instrument ce poate contribui la atingerea Obiectivului de dezvoltare durabilă privind acoperirea universală a populației cu servicii de sănătate, prin îmbunătățirea accesului la servicii de sănătate de calitate, sigure, și cost eficient pentru pacienți. Telemedicina poate aduce plus valoare celor care locuiesc în zone îndepărtate, grupurilor vulnerabile, persoanelor vârstnice cu boli cronice. De asemenea, tehnologia poate facilita comunicarea între membrii echipei de îngrijire medicală, îmbunătățind coordonarea îngrijirilor acordate pacienților.

Elaborarea, aprobarea și aplicarea cadrului legal pentru serviciile de telemedicină, va include:

- 1) criteriile pentru instituția medico-sanitară și medicul specialist autorizat pentru prestarea serviciilor de telemedicină;
- 2) modul de organizare și comunicare;
- 3) obligațiile prevăzute în codul deontologic în materie de calitate a îngrijirilor medicale, relație cu pacientul;
- 4) de respectare a secretului profesional;
- 5) de gestionare, păstrare, prelucrare a datelor cu caracter personal și medical și libera circulație a acestor date;
- 6) situațiile în care tehnologia nu va putea substitui consultația în persoană, motiv pentru care se va analiza oportunitatea realizării unei consultații la distanță sau chiar a continuării acesteia în situația în care este deja inițiată;
- 7) de asigurare a limitelor angajamentului profesional și a respectării drepturilor pacientului prevăzute prin lege;
- 8) elaborarea și aprobarea costului serviciului de telemedicină și a criteriilor de contractare a prestatorilor de servicii de telemedicină din fondul de asigurări obligatorii de asistență medicală.

Crearea unui mecanism transparent de contractare a serviciilor medicale

- ☑ Serviciile medicale în cadrul Sistemului Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală (SAOAM) sunt contractate anual de către Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) în baza unui ordin comun cu Ministerul Sănătății (MS). Totodată, se constată nevoia de promovare a unei strategii vizionare din partea autorităților naționale de resort cu privire la procurările active de servicii medicale, care se vor baza pe necesitățile populației, corespunderea cu strategiilor naționale și stimularea activă a comportamentului prestatorilor în vederea sporirii eficienței actului medical.
- ☑ Dezvoltarea strategiilor (priorităților) naționale în procurarea serviciilor bazate pe necesitățile de sănătate ale populației și dezvoltarea mecanismelor de plată, care ar stimula activ prestatorii spre sporirea eficienței, calității, siguranței, accesibilității serviciilor.
- ☑ Procesul actual de contractare a serviciilor medicale are loc cu omiterea prevederilor unor acte legislative importante precum Legea nr. 235-XVI din 20.07.2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător (art. 8 și 9); art. 5, 6 și 7 din Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional, care prevăd obligațiile autorităților publice de a asigura transparența procesului de elaborare și aprobare a noilor reglementări; art. 21 și 32 din Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.
- ☑ În vederea remedierii acestei situații și conform prevederilor Legii ocrotirii sănătății nr.411/1995, Legii nr.1585/1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală și Hotărârii Guvernului nr.1387/2007 cu privire la aprobarea Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, urmează a fi aprobată Hotărârea de Guvern cu privire la criteriile de contractare a prestatorilor de servicii medicale în cadrul SAOAM. Aceste criterii trebuie să reprezinte totalitatea normelor de reglementare a procesului de selectare a prestatorilor de servicii medicale pentru încheierea contractelor de acordare a asistenței medicale (de prestare a serviciilor medicale) în cadrul SAOAM.
- ☑ Obiectivele de bază pentru elaborarea și aprobarea unui astfel de act normativ sunt:
 - 1) asigurarea accesului pacienților la serviciile medicale sigure, calitative și eficiente;
 - 2) asigurarea transparenței utilizării mijloacelor financiare din Fondul AOAM;
 - 3) selectarea prestatorilor de servicii medicale în baza unor criterii prestabilite și principii de transparență, egalitate, accesibilitate.

☑ Se propune elaborarea și aprobarea unei Hotărâri de Guvern cu privire la criteriile de contractare a prestatorilor de servicii medicale în cadrul SAOAM, care ar asigura accesul pacientului la servicii medicale prestate de instituțiile medico-sanitare selectate printr-un mecanism transparent și echitabil, ce garantează eficiența și eficacitatea utilizării mijloacelor financiare din Fondul AOAM.

Revizuirea criteriilor de acreditare a prestatorilor de servicii medicale

- ☑ Una din pârgiile de promovare a conceptului de sporire continuă a calității serviciilor medicale, prin care statul poate evalua nivelul calității lor, este procedura de evaluare și acreditare în sănătate. Ea prevede constatarea faptului, că condițiile de securitate, de calitate a îngrijirilor și tratamentului acordat pacientului sunt luate în considerație și asigurate de către prestatorul de servicii. Securitatea pacientului rezultă din respectarea de către prestator a drepturilor pacientului stipulate în actele legislative și normative internaționale și naționale, respectarea strictă a regimului sanitar-igienic și anti-epidemic în scopul prevenirii unor maladii infecțioase, menținerea spațiului instituției și teritoriului adiacent, comunicațiilor electrice, termice etc., libere de pericole fizice atât pentru pacienți, cât și pentru personal, testarea metrologică a dispozitivelor medicale în conformitate cu legislația în vigoare, etc.

☑ Se propune elaborarea/revizuirea cadrului normativ privind mecanismele de acreditare, stabilirea categoriei de acreditare, contractării și finanțării serviciilor de sănătate.

- ☑ Acreditarea confirmă că prestatorul dispune de resursele și de competențele profesionale necesare pentru a acorda îngrijiri medicale în specialitățile pe care le are în structură, respectând siguranța pacienților și a angajaților săi. Prin acreditare, se validează conformitatea serviciilor de sănătate, efectuate de către prestatorii de servicii medicale, cu standardele elaborate și aprobate, ceea ce înseamnă că un prestator de servicii medicale face eforturi să acorde îngrijiri medicale, care să satisfacă așteptările pacienților, atât din punct de vedere al rezultatelor, cât și din punct de vedere al condițiilor în care se acordă acestea.
- ☑ Experiența ultimilor ani a demonstrat că sistemul național de evaluare și acreditate în sănătate nu corespunde cu tehnologiile de evaluare internaționale și necesită o schimbare. Standardele de evaluare urmează a se reexamina, asigurându-se un sistem de categorizare a calificativului acreditat în 1) "acreditat", 2) "acreditat cu recomandări", 3) "acreditat cu rezerve", 4) "acreditat cu încredere redusă", 5) "decizie de prelungire" și 6) "neacreditat".
- ☑ Rezultatul categorizat va semnifica un grad comparativ de existența a resurselor și optimizarea tuturor proceselor care să asigure cele mai bune rezultate ale procesului de îngrijire în sănătate, conforme cu posibilitățile științelor medicale actuale, cu cele mai mici riscuri, cele mai mici costuri, în cel mai scurt timp, spre deplina satisfacție a pacienților.
- ☑ Contractarea și oferirea surselor financiare de către Compania Națională de Asigurare în Medicină pentru serviciile medicale prestate de prestatorii de servicii medicale după categoria acreditării va impune ca prestatorul să fie permanent orientat către „pacienți”. Acest principiu constă în dezvoltarea capacităților prestatorului de a înțelege și a satisface cerințele pacienților săi. Identificarea cerințelor, necesităților și așteptărilor pacienților va permite transpunerea acestora în specificații cu privire la anumite caracteristici de calitate și care stau la baza serviciilor de îngrijiri de sănătate prestate. Îmbunătățirea continuă a performanțelor, implicarea și consecvența la toate nivelurile și în toate sectoarele de activitate în privința creșterii performanțelor organizației spitalului este un proces continuu.

Prepararea și producerea medicamentelor

- ☑ Producătorii autohtoni de medicamente întâmpină dificultăți în procesul de activitate, și anume ne referim la activitatea de import/export, conform Listelor materiei prime medicamentoase, materialelor, articolelor, ambalajului primar și secundar, utilizate la prepararea și producerea medicamentelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1165/2016, care deja nu reflectă realitățile și necesitățile pieței farmaceutice, care se dezvoltă.

☑ Pentru a redresa situația existentă, recomandăm identificarea, de comun acord, a unui mecanism de completare simplificată a Listei materiei prime medicamentoase; sau instituirea obligativității de modificare și completare sistematică (cel puțin anual) a Hotărârii de Guvern Nr. 1165/2016 pentru aprobarea listelor materiei prime medicamentoase, materialelor, articolelor, ambalajului primar și secundar, utilizate la prepararea și producerea medicamentelor.

SUBIECTE FUNCiare

În continuare, o atenție separată din partea autorităților publice necesită legislația funciară. Prevederile actuale ale acesteia limitează funcțional și restricționează investitorii străini de a alege domeniul funciar pentru investiții pe termen mediu și lung. De asemenea, în condițiile încălzirii globale, schimbărilor climatice și a modificărilor de mediu, agricultorii întâmpină dificultăți în procesul de irigare a terenurilor agricole.

Codul funciar nr. 828-XII din 25 decembrie 1991

- Codul funciar nr. 828-XII din 25 decembrie 1991 – Capitolul X ce ține de consolidarea terenurilor: Datorită faptului fragmentării excesive și a suprafețelor mici ale terenurilor agricole, (consecință a Programului "Pământ"), s-a ajuns la scăderea dramatică a productivității agricole, iar nerespectarea tehnologiilor de cultivare a culturilor agricole și a succesiunii lor în asolament conduc la degradarea solurilor, imposibilitatea investiției în tehnologiile moderne și economic viabile. Reglementarea actuală privind consolidarea terenurilor agricole, s-a dovedit a fi ineficientă.
- În aceste condiții, considerăm necesară revizuirea reglementării actuale încorporate în Capitolul X din Codul funciar, în ceea ce privește consolidarea terenurilor, precum și includerea unor norme imperative, care vor prevedea obligația proprietarilor de teren, care dețin nu mai mult de 10 la sută din câmpul (masivul) consolidat, să adere la proiectul de consolidare și să prelucreze terenurile egale ca bonitate și suprafață, amplasate în raza teritorial-administrativă a aceleiași localități.
- Totodată, este necesară înserarea unei norme juridice în art. 79 din Codul funciar, referitor la obligativitatea de despăgubire a investitorului, care în scopul asigurării integrității plantațiilor sale, a prelucrat terenul proprietarului neglijent (proprietarul terenului/terenurilor pârloagă).
- Este important de aprobat un nou Cod funciar, care ar reglementa acestea și alte probleme ce țin de utilizarea rațională și eficientă a resurselor funciare, precum și condițiile postprivatizare, inclusiv pașaportizarea masivelor agricole (câmpurilor), cu monitorizarea obligatorie a asolamentului și instituirii cerințelor minime față de prelucrarea terenurilor în funcție de cultura din asolament.

Legea nr. 1308-XIII din 25 iulie 1997 cu privire la prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare al pământului

- Art. 6. Vânzarea-cumpărarea terenurilor cu destinație agricolă aflate în proprietate privată. (2) Dreptul de vânzare-cumpărare a terenurilor cu destinație agricolă aparține statului, persoanelor fizice cetățeni ai Republicii Moldova, precum și persoanelor juridice al căror capital social *nu conține investiții străine*.
- Investitorii străini recomandă și consideră rațională modificarea legislației (art. 6 al Legii nr. 1308-XIII din 25 iulie 1997 cu privire la prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare al pământului) în sensul excluderii normelor care îngrădesc dreptul de vânzare-cumpărare a terenurilor cu destinație agricolă al persoanelor juridice, cu capital social străin integral sau parțial.
- Un alt argument este că restricția impusă companiilor cu investiții străine la achiziționarea de terenuri agricole, este contrar anexei 1B la GATT, art. XVI alin. (2f); Art.1 din Directiva Europeană 88/361 / CEE; și p.2.4.2 (31) din Planul de acțiune Moldova-UE.
- Pentru a evita speculațiile pasive cu pământul, urmează a fi elaborat un mecanism, prin care investitorul va fi obligat să utilizeze terenul doar în scopuri de producere agroalimentară, cu excluderea posibilității de modificare a destinației terenului. Ca argument, este necesară o inventariere a tuturor terenurilor agricole procurate de către diferite întreprinderi sau persoane fizice autohtone și care sunt pârloagă, pentru comparație cu terenurile agricole administrate (arenda) de către entități cu capital mixt sau străini și care au un nivel tehnologic european asigurând cu locuri de muncă populația și contribuind substanțial la formarea bugetelor locale și statale.

Irigarea terenurilor agricole

- Legea apelor 272/2011, prevede irigarea ca o prioritate majoră pentru deținătorii de bazine hidrografice (cu excepția satisfacerii necesităților populației cu apă potabilă și a necesităților casnice). Acest fapt este imposibil, datorită lipsei unui proprietar unic al bazinelor acvatice și gestiunii centralizate a acestor bazine. De asemenea, persistă contradicții între fermierii ce solicită să irige culturile agricole și piscicultorii, dat fiind faptul că rezervele de apă sunt insuficiente din cauza exploatarea necorespunzătoare a bazinelor acvatice, și în prim plan, a iazurilor și lacurilor de acumulare, dat fiind înămolirea acestora.
- Propunem revizuirea de către consiliile administrației publice locale a contractelor de arenda pentru obiectele acvatice (iazuri, lacuri de acumulare, heleșteie, etc), care au ca obiect de bază piscicultura, cu scopul de a iniția noi licitații, în sensul prioritizării utilizării acestor bazine acvatice de către fermieri, pentru irigarea culturilor agricole.

Gospodărirea apelor și a hidroameliorației în Republica Moldova

- În condițiile încălzirii globale, schimbărilor climatice și modificărilor de mediu, este imposibilă o dezvoltare durabilă a sectorului agrar, activitatea agricolă fiind supusă unui risc enorm din cauza secetelor excesive. Drept urmare, există riscul de a periclita securitatea alimentară a Statului. Este strict necesar de a elabora un concept și o strategie de diminuare a riscurilor în agricultură, de asigurare a unei balanțe hidrotermice, o evaluare a potențialului hidrologic al Statului și dezvoltare a acestui potențial.
- Astfel, recomandăm elaborarea și aprobarea unei Strategii de dezvoltare a gospodării apelor și a hidroameliorației în Republica Moldova pentru anii 2023-2030, cu evaluarea potențialului hidrologic, rezervelor apelor subterane și terestre, identificarea măsurilor de dezvoltare și utilizare rațională a obiectelor acvatice de acumulare a apelor, concentrarea mijloacelor financiare de la Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (AIPA) și alte structuri, pentru restabilirea și punerea în activitate a sistemelor mari de irigare de pe râurile Prut și Nistru.

Asigurarea riscurilor de producție în agricultură

- La moment, constatăm accesul dificil la asigurarea riscurilor în agricultură contra calamităților naturale, dat fiind faptul că pentru asigurarea unor asemenea riscuri, sunt oferite condiții neatractive.
- În acest sens, se recomandă instituirea și acreditarea de către autoritatea competentă a unor Fonduri mutuale (pe ramuri Agricole, separat, sau pe filiere de produs) pentru fenomenele climatice nefavorabile și pentru incidente de mediu în conformitate cu legislația națională și cea comunitară, care ar permite fermierilor afiliați să adere la acesta și să încheie o asigurare, prin care fermierii afiliați – cu pierderi economice cauzate de fenomenele climatice nefavorabile, beneficiază de plăți compensatorii.
- Fondurile mutuale se bazează pe stabilirea de rezerve financiare, constituite din contribuțiile participanților, care pot fi folosite pentru compensațiile membrilor, în cazul unor pierderi importante de venituri, conform unor reguli predefinite. Ideea de bază, comună principiului de asigurare, este de a distribui riscul într-o comunitate de membri, cu efect suplimentar; prin angajamente pe termen lung, fondurile mutuale oferind punerea în comun a riscurilor, de asemenea, eficiente în timp. Crearea de fonduri mutuale pot fi încurajate prin diferite tipuri de sprijin public, printre care:
 - i. contribuția la capitalul start-up;
 - ii. contribuțiile anuale din partea statului către fond;
 - iii. compensarea plăților efectuate către agricultori;
 - iv. stimulente fiscale pentru depozitele de fonduri.
- Tot la acest compartiment, se propune și crearea unor Fonduri de asigurare a returnării creditelor bancare.

Exercitarea dreptului de preemțiune

- La moment, se atestă cazuri când terenurile se înstrăinează fără a fi respectat dreptul de preemțiune al arendașului.
- Se recomandă modificarea legislației, în sensul completării înscrisurilor obligatorii, care se prezintă notarului, de către vânzător, pentru încheierea și autentificarea contractelor de vânzare - cumpărare a terenurilor agricole, cu **înscrisul – Certificat**, eliberat de Primărie în a cărei rază teritorială se află terenul agricol, prin care se confirmă sau nu faptul înregistrării, în registrul primăriei, a contractului de arendă, ce are ca obiect terenul cu destinație agricolă care se dorește a fi înstrăinat (în cazul arendei terenului agricol până la 5 ani), similar Extrasului din Registrul bunurilor imobile.
- Modificarea legislației în sensul expus mai sus, are drept scop garantarea respectării dreptului de preemțiune a arendașului (art. 1295 alin. (4) Codul civil al R.M.), în cazul când arendașul proprietar, intenționează să înstrăineze/să vândă terenul cu destinație agricolă, transmis în arendă pe un termen mai mic sau egal cu 5 ani, altei persoane fizice/juridice decât arendașul.

Subvenționarea producătorilor agricoli Promovarea culturilor agricole strategice de înaltă performanță

- Subvenționarea producătorilor agricoli, prin revizuirea mecanismului fondului de subvenții agricole, în sensul sprijinirii culturilor inovatoare, utilizării tehnologiilor avansate și a soluțiilor digitale.
- O atenție aparte necesită industriile care ar putea dispărea - ne referim, printre altele, și la industria producătoare de zahăr, iar Moldova și-ar putea schimba statutul, de la țară exportatoare, la una importatoare. Aceste măsuri de susținere vor duce, cu siguranță, la sporirea securității alimentare a țării, fiind unul dintre subiectele prioritare incluse pe agenda guvernamentală.

SISTEMUL FINANCIAR

Stabilitatea financiară reprezintă o condiție esențială pentru funcționarea economiei naționale. În caz de perturbări, acestea ar putea duce la crize sistemice, incapacitatea instituțiilor financiare de a efectua uniform operațiuni sau, și mai grav, la căderea piețelor financiare. Astfel, sistemul financiar are un rol foarte important în asigurarea funcționării și eficienței economiei Republicii Moldova.

Pe parcursul ultimei perioade, sectorul financiar a traversat o perioadă plină de turbulențe, care au avut impact asupra economiei țării, dar și bunăstării populației, fapt ce a condus la numeroase modificări ale legislației financiare și corelarea cu aquis-ul comunitar. În același timp, sectorul a făcut față provocărilor externe, iar Banca Națională a Moldovei (BNM) a continuat procesul de supraveghere prudentială a băncilor, urmărind respectarea cerințelor legale, în vederea asigurării stabilității și viabilității sistemului bancar.

În continuarea stabilirii unui echilibru funcțional și asigurarea colaborărilor avantajoase pentru toți prestatorii și beneficiarii sectorului financiar, experții FIA vin în atenția autorităților cu o serie de provocări și impedimente, precum și prezintă un set de propuneri pentru ajustarea cadrului de reglementare, după cum urmează:

Sporirea eficienței în cooperarea cu executorii judecătorești

- Pentru executarea silită a documentelor executorii, executorul judecătoresc este în drept să solicite și să primească gratuit pe suport de hârtie și în regim online din partea autorităților publice centrale și locale, a instituțiilor (inclusiv financiare), din partea altor organizații deținătoare de registre de stat și de informații relevante pentru procedura de executare, orice informație care ar permite identificarea debitorului, a patrimoniului său și a locului aflării lor. Prezentarea acestor informații de către băncile comerciale are drept rezultat suportarea unor costuri administrative adiționale, precum și consumul irațional al timpului de muncă al angajaților, dat fiind faptul că doar 60% din solicitările executorilor judecătorești țin de clienții unei bănci. Anual, aproximativ peste 76000 de solicitări primesc răspunsuri ce indică faptul că banca nu dispune de informațiile solicitate.
- În prezent, o soluție electronică de comunicare în procesul de schimb de informații între executorii și bănci este în proces de testare și se bazează pe sistemul SIA CCDE implementat de Serviciul Fiscal de Stat.
- Prin analogie, odată cu trecerea la comunicarea cu Serviciul Fiscal de Stat doar prin SIA CCDE, activitatea lucrătorilor bancari a devenit mult mai eficientă în acest sens.
- Solicităm continuarea lucrărilor de implementare a canalului informațional unic de comunicare cu executorii judecătorești, inclusiv adaptarea cadrului normativ pentru bună funcționare a acestui mecanism, inclusiv a Regulamentului BMN nr. 375 din 15.12.2005

Art. 11 lit. n³) din Codul de Executare

- ☐ Art. 11 lit. n³) din Codul de Executare al Republicii Moldova prevede că, contractul de leasing are valoare de document executoriu doar în cazul în care locatorul este o organizație de creditare non-bancară sau o societate de leasing.
- ☐ Reglementarea curentă este limitativă, neconcurențială și contravine naturii juridice a leasingului financiar, fiind limitate în mod nejustificat drepturile băncilor în procesul de recuperare silită. Astfel, banca, în calitate de locator este obligată să solicite re-posesia legală a obiectelor de leasing doar prin instanța de judecată, ceea ce afectează în mod direct costul de risc și calitatea portofoliului de leasing.
- Astfel, se solicită modificarea art. 11 lit. n³) din Codul de Executare al Republicii Moldova, în sensul includerii băncilor în lista locatorilor ce pot beneficia de această prevedere.
- Importanța unei astfel de modificări derivă în special în contextul unui cadru legal mult mai riguros în care activează băncile, activitatea de leasing fiind parte a întregii activități de finanțare bancară reglementată de normele BNM.

Îmbunătățirea condițiilor de desfășurare a business-ului agricol, pentru a permite băncilor finanțarea acestuia prin minimizarea riscurilor aferente

- Se propune a efectua o analiză detaliată a pieței funciare din Moldova pentru a identifica probleme care reduc considerabil lichiditatea terenurilor agricole (mici zone izolate, proprietari decedați fără descendenți sau drepturi de proprietate moștenite etc.) și definirea unui cadru legal adecvat menit să ofere acțiuni concrete spre eficientizarea procesului de comercializare a terenurilor agricole. Aceasta ar crește valoarea lor colaterală și ar rezulta în posibilitatea finanțării într-un cadru de risc controlat pentru bancă.
- La fel, se propune implementarea unui concept de „schimb de mărfuri” la nivel de țară, ceea ce ar face procesul de comercializare a culturilor de legume transparent și ar permite producătorilor primari să obțină producția finalizată la un preț comercial și să nu fie monopolizat. Aceasta poate lua forma unei platforme dedicate, B2B, unde pot fi plasate informațiile online cu privire la disponibilitatea stocului care urmează să fie vândut și prețul de achiziție al formatorului, ofertele companiilor de logistică, precum și banca, în calitate de actor în producție și proces de realizare, care ar finanța o relație B2B concretă între un producător și un formator. Ar fi perfect să fie integrat cu sistemul de documentare de plăți și tranzacții online /formalizarea transparentă a bazei contractuale etc.

Hotărârea BNM nr. 78/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova. Identificarea clienților la operațiunile cu numerar efectuate la bănci

- ☐ Pct. 15 lit. h) și Anexa nr. 1 (Elementele Ordinului de încasare a numerarului) din Hotărârea BNM nr. 78/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova prevede că retragerea numerarului de către clienții se efectuează doar în baza *actului de identitate*.
- ☐ Conform art. 2 alin. (1) din Legea nr. 273/1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, pașaportul cetățeanului Republicii Moldova se eliberează pentru a călători în străinătate, deci nu poate fi utilizat pe intern.
- Se solicită modificarea Hotărârii BNM nr. 78/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova, prin **extinderea categoriilor de documente** de identitate, care pot fi prezentate de către clienți pentru identificare.
- În acest sens, considerăm oportun ca, ținând cont de practica din alte țări, să se permită identificarea clienților și pe baza *pașaportului de străinătate și a permisului de conducere*, având în vedere că ultimul din urmă de asemenea conține datele de identificare (codul IDNP al persoanei, poza etc).

Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr. 220 din 19.10.2007

- ☐ Art. 12 alin. (3) lit. c) liniuța 4 a Legii, prevede că pentru înregistrarea sucursalelor persoanelor juridice autohtone, se impune a indica *numele și prenumele persoanei care exercită funcții de administrare a sucursalei*, ceea ce considerăm inoportun, în condițiile fluctuației de cadre și a tendinței de reducere a birocrăției în activitatea de întreprinzător.
- ☐ Această prevedere, care impune persoanelor juridice să efectueze modificări în regulamentul sucursalei de fiecare dată când se modifică administratorul, de fapt, nu aduce nimănui nici o plus valoare, ci este o povară. De menționat, că pentru persoane juridice care au multe sucursale (de ex. băncile) modificarea administratorului sucursalei este ceva uzual și nu ar trebui să fie legată de modificarea regulamentului, acest fapt rămânând dreptul persoanei juridice și nu obligația, analogic cum această regulă funcționează pentru Actul de constituire a persoanei juridice (în care caz nu se prevede obligația indicării administratorului).
- Considerăm pertinentă modificarea Art. 12 alin. (3) lit. c) liniuța 4 a Legii, astfel încât indicarea administratorului sucursalei în Regulamentul sucursalei persoanei juridice să fie doar ca o opțiune dar nu o obligație.

Elaborarea și reglementarea conceptului de ”recipisă agricolă materială sau financiară”

- ☐ O premisă pentru implementarea acestui concept ar fi reducerea riscului de expunere la fluctuațiile prețurilor și ale cursului de schimb, întrucât recipisa agricolă permite fixarea prețurilor sau specificarea formulelor de recalculare a acestuia.
- ☐ Recipisa agricolă stabilește obligația necondiționată a debitorului, de a furniza produse agricole sau de a plăti numerar în anumite condiții specificate de părți.
- ☐ Pot solicita recipisa agricolă persoanele care dețin dreptul de proprietate asupra unui teren agricol sau dețin dreptul de a utiliza un teren pentru producția de produse agricole.
- ☐ În cazul recipisei agricole, garanția pentru executarea obligațiilor de împrumut devine roada viitoare a debitorului. În cazul neexecutării obligațiilor contractuale, recipisa devine o procedură extra-judiciară de sancționare a debitorului, prin obținerea dreptului de proprietate asupra roadei viitoare a debitorului de către creditor, aceste creanțe fiind urmărite în mod prioritar față de celelalte.
- ☐ Valoarea gajului nu trebuie să fie mai mică decât valoarea obligației garantate de recipisa agricolă. La data emiterii acesteia, roada viitoare a produselor agricole nu poate servi drept gaj decât pentru alte recipise agricole.
- ☐ În cazul pieirii roadei, care este obiectul gajului, debitorul este obligat, de comun acord cu creditorul, să substituie gajul cu o altă formă echivalentă a acestuia. Acest fapt se consemnează în recipisa agricolă, contra semnătura debitorului și creditorului.
- ☐ Potrivit legislației ucrainene, recipisa agricolă este un document care stabilește obligația necondiționată a debitorului, garantată printr-un gaj al roadei viitoare, de a livra produse agricole sau de a plăti bani în condițiile specificate în aceasta.
- Propunem completarea prevederilor Codului Civil sau adoptarea unei Legi speciale pentru implementarea conceptului de „**recipisă agricolă**”, având la bază modelul implementat în Ucraina, precum și **necesitatea instituirii unui mecanism de autentificare notarială a recipisei agricole și investirea conceptului cu formula executorie**.

Codul de executare al RM:

Art. 92 Urmărirea mijloacelor bănești de pe conturi

Băncile execută indicațiile obligatorii ale executorilor judecătorești gratis, suportând în această legătură cheltuieli impunătoare pentru întreținerea personalului și soluțiilor informatice necesare, dar totodată asumându-se un risc de răspundere civilă, contravențională și penală pentru erorile admise. Pe lângă cele menționate, care nu par justificate deloc, Codul de executare nu prevede nici măcar dreptul băncilor de a-și încasa comisioanele stabilite pentru lucrul curent (deservirea contului), în același timp băncile neavând nici dreptul să înceteze prestarea serviciului de deservirea contului, din cauza sechestrului aplicat, astfel fiind impuși să continue prestarea serviciilor clienților săi gratis.

Art. 127 Ridicarea sechestrului

Executorii judecătorești, prin încălcarea art. 111 CE RM, la urmărirea salariilor/veniturilor evită să se adreseze la locul de muncă a debitorului, iar în cazul în care debitorul înaintează pretenții precum că contul sechestrat este unul salarial, executorii înaintează băncilor dispoziții prin care le indică diferite metode (nu neapărat clare) de efectuarea calculului la sechestrarea sumelor din cont și/sau la ridicarea parțială a sechestrului de pe cont. Astfel pe lângă faptul că băncile gratis prelucreează mii de documente parvenite de la executori, executarea unora necesită depunerea unui efort suplimentar pentru interpretarea și efectuarea calculelor speciale, fiecare lună, iar deseori intrarea în dezbateri cu debitorii privind modul de aplicarea acestor formule. Este evident că aceste situații nu ar fi fost posibile dacă executorii judecătorești respectau prevederile art. 111, în loc să pună pe umerii băncilor obligațiile care le revin. Considerăm că introducerea în CE a normei propuse ar impune executorii să se conformeze cadrului legal și ar opri abuzuri din partea unora dintre ei.

Art. 127 Ridicarea sechestrului

Executorii judecătorești aplică sechestrul pe toate conturile existente în toate băncile, inclusiv dacă contul are sold zero, iar după încetarea procedurii de executare nu ridică sechestrul aplicat, astfel, băncile fiind obligate să mențină aceste conturi sechestrate cu sold zero, fără o limită de timp, deservindu-le gratis și suportând cheltuieli. Între timp, fiecare bancă acumulează un număr impunător de astfel de conturi, care aduc doar cheltuieli și încarcă sistemele informaționale ale băncii, deseori încurcând la implementarea unor soluții informatice inovative sau chiar obligatorii. Este evident că în cazul în care un an întreg după sechestrarea contului soldul acestuia nu s-a majorat, șansele ca acest lucru să se întâmple sunt minime.

Codul Fiscal RM, în parte ce ține de sechestrarea mijloacelor bănești în conturile bancare și suspendarea operațiunilor în conturi bancare, la decizia Serviciului Fiscal de Stat.

Motivarea acestor propuneri este analogică cu pct. 7.

Art. 229 CF RM:

Propunem modificarea alin. (8) prin completarea propoziției cu "precum și în cazul radierei contribuabilului din registrul de stat al persoanelor juridice" și suplینirea alineatului cu o propoziție nouă: "Totodată, dispozițiile privind suspendarea încetează în privința unui cont bancar soldul căruia este egal cu zero pe parcursul a 24 luni consecutive după data aplicării suspendării și banca a luat decizia privind închiderea acestui cont, informând ulterior Serviciul Fiscal de Stat despre acest fapt."

Propunem completarea art. 92 din CE RM cu următoarele prevederi: "Sechestrul aplicat de către executorii judecătorești pe conturile bancare/mijloace de pe cont ale debitorului nu limitează dreptul băncii de a încasa din acest cont comisioane de deservire a contului și cele aferente executării operațiunilor în cont, inclusiv executarea ordinelor incaso."

Propunem completarea art. 127 din CE RM cu următoarele prevederi: "Aplicarea/ridicarea sechestrului pe mijloace bănești poate fi dispusă de către executorul judecătoreesc doar prin indicarea unei sume exacte ce urmează a fi sechestrată, fără a obliga banca să deducă suma prin efectuarea unor calcule."

Propunem completarea art. 127 din CE RM cu următoarele prevederi "În cazul în care soldul contului bancar pe care este aplicat sechestrul este egal cu zero pe parcursul a 24 luni consecutive după data aplicării sechestrului, banca are dreptul să închidă acest cont cu ridicarea sechestrului, informând ulterior executorul judecătoreesc despre acest fapt."

Propunem modificarea lit. d) cu expunerea în următoare redacție: lit.d) "comisioanele băncii (sucursalei), societății de plată, societății emitente de monedă electronică și/sau furnizorului de servicii poștale, aferente deservirii contului și cele aferente executării operațiunilor în cont, inclusiv executării ordinelor incaso."

Art. 202 CF RM:

Completarea alin. (1) art. 202 cu cazuri suplimentare în care poate fi ridicat sechestrul:

- "radierea contribuabilului din registrul de stat al persoanelor juridice."
- "închiderea de către bancă a contului bancar al contribuabilului în cazul în care soldul acestui cont este egal cu zero pe parcursul a 24 luni consecutive după data aplicării sechestrului, informând ulterior Serviciul Fiscal de Stat despre acest fapt."

Art. 200 CF RM:

Completarea art. 200 cu următoare normă: "Sechestrul aplicat de către Serviciul Fiscal de Stat pe mijloacele din contul bancar al contribuabilului nu limitează dreptul băncii de a încasa din acest cont comisioane de deservire a contului și cele aferente executării operațiunilor în cont, inclusiv executarea ordinelor incaso."

Art.729 Cod Civil al Republicii Moldova

Articolul 729. Asigurarea bunului gjajat

- (1) Debitorul ipotecar este obligat să asigure bunul ipotecat în beneficiul creditorului ipotecar, la valoarea de înlocuire, împotriva tuturor riscurilor de pierdere sau deteriorare fortuită. Creditorul ipotecar poate asigura bunul ipotecat pe cheltuiala debitorului ipotecar dacă bunul nu a fost asigurat de debitorul ipotecar.

Propunem modificarea art. 729 CC RM astfel, încât condiția de asigurare a bunului imobil "teren fără construcție" să nu fie obligatorie, dar facultativă, având în vedere că asupra unui astfel de bun nu planează riscul de pierdere sau deteriorare fortuită. Astfel, cheltuielile pentru asigurare, care urmează a fi suportate de debitorul ipotecar nu se văd a fi rezonabile, reprezentând doar o povară financiară.

Prin urmare, propunem modificarea alin. (1) art. 729 prin introducerea după cuvintele "bunul ipotecat" sintagma "cu excepția terenurilor libere de construcție sau alte lucruri și lucrări atașate permanent de teren".

Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor, aprobat prin Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei nr.322 din 20.12.2018

- Redacția în vigoare a pct. 160 subpct. 7 lit. b) liniuța a doua din Regulamentul nr. 322/2018, a fost aprobată la 20.12.2018 fără a fi supusă modificărilor sau completărilor ulterioare. Suntem de părere că, din 2018 și până în prezent, realitățile social-economice care au determinat stabilirea acestui prag maxim al soldului creditelor, s-au modificat esențial, astfel încât valorile acestea nu mai pot astăzi să satisfacă în aceeași măsură necesitățile persoanelor fizice, întreprinzătorilor individuali, titularilor de patentă, altor persoane fizice care desfășoară activitate de întreprinzător sau practică activitate profesională licențiată ori autorizată precum și a persoanelor juridice.

De asemenea, obligația băncilor de a obține, deține și actualiza, în conformitate cu anexa nr.1 și anexa nr.2 la Regulamentul nr. 322/2018 a documentelor și a informațiilor relevante privind debitorii băncii care nu cad sub excepțiile prevăzute la pct. 160 subpct. 7 lit. b) liniuța a doua, presupune, printre altele, obținerea, deținerea și actualizarea informațiilor cu privire la:

- soții, rudele și afinii de gradul întâi și doi ai proprietarului/debitorului, soții rudelor și afinilor menționați, informația privind funcția de membru al organului de conducere ocupată în alte entități, precum și deținerile în mărime de 20 la sută și mai mult deținute în capitalul societăților comerciale, în cazul debitorilor băncii - persoane fizice;
- soții, rudele și afinii de gradul întâi și doi ai membrilor consiliului și organului executiv al deținătorului/debitorului, soții rudelor și afinilor menționați, informația privind funcțiile de membru al organului de

Propunem modificarea pct. 160 subpct. 7 lit. b) liniuța a doua, după cum urmează:

"- debitorilor, cărora banca le-a acordat credite și leasing financiar, al căror sold total pentru un debitor constituie până la un milion lei inclusiv – în cazul persoanei fizice, până la 3 milioane lei inclusiv – în cazul întreprinzătorului individual, titularului patentei, altei persoane fizice care desfășoară activitate de întreprinzător sau practică activitate profesională licențiată ori autorizată și până la 5 milioane lei inclusiv – în cazul persoanei juridice;"

NOTĂ

conducere ocupate de către persoanele respective în alte entități, precum și deținerile acestora în mărime de 20 la sută și mai mult în capitalul societăților comerciale, în cazul debitorilor – persoane juridice.

☑ Băncile obțin această informație preponderent în baza declarațiilor debitorului (sub formă de chestionar, confirmat de acesta prin semnătură), cu verificarea și contrapunerea ulterioară cu informațiile din alte surse de încredere.

☑ Această solicitare o considerăm exagerată, ținând cont de următoarele aspecte:

- în majoritatea cazurilor, persoanele indicate de debitor nu formează un grup cu acesta (ținând cont de regulile de formare a grupurilor de clienți stabilite în normele BNM), respectiv o astfel de informație nu este utilizată în cadrul determinării acțiunii concertate;
- se efectuează o prelucrare în exces a datelor cu caracter personal (nu vedem o argumentare expresă);
- de cele mai multe ori, în special în cazul debitorilor – persoane fizice, etapa de completare a chestionarelor respective devine împovărătoare din perspectiva faptului că aceștia urmează să solicite de la rude, afini de gradul întâi și doi, inclusiv soții acestora, informații personale, fiind puși în situația de a justifica necesitatea unor astfel de informații (ceea ce nu este echitabil, or solicitarea de credit este o acțiune personală, pe care solicitantul nu dorește să o dezvăluie altor persoane).

☑ De asemenea, dorim să atragem atenția asupra faptului că astfel de cerințe nu se regăsesc în practica bancară europeană, iar contextul care a stat la baza introducerii acestor prevederi a fost depășit.

Sectorul de asigurări

☑ Deși au fost înregistrate multe realizări importante în domeniul de asigurări, prin implementarea unei noi legislații ce transpune parțial cele mai bune standarde și practici internaționale și ale Uniunii Europene, în special în domeniul guvernării corporative, precum și alte realizări pentru reformarea, dezvoltarea și fortificarea sectorului de asigurări, în continuare este nevoie de creșterea predictibilității cadrului legal și termenilor de implementare a actelor normative.

☑ Sectorul de asigurări din Moldova rămâne slab dezvoltat, fapt confirmat și de nivelul scăzut al gradului de penetrare a produselor și serviciilor, dar și de deficitul ridicat de protecție al populației în fața unor riscuri. Sectorul de asigurări necesită o schimbare, inclusiv prin educația financiară a populației, însoțită de acțiuni comune din partea tuturor autorităților relevante, exprimate prin dezvoltarea unor politici fiscale și economice favorabile, inclusiv prin promovarea dezvoltării pieței de capital.

☑ În același timp, noua realitate impune sectorul de asigurări să treacă la un nivel superior de inovație și dezvoltare prin introducerea și aplicarea tehnologiilor inovative și dezvoltarea produselor și serviciilor electronice, pentru a asigura accesarea mai rapidă și mai comodă a serviciilor de asigurări de către consumatori. Toate acestea pot fi elaborate doar în baza unui cadru legal pregătit în acest sens cu atenție sporită acordată riscului asociat tehnologiilor informaționale, aspectelor legate de dezvoltarea infrastructurii IT, care să corespundă celor mai bune standarde internaționale și să asigure nivelul de securitate corespunzător.

☑ Urmare a argumentelor relatate, considerăm oportună mărirea limitei soldului maxim al creditelor pentru debitorii băncilor care au beneficiat de credite și leasing financiar, inclusiv deținători direcți, indirecti și beneficiarii efectivi ai acestora pentru care nu este necesară obținerea, deținerea și actualizarea documentelor și a informațiilor relevante în conformitate cu anexa nr.1 și anexa nr.2 la Regulamentul nr. 322/2018.

☑ Se recomandă autorităților competente întreprinderea următoarelor măsuri:

- Consolidarea acțiunilor autorităților, în special a autorităților publice autonome, în procesul de legiferare pentru asigurarea transpunerii uniforme a principiului predictibilității și accesibilității actelor normative fapt ce ar asigura eliminarea practicilor judicioase de intrare în vigoare a actelor normative la data publicării fără oferirea unui termen rezonabil de adaptare a conduitei sau a modelului de business.
- Renunțarea la practica intrării în vigoare a actelor normative din momentul publicării în Monitorul Oficial.
- Adaptarea cadrului legal și crearea condițiilor pentru **emiterea prin mijloace electronice** a produselor de asigurare, care nu necesită evaluarea obiectului asigurat (Asigurare Medicală de călătorii peste hotare, Asigurare de bunuri, etc). În acest sens, menționăm necesitatea eminentă de modificare a Codului Civil, art.1830 care reglementează că cererea de asigurare și contractul de asigurare se încheie doar în formă scrisă, cu modificarea sau completarea actelor normative, inclusiv legislația secundară.

DESPRE FIA

Asociația Investitorilor Străini din Republica Moldova (FIA), prima asociație non-profit și apolitică a companiilor cu capital străin, care activează în Republica Moldova, a sărbătorit în anul 2023 cea de-a 20-a aniversare. Asociația reunește 26 cele mai mari întreprinderi cu investiții străine directe din 15 țări. Acestea sunt cele mai active întreprinderi care contribuie constant la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova și generează progres în toate sectoarele cheie: agricultură, industrie, vinificație, telecomunicații și IT, industria petrolieră, medicină și farmaceutică, bănci și asigurări, distribuție, consultanță și audit etc.

Obiectivele Asociației sunt:

- reprezentarea și promovarea opiniilor membrilor săi, atât pentru apărarea intereselor comune, cât și pentru atragerea unor noi investiții;
- cooperarea cu autoritățile publice din Republica Moldova pentru depășirea dificultăților și obstacolelor care ar putea exista în relațiile cu investitorii străini;
- apărarea intereselor comunității internaționale de afaceri din Republica Moldova;
- informarea membrilor Asociației, și nu numai, despre climatul investițional din țară;
- informarea potențialilor investitori despre experiența membrilor FIA, etc.

Misiunea principală a Asociației este facilitarea dialogului dintre factorii de decizie relevanți și investitorii străini pentru crearea unui mediu investițional sănătos.

FIA este :

- prima și unica Asociație de business ce reprezintă strict companiile cu Investiții Străine Directe;
- membri cu o reputație impecabilă și o prezență solidă pe piața Republicii Moldova;
- un angajament ferm în promovarea reformelor pentru un mediu investițional sănătos, atragerea investițiilor străine în economia Republicii Moldova și un dialog deschis cu autoritățile publice;
- alianță unică a celor mai mari și prestigioși investitori strategici ai țării, investitori în afara politicii și concurenței.

FIA reprezintă interesele membrilor săi în diverse structuri, precum: Consiliul Economic pe lângă Prim-Ministrul Republicii Moldova, Consiliul Consultativ pe lângă Ministerul Finanțelor, Consiliul Consultativ al Serviciului Vamal, Consiliul Consultativ al Serviciului Fiscal de Stat, Confederația Națională a Patronatelor din Republica Moldova, Comisii parlamentare, Grupul de lucru al Comisiei de Stat pentru Reglementarea Activității de Întreprinzător (“Ghilotina”), Consiliile de soluționare a disputelor pe lângă organele de control, etc.

Str. Timiș 19, of. 301, MD-2009
Chișinău, Republica Moldova

Telefon: +373 22 24 43 17; +373 22 24 03 72

Internet: www.fia.md

E-mail: office@fia.md